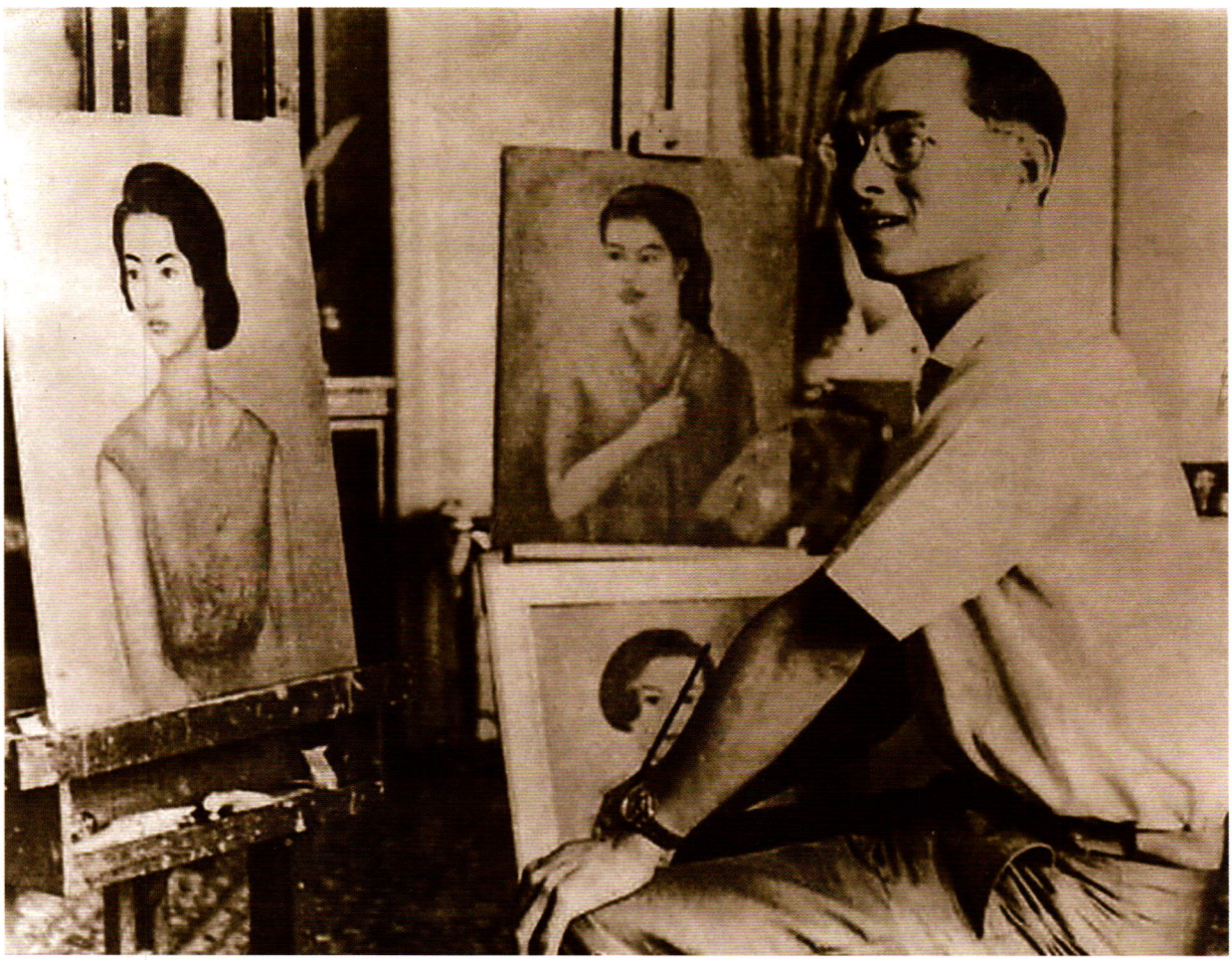

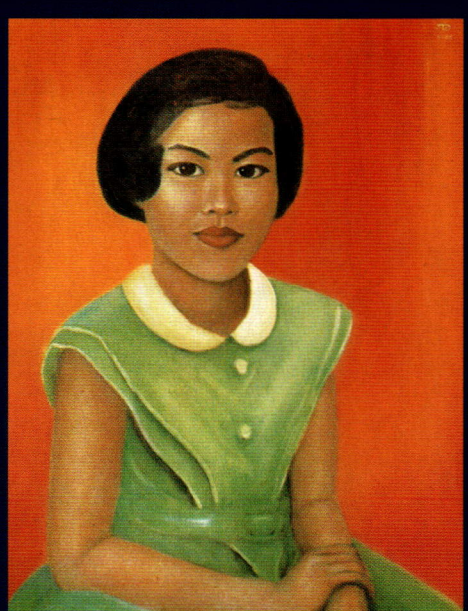
วารสารไทย
THAI JOURNAL

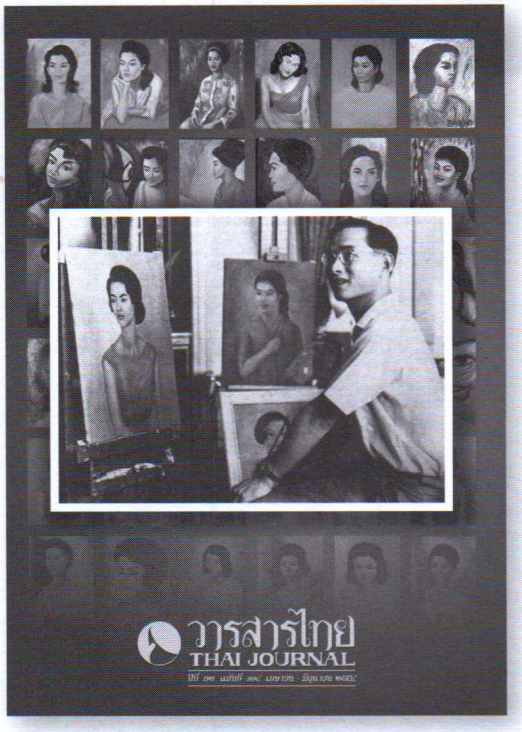
ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑๑๔ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๔

ปกหน้า: *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะทรงวาดภาพบุคคล (ภาพพระราชทาน)*

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑๑๘ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๔

หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125 572X

วารสารไทย เป็นวารสารเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ด้วยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ รณรงค์ ปลูกฝัง และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานวารสารไทย
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๖๒๙-๙๔๘๑, ๐-๒๖๒๙-๙๔๘๓
โทรสาร ๐-๒๒๘๒-๕๓๒๒
อ่านย้อนหลังได้ที่
www.identity.opm.go.th

ห้ามจำหน่าย
เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป
จากสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์ที่
บริษัท ด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด
๓๐๗ ซอยลาดพร้าว ๘๗ ถนนลาดพร้าว
กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทร. ๐-๒๙๖๖-๑๖๐๐-๖
โทรสาร. ๐-๒๕๓๙-๒๕๑๒
email: darnsuta@truemail.co.th
website: darnsuthapress.com

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย

อนุกรรมการที่ปรึกษา	นายวิจิตร	อาวะกุล
อนุกรรมการที่ปรึกษา	นายเย็นใจ	เลาหวณิช
ประธานอนุกรรมการ	พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒย์	เกษมศรี
รองประธานอนุกรรมการ	คุณหญิงคณิตา	เลขะกุล
รองประธานอนุกรรมการ	นางสาวทรงสรรค์	นิลกำแหง
อนุกรรมการ	ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (นายสุรินทร์ เงินรูปงาม)	
อนุกรรมการ	นางสาวฉวีงาม	มาเจริญ
อนุกรรมการ	นางสาวนัยนา	แย้มสาขา
อนุกรรมการ	นายรัตนาวุธ	วัชโรทัย
อนุกรรมการ	นางลินดา	อิศรางกูร ณ อยุธยา
อนุกรรมการ	นายสมหมาย	จันทร์เรือง
อนุกรรมการ	ผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะคราวประชุม (ครั้งละไม่เกิน ๒ คน)	
อนุกรรมการและเลขานุการ	นางสุณี	กระจ่างวุฒิชัย
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นางสายใจ	แจ่มจิราวรรณ
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นายจักรกฤษณ์	มณีปิตะสุต
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นายเกียรติกมล	จังโส

คณะบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	(นายจตุรงค์ ปัญญาดิลก)
หัวหน้าผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี	(นายระพีพันธุ์ สริวัฒน์)
ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	(นายสุรินทร์ เงินรูปงาม)

บรรณาธิการ
นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางลินดา	อิศรางกูร ณ อยุธยา	นางสุณี	กระจ่างวุฒิชัย
นางสายใจ	แจ่มจิราวรรณ		

กองบรรณาธิการ

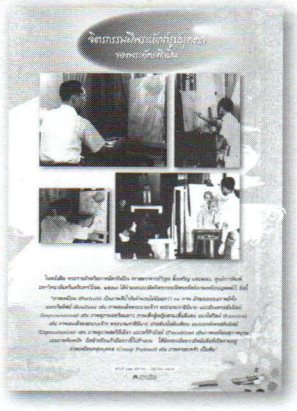
นางกนิษฐา	กิตติสถาพร	นางจันทนี	หาทรัพย์
นางสุรีพร	เกียรตินาวิน	นายเมธี	เผื่อนทอง
นายประยุทธ	ปัญญาศิริ	นายนพพร	บุญแก้ว
นางสุมาลี	เกตุแก้ว	นางสาวมัทวรรณ	นครไทย
นางรัชนี	ศรีสุข	นายจักรกฤษณ์	มณีปิตะสุต
นางสายใจ	แจ่มจิราวรรณ	นางสาวนันทนัท	นันทกิจ
นายเกียรติกมล	จังโส		

ศิลปกรรม

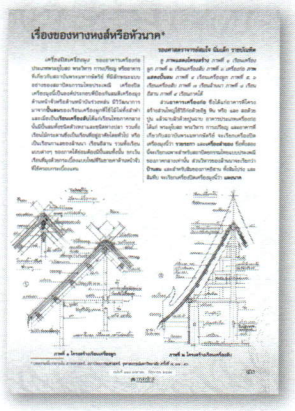
นายปรีชา	ฉัตระเนตร
นางสาวเยาวภา	ทิมประทุม

สารบัญ

ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๑๑๘ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๔

๓ บทบรรณาธิการ

๕ จิตรกรรมฝีพระหัตถ์รูปบุคคล
ของพระอัครศิลปิน

๒๙ พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เรื่อง “ภาษาไทยกับคนไทย”

๔๓ เรื่องของหางหงส์หรือหัวนาค
รองศาสตราจารย์สมใจ นิ่มเล็ก ราชบัณฑิต

๕๗ “ประแดง” “ผแดง” “ผะแดง” และ “ผาแดง”
บริบทและความเปลี่ยนแปลงจาก “กัมรเตง”
ในภาษาเขมรโบราณ
ดร.ศานติ ภักดีคำ

๖๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กับทรัพย์สินทางปัญญา
ดร.สมหมาย จันทร์เรือง

๖๗ พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์
กับการสร้างเอกลักษณ์และความจงรักภักดี
ของชาวตำบลคณฑี อำเภอเมืองกำแพงเพชร
จังหวัดกำแพงเพชร
ธีระวัฒน์ แสนคำ

พระพุทธสิหิงค์ พระสิงห์ ๗๑
และพระพุทธสิหังคปฏิมากร
ฉวีงาม มาเจริญ

ธรรมะคือคุณากร ๘๒
บทสวดพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ
และบทสวดชยสิทธิคาถา

ประสบการณ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ๘๔
ดร.เย็นใจ เลาหวณิช

คำไทย-คำเทศ ๙๑
- อธิบายศัพท์ : รู้ไว้ใช่ว่ากับโบราณศัพท์

ปกิณกะไทย *บุคคล ข่าวสาร ภาษา หนังสือ* ๙๓
- การสัมมนาเรื่อง “นโยบายและแนวทาง
ปฏิบัติการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
ตามโครงการ ธงไตรรงค์ ธำรงไทย”
ของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
- พิธีมอบรางวัล “คนดีศรีสังคม” ๙๓
- ปฏิทินกิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ๙๕
ประจำเดือนเมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๔
- มาใช้คำไทยกันเถิด ๙๖

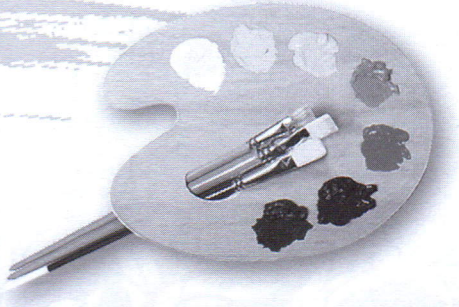
บทบรรณาธิการ

วารสารไทยฉบับนี้ มีภาพสี่สีและบทความสำคัญเฉลิมพระเกียรติ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** ในโอกาสที่ทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญาพระอัครศิลปิน ครบ ๒๕ ปี และเทิดพระเกียรติ**สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี** ด้านภาษาไทย ในโอกาสคล้ายวันพระราชสมภพ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๔

โดยเฉพาะภาพชุด **"จิตรกรรมฝีพระหัตถ์รูปบุคคล ของพระอัครศิลปิน"** พสกนิกรทั้งหลายจะมีโอกาสได้ชมภาพจิตรกรรมองค์จริงก็ต่อเมื่อมีพระบรมราชานุญาตให้เชิญมาจัดนิทรรศการเป็นครั้งคราวเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มต้นศึกษางานจิตรกรรมด้วยพระองค์เองและทรงเขียนภาพบ้างตั้งแต่ยังประทับอยู่ในสวิตเซอร์แลนด์ ระหว่างพุทธศักราช ๒๔๘๐ - ๒๔๘๘ และทรงเริ่มเขียนภาพสีน้ำมันอย่างจริงจัง ระหว่างพุทธศักราช ๒๕๐๒ - ๒๕๑๐ มีผลงานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์กว่า ๑๐๐ องค์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาพบุคคลที่วารสารไทยได้เชิญภาพบางองค์มาพิมพ์เฉลิมพระเกียรติ ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้

ส่วนพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง "ภาษาไทยกับคนไทย" แม้จะทรงไว้ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๓๐ แต่ก็เป็นต้นฉบับที่หาอ่านได้ยาก และมีคุณค่าต่อวงการภาษาไทยและผู้สนใจอยู่เสมอ วารสารไทยได้รับพระราชานุญาตให้เชิญพระราชดำรัสดังกล่าวมาพิมพ์เผยแพร่อีกวาระหนึ่ง

ทรงสรรค์ นิลกำแหง
บรรณาธิการ

"คนที่ทำงานศิลปะก็ต้องรู้เรื่องวิชาการ และรู้หลักทางวิทยาศาสตร์ เพื่อจะได้เป็นแบบแผนต่างๆ ต่อไป งานวิชาการก็ทำนองเดียวกัน จะต้องรู้หลักวิทยาศาสตร์ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีใจทางศิลปะจึงจะสามารถพัฒนางานนั้นให้ดีไปได้ และในทางวิทยาศาสตร์ก็ทำนองเดียวกัน ต้องมีความรู้ด้านวิชาการและต้องมีใจรัก ตั้งใจทำอะไรให้ดีขึ้น สรุปว่าทั้งสามส่วนเป็นความสำคัญ ซึ่งต้องเกี่ยวเนื่องกัน งานศิลปะมีความสำคัญต่องานทั้งปวง ศิลปินเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ สมควรจะยกย่องเชิดชูเกียรติต่อไป"

พระบรมราโชวาท
เนื่องในโอกาสคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทน้อมเกล้าฯ ถวาย
โล่อัครศิลปินและถวายพระราชสมัญญา อัครศิลปิน
วันจันทร์ ที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙

จิตรกรรมฝีพระหัตถ์รูปบุคคล ของพระอัครศิลปิน

ในหนังสือ พระราชอัจฉริยภาพอัครศิลปิน (ศาสตราจารย์วิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ, ศูนย์การพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑) ได้จำแนกแนวคิดจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ภาพเหมือนบุคคลไว้ ดังนี้

"ภาพเหมือน (Portrait) เป็นภาพสีน้ำมันจำนวนไม่น้อยกว่า ๓๐ ภาพ ลักษณะของภาพมีทั้งแนวเรียลิสม์ (Realism) เช่น ภาพสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ แนวอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) เช่น ภาพสุภาพสตรีผมยาว ภาพเด็กผู้หญิงสวมเสื้อสีแดง แนวโฟวิสม์ (Fauvism) เช่น ภาพสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับนั่งพับเพียบ แนวเอกซ์เพรสชันนิสม์ (Expressionism) เช่น ภาพสุภาพสตรีสีเขียว แนวพรีคิวบิสม์ (Precubism) เช่นภาพเหมือนสุภาพบุรุษเอนกายพิงพนัก มือซ้ายถือแก้วมือขวาชี้ไปข้างบน ใต้ข้อศอกมือขวามีหนังสือที่เปิดกางอยู่ ภาพเหมือนกลุ่มบุคคล (Group Portrait) เช่น ภาพครอบครัว เป็นต้น"

"สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ" พ.ศ. ๒๕๐๓
สีน้ำมัน ขนาด ๗๕ x ๙๐ ซม.

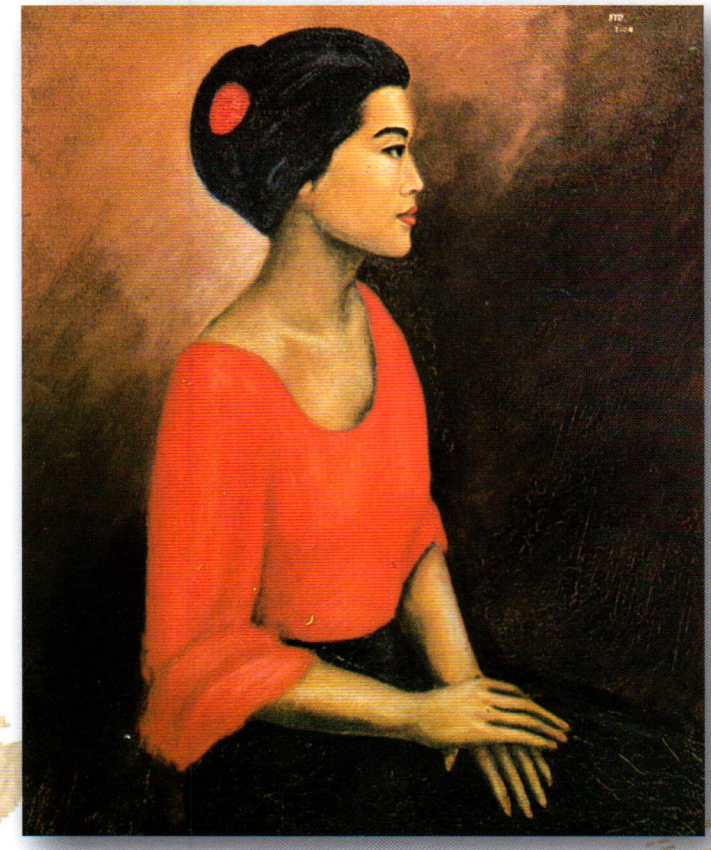
"Ballet" พ.ศ. ๒๕๐๓
สีน้ำมันบนผ้าใบ
ขนาด ๗๕ x ๕๗ ซม.

"ไปตลาด" พ.ศ. ๒๕๐๔
สีน้ำมัน ขนาด ๔๙ x ๕๙ ซม.

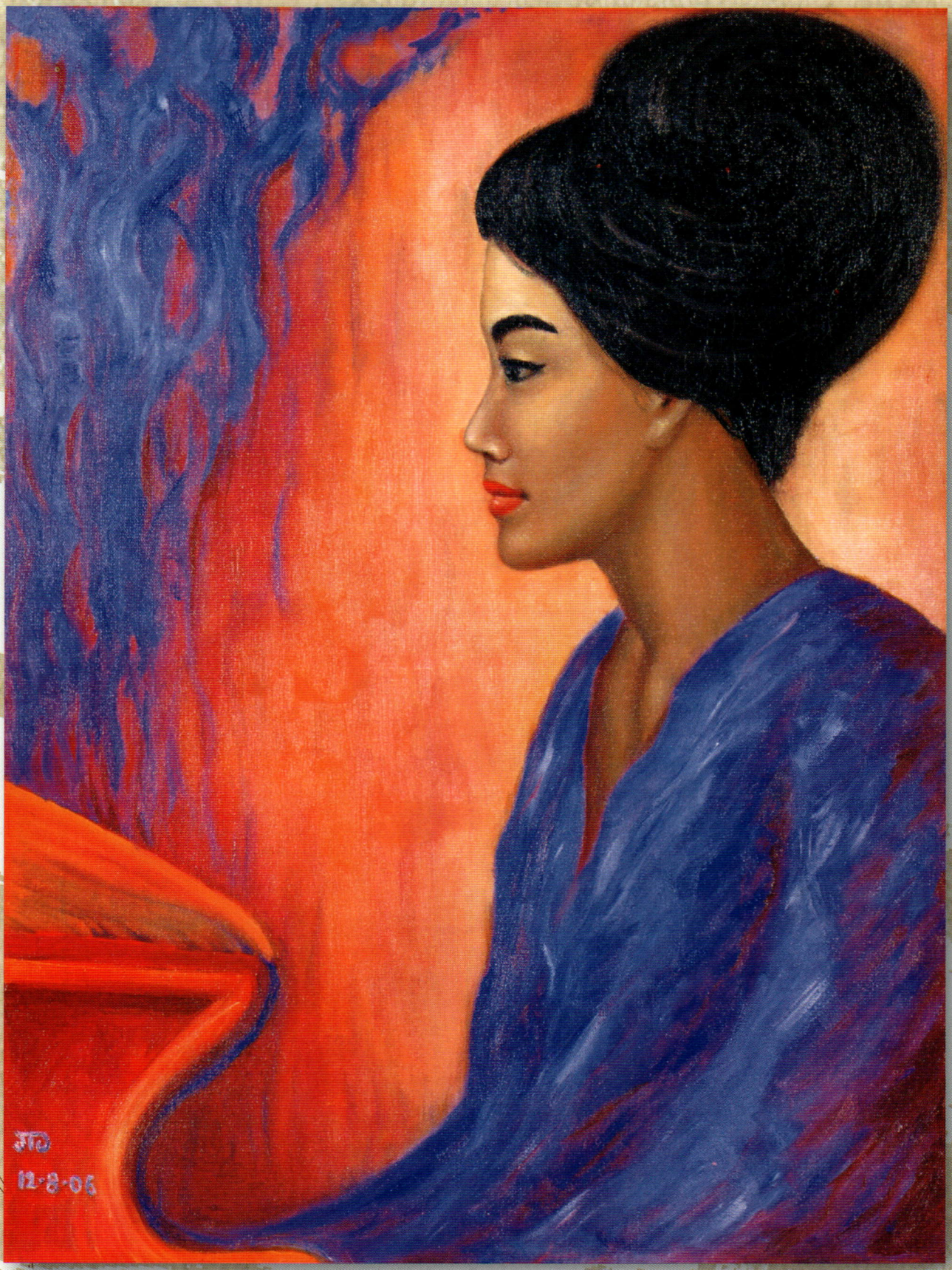
"สมเด็จพระราชมิดา" พ.ศ. ๒๕๐๔
สีน้ำมัน ขนาด ๒๘.๕ x ๓๘.๕ ซม.

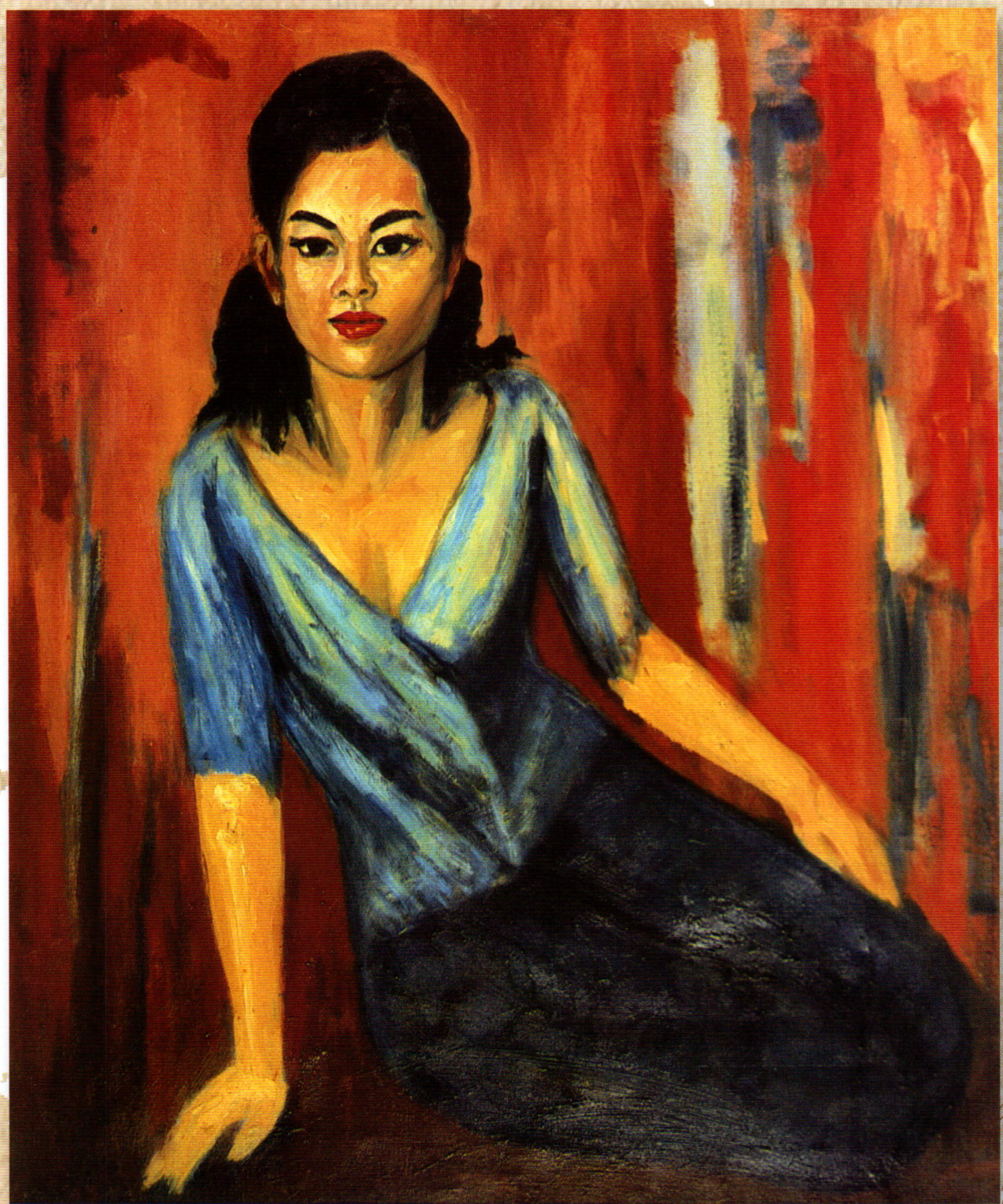
"กุหลาบไทย" พ.ศ. ๒๕๐๔
สีน้ำมัน ขนาด ๕๗ x ๖๘ ซม.

"สียนตีภูพิงค์" พ.ศ. ๒๕๐๕
สีน้ำมัน ขนาด ๖๒ x ๗๗ ซม.

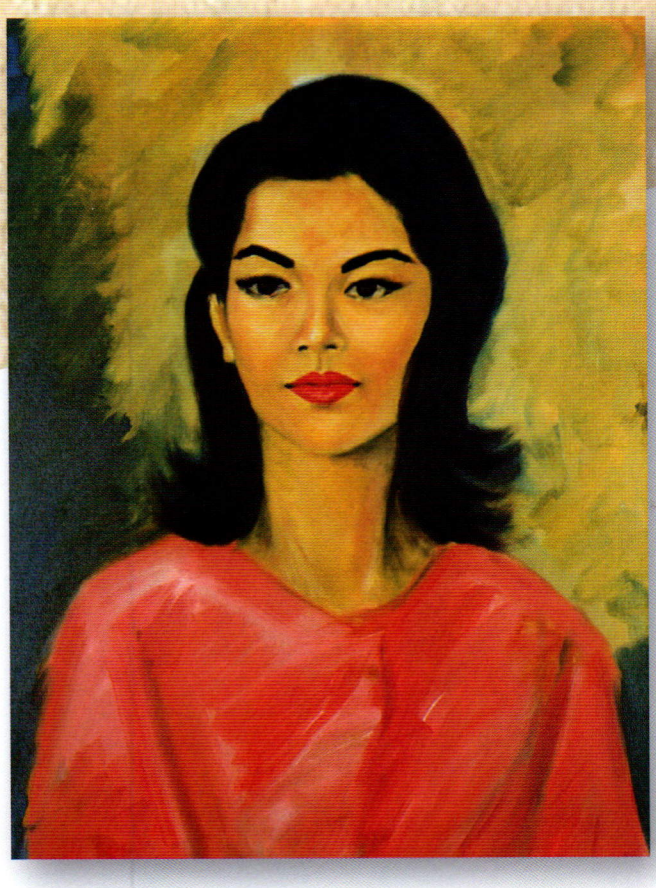
"สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ" พ.ศ. ๒๕๐๖
สีน้ำมัน ขนาด ๔๔ x ๕๙ ซม.

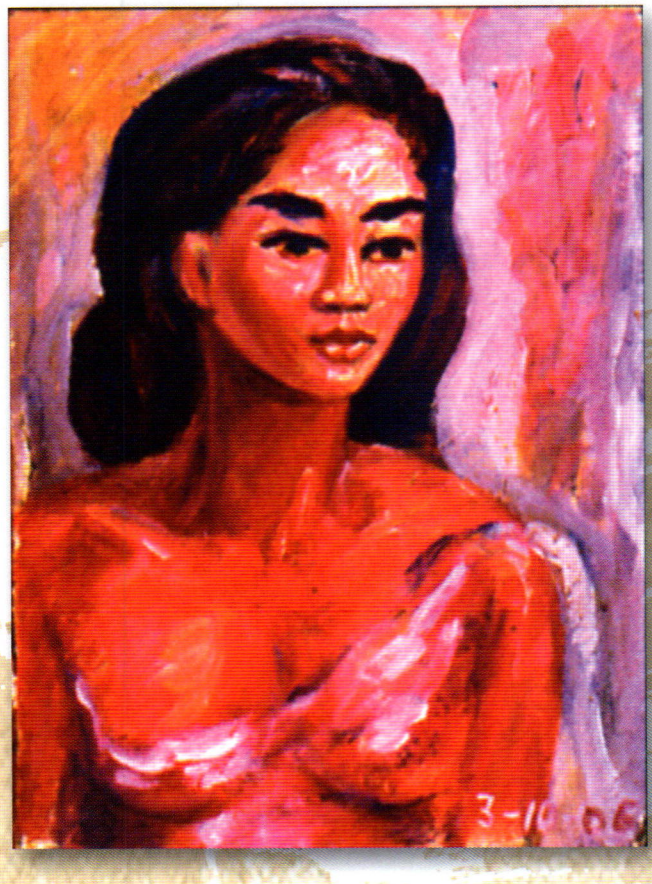
"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมัน ขนาด ๗๓ x ๘๖.๕ ซม.

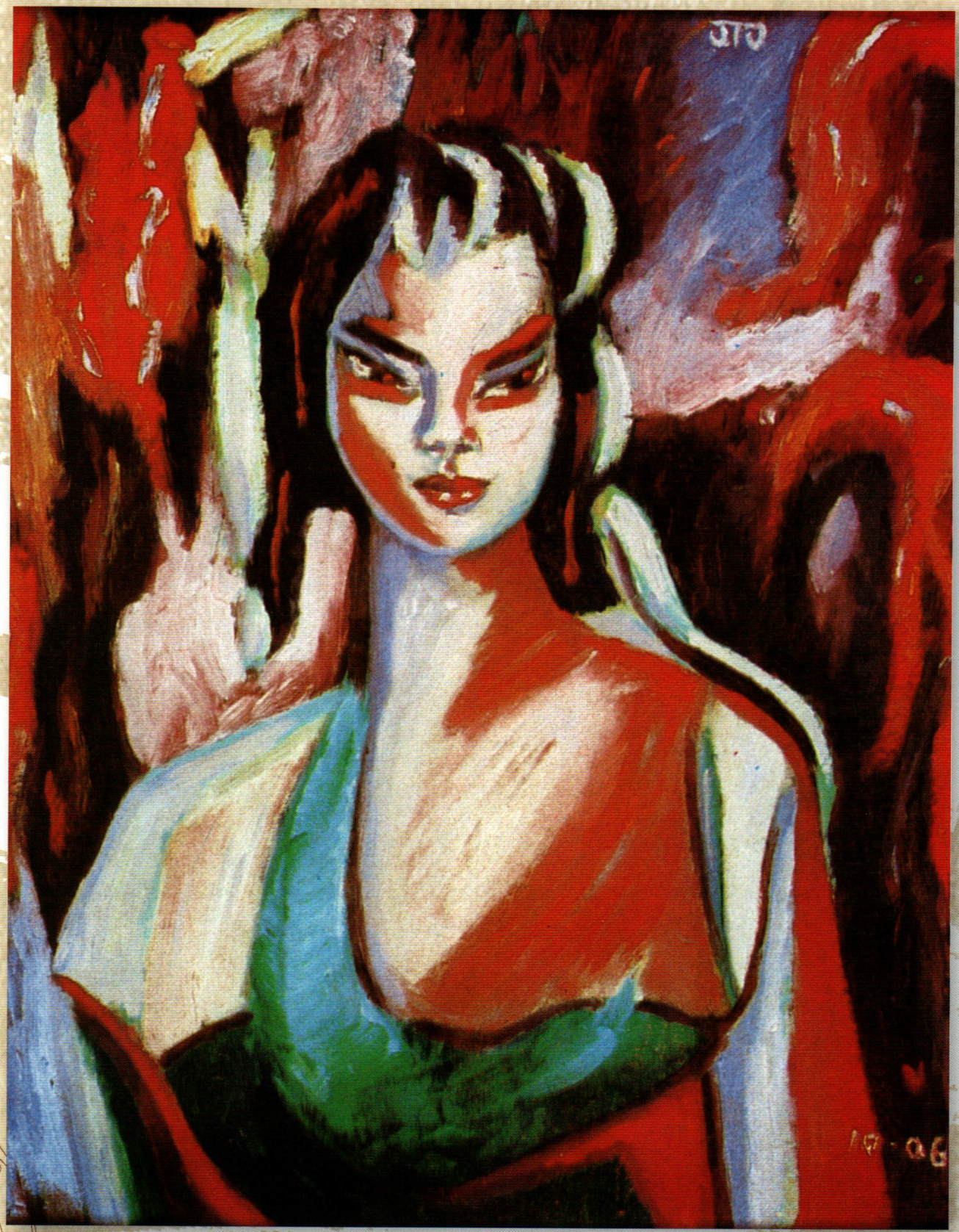
"สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ"
สีน้ำมัน ขนาด ๘๕ x ๑๑๖ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ" พ.ศ. ๒๕๐๖
สีน้ำมัน ขนาด ๔๕ x ๕๕ ซม.

"Portrait of Her Majesty the Queen"
สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๕๓ x ๔๐.๕ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๔๗ x ๓๗.๕ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ" พ.ศ. ๒๕๐๖
สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๔๖ x ๖๑ ซม.

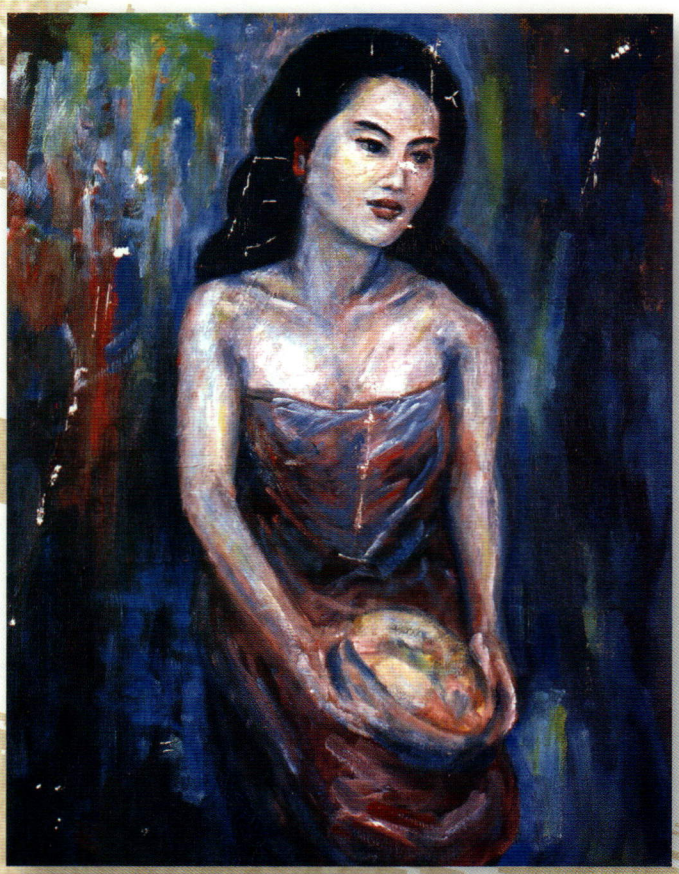

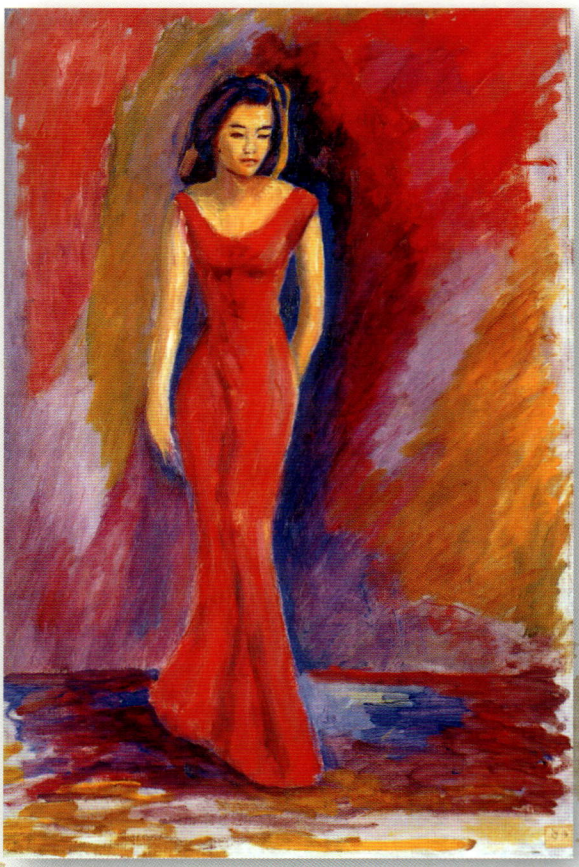

"สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ" พ.ศ. ๒๕๐๗
สีน้ำมัน ขนาด ๖๘ x ๘๓ ซม.

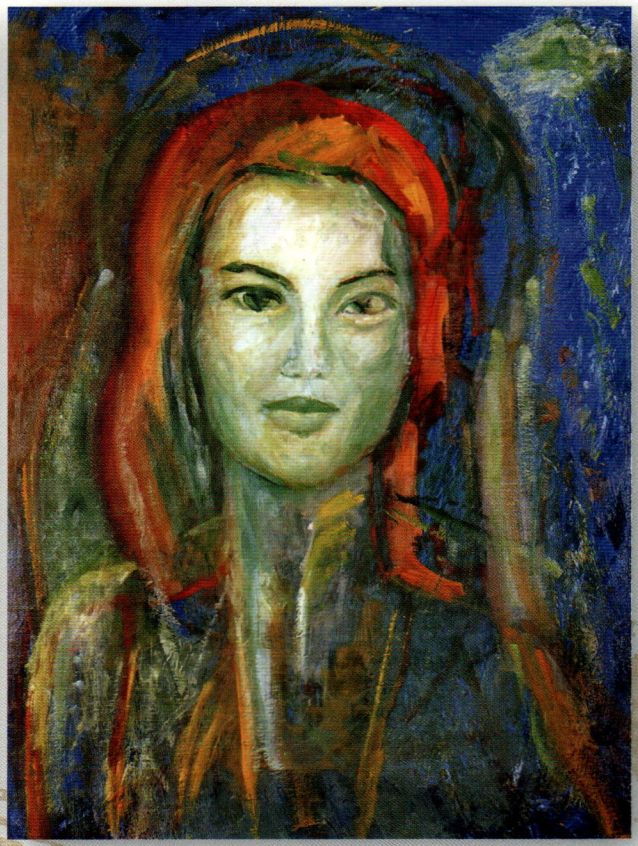
"ไม่ปรากฏชื่อ" พ.ศ. ๒๕๐๗
สีน้ำมัน ขนาด ๔๒ x ๕๒ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๔๘.๕ x ๓๗.๕ ซม.

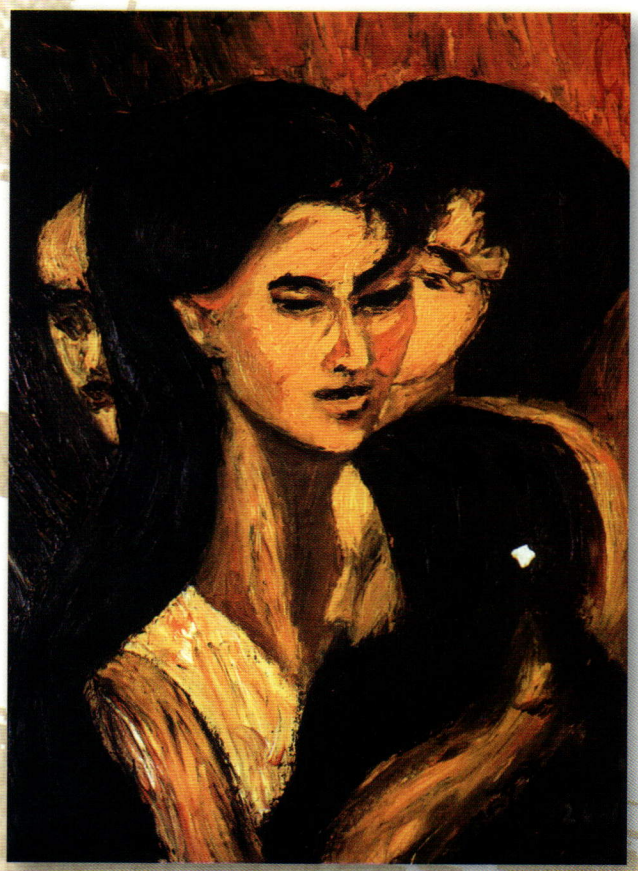
"ไม่ปรากฏชื่อ" พ.ศ. ๒๕๐๗
สีน้ำมัน ขนาด ๒๙ x ๓๙ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๒๒ x ๑๕.๕ ซม.

"ครอบครัว" พ.ศ. ๒๕๐๗
สีน้ำมัน ขนาด ๙๐.๕ x ๖๐ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ" พ.ศ. ๒๕๐๙
สีน้ำมัน ขนาด ๕๙.๕ x ๔๔.๕ ซม.

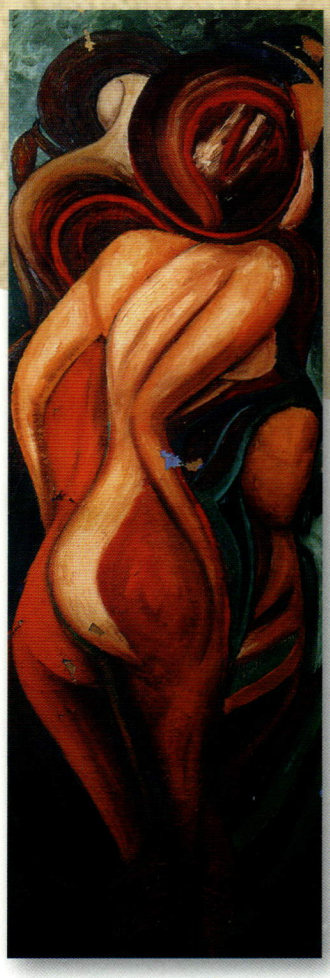
"ไม่ปรากฏชื่อ" พ.ศ. ๒๕๐๖
สีน้ำมัน ขนาด ๖๑.๕ x ๔๖.๕ ซม.

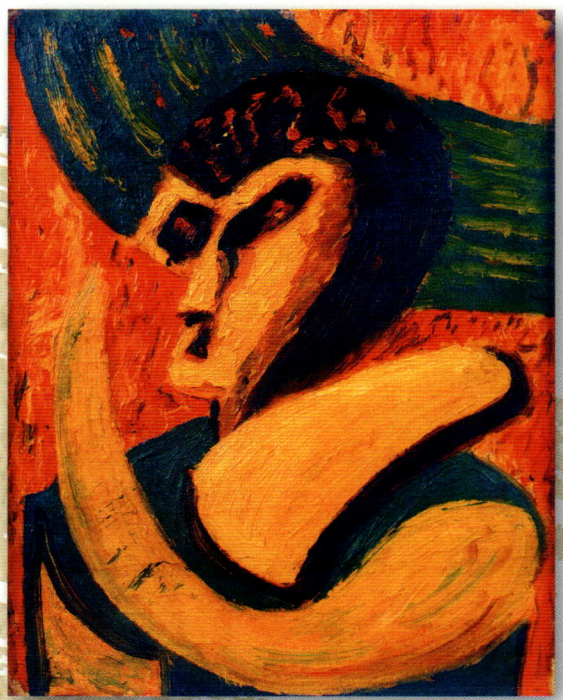
"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมันบนผ้าใบหุ้มกระดาน ขนาด ๓๖ x ๒๖ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ" พ.ศ. ๒๕๐๗
สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๖๗ x ๔๔ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๑๕๐ x ๕๐ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมันบนผ้าใบหุ้มบนกระดาน ขนาด ๔๗.๕ x ๓๗ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๒๘.๕ x ๑๙.๕ ซม.

"บุคลิกซ้อน"
สีน้ำมันบนผ้าใบหุ้มบนกระดาน ขนาด ๖๒ x ๔๖.๕ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมันบนผ้าติดบนกระดาษ ขนาด ๓๔.๕ x ๔๕.๕ ซม.

"ไม่ปรากฏชื่อ"
สีน้ำมันบนผ้าใบ ขนาด ๑๓๖.๕ x ๑๘๓ ซม.

พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เรื่อง "ภาษาไทยกับคนไทย"

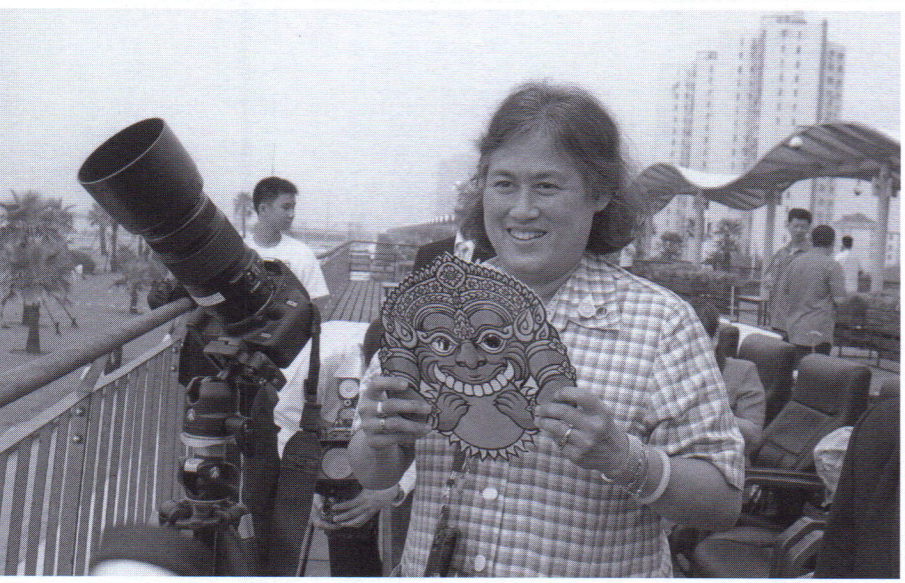

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำรัสเรื่อง ***"ภาษาไทยกับคนไทย"*** *ในการประชุมวิชาการเรื่อง "ภาษาไทยกับการพัฒนาชาติ" ซึ่งจัดขึ้นต่อเนื่องกับพิธีพระราชทานพระเกี้ยวทองคำ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๐ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ร่วมอภิปรายประกอบด้วย พลอากาศเอก หะริน หงสกุล ศาสตราจารย์ หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์ และหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ส่วนผู้ดำเนินการอภิปราย คือ ศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา นาคสกุล กองบรรณาธิการ****วารสารไทย****ได้รับพระมหากรุณา พระราชทานพระราชานุญาตให้เชิญมาพิมพ์เพื่อเทิดพระเกียรติในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๕๔*

บรรณาธิการ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี :

ก่อนที่จะอภิปรายขอถือโอกาสแสดงความยินดีกับทุกท่านที่ได้รับรางวัลพระเกี้ยวทองคำเมื่อสักครู่นี้ ถือได้ว่าคณะกรรมการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ติดตามผลงานของผู้ที่ส่งเสริมชี้แจงให้คนทั้งหลายได้ใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง หรือใช้ภาษาไทยให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ผลงานของท่านที่ได้รับรางวัลก็เป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว ก็ขอแสดงความชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง การอภิปรายในวันนี้ผู้ร่วมอภิปรายล้วนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นชั้นครูบาอาจารย์ ซึ่งได้สอนให้ความรู้มาเริ่มต้น ตั้งแต่ท่านผู้ดำเนินการอภิปราย วันนี้ก็จะพยายามอภิปรายอาจจำเป็นที่จะต้องอภิปรายในฐานะวัยรุ่นสักหน่อย แต่อาจจะไม่สำเร็จก็ได้ จะได้เท่าใดยังไม่ทราบเพราะตอนนี้ก็รุ่นดึกเข้าทุกที ๆ แล้ว

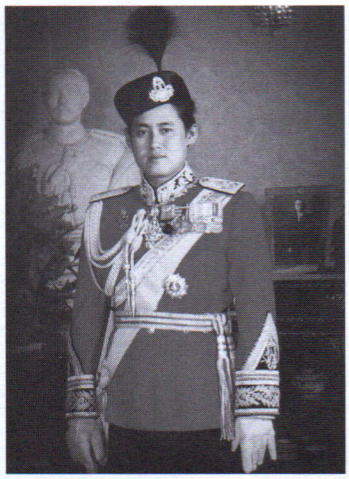

ปัญหาที่มีผู้กล่าวถึงภาษาว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร ที่พูดอย่างนี้ก็รู้สึกว่าพูดได้ดีได้ถูกต้อง เพราะว่าการสื่อสารในที่นี้หมายถึง การพูดติดต่อกันให้เข้าใจ ซึ่งพิจารณาให้ดี ๆ แล้วก็มีอยู่หลายระดับ **ระดับแรก** คือ การที่คนเราจะสามารถเข้าใจรับรู้ความรู้และความคิดของผู้อื่นได้ **ขั้นต่อมา** คือ ความสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจของตนเองให้แก่ผู้อื่นได้ ถ้าเรารู้ภาษา รู้จักการใช้ภาษาที่ดี ก็จะสามารถนำความรู้ของตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ถ่ายทอดให้ผู้อื่นรู้ หรือว่าโฆษณาชวนเชื่อให้ผู้อื่นคล้อยตามความคิดของตนได้ เมื่อคนอื่นคล้อยตามมาก ๆ ก็กลายเป็นหัวหน้าที่เรียกว่าเจ้าโลกไป ภาษาอาจจะทำให้เป็นไปได้ ยิ่งคนไหนที่มีความสามารถในการสื่อสารมากคนนั้นก็ได้เปรียบคนเราถ้ามีความคิด คิดอยู่คนเดียวคงไม่มีประโยชน์มากนัก ต้องถ่ายทอดให้คนอื่นได้ทราบด้วย การมีความสามารถรู้จักการถ่ายทอดนี้ทำให้เกิดวัฒนธรรมขึ้น วัฒนธรรมในที่นี้คือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่ปฏิบัติกันมาหลายชั่วคนและสืบต่อสะสมกันมา ถ้าไม่มีความสามารถที่จะถ่ายทอด แต่ละคนต้องคิดทุกอย่างเอาเอง คิดขึ้นมาใหม่หมดตั้งแต่ต้นก็คงจะไม่ได้ถึงไหน เพราะฉะนั้นการถ่ายทอดการสื่อสารจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก กลุ่มสังคมใดที่ไม่มีความสามารถในการถ่ายทอดวัฒนธรรมก็คงจะอยู่ไม่ได้

ภาษาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดสื่อสารนั้นก็มีหลายรูปแบบ ที่สำคัญก็มีภาษาพูด ต่อมาก็มีภาษาเขียน ส่วนที่ประกอบขึ้นเห็นจะได้แก่ ภาษาใบ้ ภาษาท่าทางหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ นอกจากความรู้ความคิดด้านปัญญาแล้ว สิ่งที่มนุษย์จะถ่ายทอดให้กันได้ยังมีเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกอันจะแสดงออกได้ด้วยศิลปะต่าง ๆ เช่น ภาพที่สวยงาม ภาพเขียน ศิลปะภาพถ่ายที่มีในปัจจุบัน และเพลงที่ไพเราะ แต่สื่อที่เราใช้ถ่ายทอดอธิบายเรื่องต่าง ๆ เรากลับไม่ค่อยได้พูดถึง วันนี้ถึงแม้ไม่ได้เป็นการสัมมนาว่าด้วยภาพเขียนหรือดนตรี เป็นการพูดถึงภาษา ก็จะพิจารณาในแง่นี้ด้วย **ภาษาเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกให้ต่อเนื่องขึ้นมาได้** ภาษาคือคำพูดที่เอามาเรียบเรียงให้เป็นที่ถูกใจของผู้แต่ง สะท้อนอารมณ์ของผู้แต่งออกมา และถ่ายทอดไปถึงคนฟังให้เกิดอารมณ์ขึ้นที่เรียกว่าถึงขั้นวรรณคดี อันนี้ก็จะประกอบด้วยเสียง เสียงสูง เสียงต่ำ เสียงคล้องจองกัน จังหวะหนักเบา ความหมายที่ดีที่จะก่อให้เกิดจินตนาการที่ชัดเจน จะออกมาอย่างไร จะต้องมีลักษณะอย่างไร อันนี้ก็คงจะขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อมของผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานนั้นขึ้นมา คงจะถือได้ว่าเป็นเครื่องมือในการสื่อสารอย่างหนึ่ง ไม่ใช่เป็นการสื่อสารความคิดหรือเนื้อหา แต่เป็นการสื่อสารในด้านความรู้สึกอารมณ์สะเทือนใจในด้านต่าง ๆ

การที่จะใช้ภาษาได้ดีหรือไม่นั้น ที่พูดนี้ไม่ได้พูดถึงแต่ภาษาไทย พูดถึงภาษาทั่ว ๆ ไป ภาษาไทยเป็นภาษาหนึ่งซึ่งก็คงจะเข้ากฎอันเดียวกันนี้ **ภาษาที่จะใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารถ้าจะให้ดีก็ต้องรู้จักใช้ให้เหมาะกับโอกาส** เช่น หนังสือพิมพ์ เห็นนักหนังสือพิมพ์อยู่เต็มไปหมด พูดยกตัวอย่างได้ หนังสือพิมพ์หรือการโฆษณาต่าง ๆ หรือการที่เราจะใช้ภาษาในการพูดติดต่อกัน หรือการเขียนวรรณคดี เขียนรายงานวิชาการก็ใช้ภาษาในลักษณะที่ต่างกันทั้งนั้น คือต้องให้ได้ผลประโยชน์ที่ต้องการ อย่างเช่น หนังสือพิมพ์ต้องการให้คนเชื่อข่าวนั้น ให้รับทราบข่าวนั้น ก็จะเขียนอะไรให้ตื่นเต้น

ระทึกใจ ใช้ภาษาผาดโผนผาดแผลง ข่าวเดียวกันเนื้อความเนื้อหาอย่างเดียวกัน คนเขียนข่าวบางคนสามารถทำให้ผู้อ่านอ่านแล้วเห็นภาพเหมือนกับว่าเหตุการณ์นั้นเกิดอยู่ตรงหน้า ส่วนบางคนเขียนข่าวเดียวกันนั้นอ่านแล้วก็อย่างนั้น ๆ ส่วนการโฆษณาต้องการให้คนปฏิบัติตาม เช่น ซื้อสินค้าที่เขาต้องการขาย เป็นต้น คงต้องใช้คำพูดที่แปลกประหลาด อย่างน้อยคนผ่านไปมาได้ยินเข้าต้องสนใจต้องตั้งใจฟังหรือตั้งใจดู อยากจะรู้ว่าคืออะไรแล้วไปซื้อสินค้านั้น ก็ต้องใช้ภาษาที่เหมาะสมกับอย่างนั้น แต่ถ้าเอาคำพูดนั้นมาใช้นอกกว่านั้นก็เห็นจะไม่ไหว

ในด้านภาษานี้ บางประเทศหลายประเทศได้ใช้ประโยชน์ในแง่การรวมชาติด้วย เคยได้อ่านหนังสือเล่มหนึ่งกล่าวถึงภาษาอินโดนีเซียที่ตั้งขึ้นใช้เป็นภาษากลาง เพราะว่าประเทศนี้เป็นประเทศที่กว้างใหญ่ มีชนเผ่าหลายเผ่าหลายชาติ หลายภาษาที่พูดต่าง ๆ กัน เพื่อที่จะกอบกู้เอกราชก็จำเป็นต้องมีภาษาอะไรสักอย่างที่พูดให้เหมือน ๆ กัน เพื่อรวมตัวกัน มาเลเซียก็เป็นแบบเดียวกัน มีปัญหาเรื่องภาษาอยู่บ้าง

ไทยเรานั้นไม่มีปัญหานี้มาก เพราะดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันถือได้ว่าคนส่วนใหญ่พูดภาษาไทยอย่างที่เราพูดกันมาหลายชั่วอายุคน เรามีภาษาเขียนมาหลายร้อยปีแล้ว นี่เพิ่งฉลอง ๗๐๐ ปีลายสือไทยมาไม่นาน นับว่ามาถึงปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการมาก **ถ้าภาษาเมื่อ ๗๐๐ ปีคงอยู่อย่างเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง ก็คงจะมีปัญหาอยู่ทีเดียว แต่ถือได้ว่าภาษาเป็นเครื่องที่กำหนดได้ว่าเราเป็นคนไทย** และภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ นั้นบางทีก็ฟังกันเข้าใจยาก เช่น คนไทยที่อยู่ในเมืองจีน อินเดีย พม่า ญวน หรือท้องถิ่นต่าง ๆ ก็ใช้ภาษาไทย เราเห็นเราพบก็ว่าเขาเป็นคนไทยเชื้อชาติไทย แต่ว่าภาษาถิ่นที่ใช้อยู่ในประเทศเรานั้นก็มีต่าง ๆ กัน เพราะฉะนั้นจึงต้องมีภาษากลางที่จะใช้จะรู้กันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะสื่อสารกันได้ในประเทศ ไม่ได้หมายความว่าภาษาท้องถิ่นผิดหรือว่าไม่มีประโยชน์ **ภาษาถิ่นมีประโยชน์มากในการรักษาวัฒนธรรม รักษาความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นของคนที่ใช้ภาษานั้นอยู่**

ภาษาไทยมีวิวัฒนาการมีการเปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นภาษาที่ไม่ใช่ภาษาตาย เพราะฉะนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ ไวยากรณ์ ระเบียบของภาษาอยู่เสมอ ถ้าเราศึกษาภาษาแต่ละยุคแต่ละสมัยก็จะมองเห็นข้อแตกต่างนับตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา กรุงเทพฯ มาถึงกรุงเทพฯ รัชกาลต่าง ๆ จนถึงปัจจุบันนั้น ใช้ภาษาไม่เหมือนกัน บางทีอ่านหนังสือแล้วอาจจะบอกยุคของหนังสือนั้นได้จากภาษาซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ กัน

ในเวลานี้มีเรื่องหวาดวิตกกันมากคือ **เรื่องของภาษาวิบัติ** อ่านหนังสือพิมพ์ อ่านโฆษณาอย่างที่ว่าเมื่อกี้นี้ว่ามีคำพูดประหลาด ๆ ซึ่งบางครั้งก็รู้สึกจะน่าเกลียด ต้องมาพิจารณาว่าการเขียนอย่างนี้จะเป็นปัญหา มีความเสียหายร้ายแรงเพียงใด ก็ต้องคิดอย่างที่พูดเมื่อกี้ว่า ภาษาที่เขาเขียนมีจุดประสงค์ต้องการดึงดูดคนใช้ ให้มาสนใจมาก ๆ

อีกกลุ่มหนึ่งที่ใช้ภาษาแปลก ๆ ในเวลานี้คือพวกเด็ก ๆ ที่มี ภาษาสแลง ต่าง ๆ กัน จุดมุ่งหมายของพวกนี้ที่พูดภาษาประหลาด ๆ ก็คือต้องการให้สนุกสนาน โลดโผน ไม่ซ้ำซาก แล้วก็ให้สะใจ ให้สบอารมณ์กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่พบ คำเก่า ๆ ที่เคยใช้

กันไม่พอใจ ไม่สนองอารมณ์ที่จะแสดงในขณะนั้นเสียแล้ว จึงต้องคิดคำขึ้นมาใหม่

สมัยที่เรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยนี้ที่คณะอักษรศาสตร์ เมื่ออยู่ปีหนึ่งอาจารย์เคยให้ทำรายงาน ได้เป็นหัวหน้ากลุ่มทำ**รายงานเรื่องศัพท์สแลงต่าง ๆ ที่ใช้** ปรากฏว่าทำได้เล่มโตมาก แต่ตอนนี้หายไปไหนแล้วก็ไม่ทราบ ตอนที่จะอภิปรายในครั้งนี้ก็ให้คนไปช่วยจดศัพท์ต่าง ๆ ของสมัยปัจจุบันมาหลายหน้า ตั้งใจว่าจะเอามาประกอบคำอภิปราย แต่ว่าพอเอามาดูแล้วเปลี่ยนใจรู้สึกว่าไม่นำมาเสนอที่นี่ดีกว่า ถ้าใครอยากรู้ก็ไปค้นคว้าเอง เพราะมีอยู่มาก และได้ให้จด**ภาษิตท้ายรถสิบล้อ**มาด้วย นี่ก็มีที่น่าสนใจมาก

สิ่งเหล่านี้ทั้งศัพท์ที่เกิดขึ้นใหม่ๆ และภาษิตใหม่ๆ เหล่านี้ ซึ่งไม่เหมือนกับภาษิตที่สมัยอาจารย์จิรายุสอนมีแต่งใหม่ ๆ มาก ไม่เหมือนในชั่วโมงภาษาไทย ก็อาจจะลองวิเคราะห์ดูได้ว่าชีวิตในปัจจุบันของคนไทยเป็นอย่างไร มีที่เกี่ยวกับชีวิต เกี่ยวกับการทำมาหากิน สภาพแวดล้อม ความรู้สึกนึกคิดอย่างไร มีอยู่มากมาย ถ้าใครสนใจก็หาเองได้ จะว่าศัพท์พวกนี้วิปริตหรืออันตรายก็อาจจะกล่าวเกินไปหน่อย เพราะเห็นว่าเป็นธรรมชาติของภาษา **ถ้าคำไหนที่เกิดมาใหม่แล้วเป็นคำดี คนนิยมใช้มาก ใช้กันอย่างกว้างขวาง ก็จะติดอยู่ในภาษา แต่ถ้าคำไหนที่คิดมาแล้วใช้ไปได้สักพักคนเบื่อก็ไม่ติดในภาษา เลิกไป มีมากมาย ข้อนี้เป็นสภาพการใช้ภาษาปัจจุบันที่มีต่าง ๆ กัน** แต่ว่าไม่ควรจะตัดสินว่าอันนี้ดีหรือไม่ดี เพียงแต่ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าเป็นสิ่งที่มีขึ้นและเกิดขึ้นเท่านั้น

อยากจะตั้งข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยในปัจจุบันที่เป็นปัญหาอยู่บ้างคือ **มีคนพูดอยู่ ๒ อย่าง คนพูดเร็วและคนพูดช้า พวกที่พูดช้า ช้าแบบยานคางมาก ๆ พูดแล้วฟังไม่รู้เรื่อง** อีกเรื่องหนึ่งคือ **สำเนียงพูด ภาษาไทยเดี๋ยวนี้ ค่อนข้างจะแปร่งไป** น่าศึกษาว่า เดี๋ยวนี้ระดับเสียงวรรณยุกต์ที่พูดในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากคนรุ่นเก่าที่พูดภาษาไทยหรือไม่ ที่พูดนี้อาจจะแปร่งไปบ้างก็ได้ ไม่ทราบว่าเป็นเพราะอะไร **แต่รู้ว่าคนแต่ละรุ่น เสียงหรือจังหวะวิธีการพูดแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงวรรณยุกต์และเสียงสั้น ยาว เสียงสระที่อาจารย์ภาษาศาสตร์เคยพูดว่า เสียงเปิดมากขึ้น**คล้าย ๆ กับสระในภาษาเขมรที่อาจารย์กาญจนาสอน

อีกพวกหนึ่งพูดเร็วลิ้นรัว จนฟังไม่ทัน ไม่รู้เรื่อง เคยพบอยู่คนหนึ่งเป็นเด็กรุ่นน้องที่รู้จักกัน เพิ่งเข้าทำงานธนาคารแห่งหนึ่ง พอมาถึงก็มาหาลูกค้า คือพยายามจะหาคนฝากเงิน ก็มาพูดอะไรต่ออะไร ต้องบอกว่าไหนนิ่ง ๆ ค่อย ๆ พูดช้า ๆ จะอธิบายถึงวิธีการฝากเงิน ATM ทำอย่างไรก็ควรจะอธิบายให้ช้า ๆ เขาก็ใส่ใหญ่เลยว่า โอ๊ย! ทูลหม่อมอย่างนี้ใช้ไม่ได้แล้วแหละสมัยนี้นะขืนพูดช้า ๆ ยานคางมันก็ไม่ทันกิน คนสมัยนี้ชีวิตมันต้องต่อสู้ต้องแย่งชิงกัน เพราะฉะนั้นพูดจามานั่งพูดเนิบ ๆ ยานคางเหมือนคนในวังใช้ไม่ได้ ก็เลยว่าไปคำหนึ่งว่า ได้รู้จักคนในแวดวงการธนาคารมากมายไม่เห็นใครพูดอย่างเธอเลย จะว่าคนทำงานทางธุรกิจต้องพูดอย่างนี้ก็ไม่ใช่ นี่เธอพูดผิดกาลเทศะอย่างยิ่ง เพราะว่าจุดมุ่งหมายของเธอที่มาในวันนี้ก็คือ มาหาลูกค้า อธิบายดี ๆ เพื่อคนจะได้มาฝากเงินที่ธนาคารของเธอ เมื่อเข้ามาในที่ที่รู้ว่าคนเขาเนือย ๆ พูดกันเสียงเนิบ ๆ เธอต้องทำให้เข้ากับบรรยากาศจะได้หาลูกค้าได้ เธอมาพูดเร็วเขาฟังไม่รู้เรื่องก็ไม่ฝากเงินกับธนาคาร

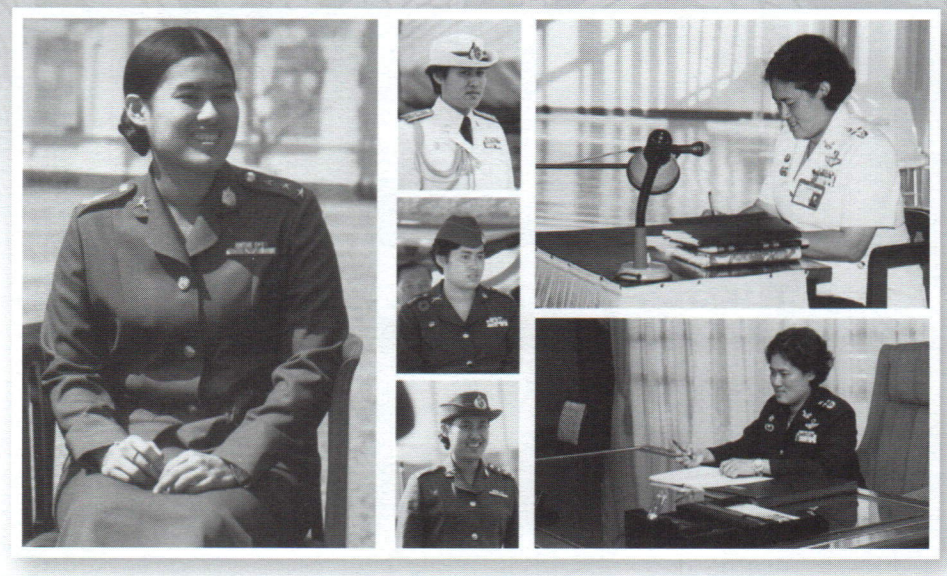

ของเธอ เป็นอันว่ากลับไปได้ ไม่ฝาก เรื่องนี้บางทีอาจจะไม่เกี่ยวกับการใช้ภาษา แต่ที่จริงเกี่ยว เป็นเรื่องที่ว่าสมัยนี้การใช้ภาษาไทยต้องพูดเร็ว ๆ เพราะว่าจะได้ทันกิน คือเวลาสิบนาทีพูดได้หลายคำเหมือนจะแข่งกับพิมพ์ดีด

ทีนี้ย้อนกลับมาพูดเรื่อง **วรรณกรรมท้ายรถ** สักนิดหนึ่ง เป็นเรื่องที่คนธรรมดาที่ไม่ได้เป็นนักวรรณคดีหรือครูบาอาจารย์สอนภาษาเป็นคนเขียน ก็เป็นเครื่องบ่งบอกได้อีกนิดหนึ่งว่า คนไทยนี้ไม่ว่าจะในสมัยไหนชอบคำคล้องจองเป็นจังหวะจะโคน สมัยเด็ก ๆ เป็นนักเรียนที่โรงเรียนจิตรลดา เรียนกับอาจารย์กำชัย ทองหล่อ ท่านก็สอนให้จำสิ่งต่าง ๆ เช่น คำ **บัน** ที่ใช้บอไม้หันอากาศนอ **(บัน)** แทนที่ท่านจะให้ท่องเป็นคำ ๆ ท่านก็ให้จำเป็นกลอน เช่น **บันดาลลงบันได บันทึกให้ดูจงดี** ฯลฯ ตัว **ทอรอ (ทร)** ที่ใช้ออกเสียง **ซอ (ซ)** อาจารย์กำชัยก็มาแต่งเป็นกลอนว่า **ทรวดทรงทราบทรามทราย ทรุดโทรมหมายนกอินทรี** ฯลฯ เพื่อให้ท่องจำได้ ทำให้สามารถจำคำพวกนี้ได้ดีกว่าต้องจำเป็นคำ ๆ ไม่คล้องจองกัน ตอนหลังอาจารย์แต่งเพิ่มอีกมากมาย เวลาเราเขียนอะไรผิดอาจารย์ก็แต่งกลอนให้จำ เช่น บอกว่า **อำมหิตนิคหิตอย่าผิดพลาด อัมพาตหันอากาศมอสะกด** ทำนองนี้ พอเรียนจากอาจารย์มาแล้ว เกิดเห็นว่าดี ทีนี้ทุกวิชาไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์อะไรต่าง ๆ ก็เอามา**แต่งท่องสูตรเป็นกลอนคล้องจอง**ปิดเอาไว้ ก็รู้สึกว่าจำได้ดีกว่าเป็นคำที่ไม่คล้องจองกัน มาตอนหลังเมื่อ ๒๐ ปีมาแล้วก็สอนน้องให้แต่งกลอนกับแต่งโคลงแต่งกาพย์เป็นการแอบสอนลับหลังผู้ใหญ่ อาจารย์จิรายุถามว่าทำไมต้องแอบ ที่จริงแบบแผนการแต่งโคลงกลอนกาพย์ที่สอนนั้นสอนอย่างถูกต้อง แต่ว่าคำและเนื้อหาที่ใช้แต่งนั้นเป็นคำที่ไม่สู้เข้ามาตรฐานนัก พูดอย่างนี้คงแปลได้ คำไม่มาตรฐานไม่สมควรให้ผู้ใหญ่ทราบ แต่กลับปรากฏว่าน้องซึ่งเด็กตัวเล็กนิดเดียวสามารถเข้าใจดีมาก สามารถแต่งกลอนได้ มาตอนหลังก็ปรับปรุงแต่งบทกวีที่มีความไพเราะมากได้ ทำให้เห็นว่า**คนไทยชอบความคล้องจอง แล้วก็ชอบความประหลาด**อย่างที่กล่าวไว้ว่า ทำไมศัพท์เดี๋ยวนี้ว่าวิบัติ เพราะว่าเขาพยายามดึงดูดความสนใจคน นี่ก็พยายามดึงดูดอยู่เหมือนกัน

ศัพท์ต่าง ๆ ที่คนวัยหนึ่งใช้ คนอีกวัยหนึ่งอาจจะฟังไม่รู้เรื่องเลย เช่น ภาษาที่เด็ก ๆ พูดใช้คำศัพท์แปลก ๆ ผู้ใหญ่ที่ไม่อยู่ในแวดวงนั้นก็ไม่ทราบว่าจะแปลว่าอะไร หรือว่าสำนวนวรรณคดีที่เราว่าดีนั้น คนส่วนมากทนไม่ได้ว่าไม่เห็นสัมพันธ์กับชีวิตคนไทยอย่างเขาเลย เคยมีประสบการณ์สอนวรรณคดีเรื่อง**พระปฐมสมโพธิกถา** ยังไม่ทันจะสอน นักศึกษาถามว่าทำไมถึงถือว่าหนังสือเล่มนี้เป็นวรรณคดีที่ยอดเยี่ยมที่ดีเด่น ทั้งที่แปลก็ไม่ออกสักคำ หน้าหนึ่งมีคำแปลไม่ออกเต็มไปหมดเลย ในเมื่อไม่สามารถสื่อสารกันจะว่าดีได้อย่างไร ก็ตอบเขาไม่ถูกเหมือนกัน เลยตัดบทว่าให้ทำใจก็แล้วกันว่าต้องเรียนเพราะอยู่ในหลักสูตร อาจารย์เขาเชิญฉันมาสอนก็ให้ฉันสอนไป เธอไม่มีหน้าที่มาตัดสินว่าดีหรือไม่ดี ฉันก็ไม่มีหน้าที่ตัดสิน เขาบอกให้ฉันสอนก็สอน ได้อธิบายศัพท์แล้วก็ยกสำนวนที่น่าสนใจทั้งเทคนิคการเขียน พอจบแล้ว นักศึกษาหลายคนบอกว่าสนุกดีชักชอบแล้ว **สรุปได้ว่าคนไทยเรามีความสนใจและมีความสัมพันธ์กับภาษาไทยที่เขาเข้าใจซาบซึ้งได้ การที่จะให้เข้าใจให้ซาบซึ้งได้นี้ต้องอาศัยการฝึกหัด**

อย่างไรไม่ทราบ จบชั้นประถมศึกษาแล้วมาเรียนนักธรรม อ่านหนังสือนักธรรมตรี โท เอก ซึ่งก็ไม่ใช่ง่าย อ่านไม่ได้ ต้องมานั่งสอนอ่านหนังสือกันใหม่ เมื่อต้องเรียนภาษาอยู่ก็ยังสอบนักธรรมไม่ได้ เขาไม่ให้ไปสอบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับที่สูงขึ้นไป ก็เดือดร้อนกันอีกต้องสึกเพราะเขาไม่ให้เรียน

การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ก็อาจจะสังเกตได้ว่าเดี๋ยวนี้เด็กมักจะไม่ค่อยรู้จักที่จะอ่านเรื่องอะไรยาว ๆ คือสมาธิในการอ่านอาจจะสั้นกว่าแต่ก่อนมาก **การสอนนั้นอาจจะมัวแต่สอนนั่งสมาธิ แล้วให้เพ่งกับอะไรก็ไม่ทราบซึ่งเพ่งแล้วไม่เข้าใจว่าให้เพ่งอะไร แทนที่จะสร้างจุดสนใจกับเนื้อหาอะไรยาว ๆ นาน ๆ มีสมาธิที่จะศึกษา อันนี้ต้องได้รับการฝึกหัดฝึกสอน** ครูหรือผู้ปกครอง ผู้ที่อยู่แวดล้อมต้องฝึกสอนอบรมมาถึงจะได้เป็นอย่างนั้น

ปัญหาอื่นนอกไปจากนี้ในเรื่องของการใช้ภาษาไทยยังไม่มีอะไรที่จะพูดมาก มีเรื่องการเขียนการอ่านที่ยังมีปัญหาอยู่มาก **รู้สึกว่าในการศึกษา ถ้ารู้ภาษาไทยดี วิชาอื่นก็จะดีขึ้นด้วย เพราะอ่านหนังสือที่เขาเขียนให้อ่านให้เรียนรู้เรื่อง ตีความแตก เด็กหลายคนที่ทำเลขโจทย์ไม่ได้ แม้ทำเลขวิธีได้ แต่ทำเลขโจทย์ไม่ได้ก็เพราะว่าอ่านภาษาไทยไม่รู้เรื่อง อ่านโจทย์แล้วก็ทำความเข้าใจไม่ได้ว่า นี่หมายความว่าอย่างไร** เมื่อรู้ความหมายแล้วก็จะทราบว่าอย่างนี้ต้องบวก อย่างนี้ต้องใช้วิธีลบ อย่างนี้ต้องคูณต้องหาร แต่เมื่ออ่านภาษาไทยไม่เข้าใจก็จะทำเลขไม่ได้

การอ่านรู้เรื่อง มีประโยชน์ช่วยให้หาความรู้ได้ ในขั้นธรรมดาก็อ่านประกาศทางราชการได้ อ่านตำราวิชาชีพได้ไม่ต้องไปเรียน อ่านเองได้ เคยคุยกับพระท่านบ่นให้ฟังหลายหนว่าเด็กพอจบจากโรงเรียนมาแล้วก็บวชเณร พอบวชเณรท่านก็ให้เรียนนักธรรม หนังสือที่ใช้ก็หนังสือเล่มเดิม คือ พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ แต่ว่าที่เด็กมาเรียนนี้จะต่างออกไปหรือ

อีกอย่างหนึ่งภาษาไทยเรามีสระมีพยัญชนะมีวรรณยุกต์ที่จะมาประสมตัวอ่านเป็นคำได้ ก็**ไม่สอนให้ประสมตัวอ่าน แต่กลับสอนเป็นคำ ๆ เป็นตัว ๆ ไป** คำไหนที่เด็กเคยเรียน เห็นเข้าก็อ่านได้ คำไหนเป็นคำใหม่ไม่พยายามสะกดก็อ่านหนังสือไม่ได้ ก็ยังเคยว่าอยู่เสมอว่าภาษาไทยไม่เหมือนภาษาจีน คือ ภาษาจีนนั้นเขาเขียนเป็นตัว ๆ คำแปลว่าอย่างไรก็เขียนเป็นตัวออกมาสำเร็จรูป ไม่มีการสะกดคำเพราะผสมสระและสะกดไม่ได้ ภาษาไทยได้เปรียบ คือ เรามีสระ พยัญชนะ และวรรณยุกต์ที่ผสมแล้วเขียน จะเขียนเป็นภาษาอะไรก็ได้ใกล้เคียงกว่าภาษาอื่น ก็ไม่ใช้ส่วนที่ดีของภาษาไทยอันนี้มาให้เป็นประโยชน์

แต่พอพูดว่าอย่างนี้แล้วสักพักหนึ่งก็เกิดเหตุ คือได้ฟังวิทยุเมื่อหลายปีมาแล้ว ตอนนั้นกำลังเริ่มทำงานที่สภากาชาดใหม่ ๆ วิทยุออกข่าวว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงเป็นประธานการประชุมสภากาชาดและสภา **ซี – กวง – เดือน – แดง** อาเซียน ก็ไปอธิบายให้ฟังแล้วว่า สภานี้ถ้าเป็นสภากาชาดให้เรียกว่าสภา **ซีก – วง – เดือน - แดง** ซึ่งแปลจากภาษาฝรั่งว่า **Red Crescent** คือ พวกที่เป็นอิสลามเขาไม่ชอบใช้คำว่า **Cross** หรือ **Red Cross** ที่เราใช้คำว่าสภากาชาด เขาใช้ว่า **ซีกวงเดือนแดง** เช่นของมาเลเซียนี่ก็เป็นสภาซีกวงเดือนแดงของมาเลเซีย อธิบายไปครั้งหนึ่งแล้วพออีก ๒ ปีต่อมาไปประชุมอย่างเดียวกันที่สิงคโปร์ วิทยุก็ประกาศว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จไปสิงคโปร์เพื่อร่วมประชุมสภากาชาดหรือ สภา ซี – กวง – เดือน – แดง อีก ก็เลยขี้เกียจจะว่าแล้ว รู้สึกว่าจะอธิบายไปอีก แต่เมื่อเร็ว ๆ นี้ สมเด็จพระเทพรัตน-

ราชสุดาฯ ไม่ไปไหนอีกแล้ว แต่ว่าเขาประชุมกันเองที่อื่น ก็ประกาศว่า สภา ซี – กวง – เดือน – แดง อีก ก็น่าเห็นใจเพราะเป็นคำที่คนทั่วไปไม่คุ้น ยกมาเป็นตัวอย่างเป็นอุทาหรณ์ที่ฟังว่าต้องใช้ทั้งสองอย่างคือ **ต้องรู้จักสะกด รู้จักผสมคำ แล้วก็ต้องรู้จักความด้วย** อย่างนี้ต้องมีความรู้ในเรื่องแวดล้อม หาความรู้รอบตัวให้ดี ๆ เหมือนกัน

อภิปรายรอบนี้กินเวลามากเกินไปแล้ว เพราะว่ามีหลายท่านที่ยังไม่ได้พูด เรื่องของภาษาไทยนี้ที่จริงก็จัดอภิปรายกันบ่อยแล้วก็พูดกันมามาก พูดกันตอนนี้ก็อาจจะซ้ำกับที่พูดมาแล้วบ้างก็น่าเบื่อ พยายามจะหาเรื่องให้แปลกออกไปมาพูด แต่ว่าก็พ้นยากเพราะจัดกันมามากแล้ว เชิญท่านอื่นอภิปรายต่อไปดีกว่า

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (รอบที่ ๒) :

ออกจะเป็นการอภิปรายหรือโต้วาทีที่ไม่มีใครเถียงได้เพราะว่าพูดคนสุดท้าย ที่บอกว่าน่ากลัวต้องโต้วาทีบ้างอย่างอาจารย์หม่อมหลวงปิ่นท่านว่า แต่คงจะไม่โต้วาทีดุเดือดขนาดนั้น เป็นเพียงแต่เสริมหรือว่าให้ความเห็น ก็มีความเห็นอยู่บ้าง เพราะว่าเป็นธรรมดาของคนที่ว่าฟังอะไรแล้ว ถ้าไม่หลับเสียก่อนก็คงจะมีความเห็นในเรื่องที่ได้ฟังนั้น อ่านหนังสือพิมพ์ก็มีความเห็น ดูโทรทัศน์ฟังวิทยุก็ต้องมีความเห็นในทุกเรื่อง ถ้ายังฟังอยู่แล้วก็นำเรื่องที่ฟังไปคิดได้ทั้งนั้น

เวลาที่ได้ฟังทุก ๆ ท่านอภิปรายมาก็มีความคิดบางอย่าง ทั้งเห็นด้วย ทั้งคิดขยายความ หรือเห็นแตกต่างไปบ้างเล็กน้อย เช่น ที่ฟัง **เรื่องพจนานุกรมและการบัญญัติศัพท์ต่าง ๆ** นั้น เพิ่งนึกขึ้นมาได้ว่าเป็นเรื่องที่น่าคิดมาก เพราะว่าเวลานี้ทำงานอยู่ทุกวัน ในชีวิตประจำวันได้ใช้พจนานุกรมช่วย แต่ก่อนนี้เคยเป็นครูสอนภาษาไทยอยู่เหมือนกัน ไม่ได้สอนมากแต่เคยสอน เดี๋ยวนี้ไม่สอนแล้ว รู้สึกว่าตอบปัญหาหรือตอบคำถามไม่ได้หลายอย่าง เมื่อเขาถามมา เราเป็นครูตอบไม่ได้ก็เลยไม่ค่อยมีกำลังใจในการที่จะทำหน้าที่นี้ต่อไป กลายเป็นคนที่มีคำถามเอง แล้วก็กลายเป็นนักเรียนไป

เรื่องของภาษาไทยนั้นเมื่อเป็นนักเรียนก็ต้องฟังครู เชื่อที่ครูสอนมา เมื่อเรียนมาแล้วจำถูกบ้างจำผิดบ้างก็จำเอาไว้ อย่างในเวลานี้เขียนหนังสือก็เขียนไปผิดบ้างถูกบ้าง ให้อาจารย์หลายท่านได้ลองอ่านและแสดงความเห็นท่านก็ช่วยแก้มา แต่ละท่านแก้มานี้ไม่เหมือนกันเลย ความเดียวกัน หน้าหนึ่งก็แก้มาต่างแก้มาทั้งตัวสะกด ทั้งการใช้ภาษาต่าง ๆ กันไป จะเอาอะไรเป็นข้อยุติว่าอย่างไหนผิดอย่างไหนถูก ต้องใช้วิธีเปิดพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตย์ เพราะถือว่าราชบัณฑิตยสถานเป็นองค์การที่ควรจะถือเป็นแบบอย่างการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการใช้ภาษาได้ เปิดพจนานุกรมดู คำไหนราชบัณฑิตย์ใช้อย่างไร ถึงแม้ว่าเราไม่ได้เคยใช้อย่างนี้มาก่อน ก็พยายามเขียนตามนั้นไป

ปัญหามีอยู่ว่าคำหลายคำที่ต้องการจะทราบว่าเขียนอย่างไร เปิดพจนานุกรมราชบัณฑิตย์ก็ไม่พบไม่มีเขียนเอาไว้ จึงต้องตัดสินใจเลือกใช้อย่างใดอย่างหนึ่งลงไป อย่างคำว่า **ทูล** หรือ **มนเทียร** ที่คุณหะรินท่านพูดเมื่อกี้นี้ นึกขึ้นมาได้ว่าตั้งแต่เด็กที่เรียนมา คงจะเด็กคนละสมัยก็เขียน **ทูลเกล้า ล ลิงมาตลอด** คำว่า **มนเทียร ก็ใช้ ท ทหาร** แต่จำไม่ได้แล้วว่าราชบัณฑิตย์เขียนว่าอย่างไร ที่เขียนที่จำได้คือ ทูล ที่ใช้ ล ลิง ดูเหมือนจะนำมาจากภาษาเขมรที่ใช้ ท – สระอู – ล ส่วนคำว่า **มนเทียร**นั้นภาษาบาลีใช้ ท ทหาร ไม่ได้ใช้ ฑ นางมณโฑ แต่เรื่องที่ว่าภาษาเดิมเขาใช้อย่างไร เมื่อนำ

เข้ามาใช้ในภาษาไทยใช้อย่างไรนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง อย่างที่อาจารย์จิรายุท่านว่าเมื่อกี้นี้ว่าคำที่นำมาใช้ในภาษาไทย เช่น คำว่า มรณะ ภาษาเดิมว่า มะระณะ ก็ไม่ได้ใช้ ไม่ได้ออกเสียงอย่างบาลี แม้คำเขียนก็ไม่ได้เขียนอย่างเดิม อาจจะเขียน มณเฑียร ฑ นางมณโฑ อาจจะถูกก็ได้ อย่างแต่ก่อนนี้ท่านก็พยายามตั้งเกณฑ์ เช่น การใช้สอสามตัว ส เสือ สำหรับคำพยัญชนะต้น ศ ศาลา เป็นตัวสะกด ษ ฤาษี เป็นตัวการันต์ เขียนเป็นคำออกมาก็แปลกประหลาดที่เราไม่ได้ใช้กัน แล้วก็ไม่เหมือนภาษาเดิมด้วย ซึ่งความจริงอาจจะถูก

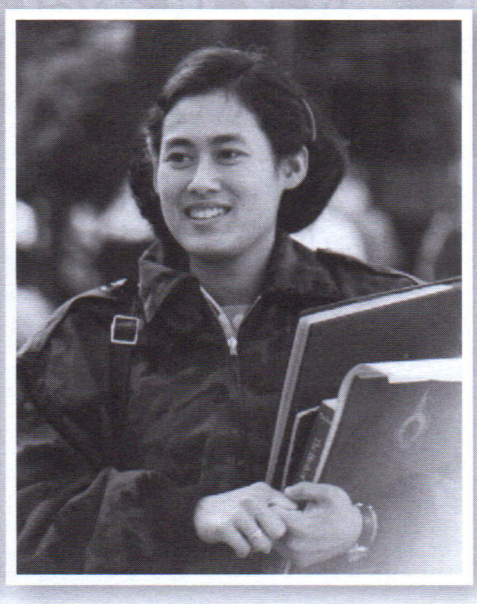
สมัย จอมพล ป. ท่านก็ตัดพยัญชนะออกไปวรรคหนึ่งเลยที่ไม่ได้ออกเสียงเป็นข้อบังคับทางราชการสมัยนั้น ความจริงภาษาจะเขียนอย่างไรใช้อย่างไรเป็นเรื่องที่คนเราสมมติขึ้นมาทั้งนั้น จะสมมติอย่างไรก็ได้ ถ้ามีองค์การกลางที่สมมติว่าอย่างไรถูกก็น่าจะถืออย่างนั้น แต่บางครั้งคนใช้ก็มีความคิดอยู่ในใจว่า แต่ก่อนนี้เกิดในสมัยที่องค์การกลางที่บัญญัติภาษาให้เขียนอีกอย่างสอนมาอีกอย่าง ก็ตะขิดตะขวงอยู่ การใช้แบบอย่างที่ราชบัณฑิตย์ปัจจุบันกำหนดนี้ไม่น่าจะถูกต้อง อันนี้ไม่ใช่เรื่องที่ใครถูกใครผิด จะเป็นเรื่องช่องว่างระหว่างวัยก็ไม่ใช่ ไม่ทราบจะเรียกว่าอย่างไรดี

การใช้คำบางคำใช้ยากมาก อย่างเช่นเมื่อเร็ว ๆ นี้ เขียนเรื่องแล้วก็ส่งให้ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งอ่าน ท่านก็บอกว่าเรื่องนี้เป็น**เรื่องของเทวดาน่าจะใช้ราชาศัพท์** เช่น ในเรื่องเป็นเรื่องพระศิวะ ถ้าเล่าเป็นภาษาธรรมดา ๆ ว่าพระศิวะกำลังอยู่กับพระอุมา ทศกัณฐ์ หรือที่แขกเรียกว่า ราวณะ เหาะมาถึงแล้วมาทำอะไรอย่างหนึ่งกวนประสาท พระศิวะจึงลงโทษเอานิ้วหัวแม่เท้ากดคอทศกัณฐ์ลงไป ทศกัณฐ์เจ็บปวดมาก เรื่องมีอยู่เท่านี้ท่านก็บอกควรจะใช้ราชาศัพท์ให้หมด ทีนี้เอาอย่างไรดี นิ้วหัวแม่เท้ากด เขาก็แนะนำว่าใช้นิ้วพระบาท ก็ประท้วงว่าไม่ใช่ ในเรื่องของเราต้องใช้นิ้วหัวแม่เท้า ไปเปิดในสมุดราชาศัพท์ก็มีแต่ **นิ้วหัวแม่มือ-พระอังคุฐ** บอกพระศิวะไม่ได้ใช้พระอังคุฐ-นิ้วหัวแม่มือกด ใช้นิ้วหัวแม่เท้า ฉันไม่เอาฉันจะเอาอย่างนี้ใครจะทำไม พอเกิดเรื่องขึ้นก็ค้นหาถามกันให้วุ่นว่า **นิ้วหัวแม่เท้า** คืออะไร ผลที่สุดได้จากพระ ท่านบอกว่า ควรจะใช้ **พระบาทาอังคุฐ** หรือใช้สนธิเข้าไปเป็น **พระปาทังคุฐ** ก็ย่อมได้ จึงใช้คำนี้มาลงในหนังสือที่เขียน

ยังมีการใช้คำอีกหลายอย่างที่รู้สึกว่าบางครั้งลำบากแก่ผู้เขียน ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร แม้แต่**การอ่าน**ก็เหมือนกัน แต่ก่อนนี้ก็เคย อาจารย์สอนไว้ **พระอรหันต์** ต้องอ่าน **อะ – ระ - หัน** อ่าน ออ-ระ-หัน ไม่ได้ เพราะ ออ-ระ-หัน (อรหัน) นี้ หมายถึง สัตว์หิมพานต์ชนิดหนึ่งไม่มีหัวเข่า พจนานุกรมว่าอย่างนั้นก็ว่าอย่างนั้น คำหลายคำ เช่น คำ **กรรแสง ใช้รอหัน** เท่าที่จำได้รู้สึกจะแปลว่า ผ้าสไบ จำได้เลา ๆ ว่าอยู่ในมหาชาติ ถ้าหมายความว่าร้องไห้ต้องใช้ **ก ไม้หัน อากาศ น (กัน)** ถ้าไม่ได้ติดตามหรือว่าไม่ได้คิดดี ๆ ว่าควรจะใช้อย่างไรแน่ เมื่อจะใช้ให้ถูกต้องหรือเมื่อประสบปัญหาจริง ๆ ก็นึกตัวอย่างไม่ออก แล้วก็ไม่ทราบจะเชื่อใคร หรือว่าจะเชื่อราชบัณฑิตย์

มีอีกเรื่องที่เมื่อกี้อาจารย์หม่อมหลวงปิ่นท่านพูดถึงเรื่องการสอนภาษาไทยในปัจจุบันนี้ไม่สอนให้คิดหาเหตุผล ไม่สอนให้วิเคราะห์ เอาแต่ให้ท่องจำบทร้องเพลงนั้น เห็นด้วยในแง่ที่ว่าการสอนควรจะให้นักเรียนรู้จักคิดหาเหตุผล จะทำให้การเรียนการสอนสนุกมากขึ้น แต่ก็ท้วงนิดหน่อย โดยถือว่าเป็นตัวแทนของศิลปินคือท่านเปรียบการไม่วิเคราะห์ พูดไปโดยไม่ได้คิดเหตุผลนี้เหมือนการร้องเพลง ที่จริงจะร้องเพลงได้ต้องคิดเหตุผลมากทีเดียว ต้องรู้จักแบ่งคำให้ถูกต้อง อาจารย์ที่สอนร้องเพลงท่านสอนมากทีเดียวว่าแบ่งคำต้องแบ่งให้ถูก เวลาจะเอื้อน อย่าง **เพลงแขกมอญบางช้าง** ตอนท้าย **"ให้อร่ามเหมือนผีเสื้อเหลือสวยเอย"** จะต้อง **ผีเสื้อ** ไม่ใช่ **ผี** แล้วก็เอื้อนอีกตั้งยาวแล้วก็ **เสื้อ** แบบนี้ขนหัวลุกจับไข้หัวโกร่น บทเพลงบางครั้งไม่ได้จังหวะของคำประพันธ์ แต่ในเวลาร้องเพลงเรา

ต้องพยายามรวบคำเข้าด้วยกันให้ถูก เพราะฉะนั้นการร้องเพลงต้องใช้ความคิดมากทีเดียว อย่างเช่น **"ขอเชิญแก้วกิริยาเมตตาบ้าง"** อาจารย์ที่สอนก็จะพยายามร้อง**แก้วกิริยา**ไว้ด้วยกัน เพราะว่าเป็นกลุ่มคำเป็นชื่อคน หรืออย่าง **"ทรงสินธพชาติพาชี"** ในเพลงบุหลันก็ให้ร้องว่า ทรง - สิน - ธพ - พะ - ชาติ - พา - ชี ไม่ใช่ว่า ทรง - สิน - ธพ - ชาติ - พา - ชี ก็ต้องพยายามใช้ความคิด หรือว่าเวลาแต่งเนื้อเพลง เวลานี้โดนบังคับให้แต่งเนื้อเพลงสำหรับงานต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะงานเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๐ นี่ไม่รู้กี่เจ้า ก็ต้องแต่งเวลาแต่งต้องใส่ทำนองไปพร้อมกัน พยายามต้องแบ่งคำให้ร้องให้ได้ความ เมื่อมีการเอื้อน นี่ขอแก้ในฐานะศิลปิน

จริง ๆ แล้วยังมีเรื่องการโต้วาทีที่คุณหะรินพูดถึงเรื่องสบฟันไม่ปกติ อันนี้ไม่ทราบว่าจะบัญญัติอย่างไร เพราะถูกหมอเขาว่าเป็นอย่างนี้เหมือนกัน คือมีปัญหาในเรื่องการสบฟัน แล้วก็ได้ฟังคำนี้มานานหลายปีแล้ว โดยที่ไม่ทันคิดว่าที่ถูกควรจะใช้อย่างไร หรือที่ใช้ถูกหรือไม่ คงจะต้องบัญญัติศัพท์ทันตแพทย์ ส่วนเรื่อง**นกเจ้าฟ้าสิรินธร**นั้น ฟังดูนึกได้ว่าจริงเหมือนกันที่คุณหะรินว่าเขียนอย่างนี้ก็แย่ เอกลักษณ์ความเป็นคนหายไปเลย แต่เขาให้ความสำคัญแก่นกมากกว่าคน เพราะเขาคงจะเขียนเจ้าฟ้าสิรินธรคือคนคนหนึ่ง อาจจะบรรยายไป ไปบรรยายไขว้เขว บรรยายรูปร่างหน้าตามากมายว่าคือใคร จริง ๆ แล้วออกจะไม่จำเป็นนักสำหรับการเป็นพจนานุกรม เพราะว่านกเจ้าฟ้าสิรินธรนั้น ในระหว่างที่เติมคำนั้นลงในพจนานุกรมคงเป็นเมื่อเขาค้นพบกันใหม่ ๆ เรื่องนี้มีอยู่ว่า คุณกิตติ ทองลงยา เป็นผู้ที่ค้นพบนกใหม่ที่นครสวรรค์ เรียกกันว่า นกตาพองด้วยนะ แต่ก่อนนี้ ยังถูกเพื่อนฝูงล้ออยู่ทุกวันนี้ว่าเป็นชื่อนกทั้งทีสวยตายละ แต่ก็เป็นนกชนิดหนึ่งที่เพิ่งค้นพบใหม่ ไม่เคยมีมาก่อน หายาก ได้รู้จักคุณกิตติ และได้ไปเที่ยวชมป่าด้วยกันบ่อย ๆ ได้ไปส่องกล้องดูนกแล้วจดบันทึกว่านกชนิดนี้ชื่ออะไร มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่าอะไร พบเมื่อไหร่ แล้วใส่ห่วงเท้าปล่อยไป เมื่อมีใครพบนกอย่างนี้ก็จะมีการบันทึกต่อไป ได้ทำงานด้านนี้อยู่กับคุณกิตติ พอเธอพบนกใหม่จึงตั้งชื่อให้เป็นเกียรติ เพราะเห็นว่าสนใจเรื่องนก ในเวลานี้คุณกิตติก็ได้เสียชีวิตไปนานหลายปีแล้ว

ก่อนจะมาอภิปรายนี้อาจารย์ได้มาแจกบท แจกบทเหมือนอย่างตอนที่เล่นสักวา ที่พอไปถึงก็มีบทวางไว้บนโต๊ะว่า คนนี้เป็นตัวอะไรแล้วก็จะให้คิวเข้าตรงไหน จะให้พูดให้แต่งไปในทำนองไหนอย่างไร นี่อาจารย์กาญจนาท่านก็ให้คิวมาบอกว่า ถึงตอนนี้ให้พูดเกี่ยวกับเรื่องภาษาอังกฤษ ก็ประหลาดดี ให้อภิปรายเรื่องภาษาไทยแล้วให้พูดเรื่องภาษาอังกฤษด้วย อาจารย์พูดถึงว่าในโลกปัจจุบันภาษาอังกฤษมีความสำคัญมาก แต่อาจารย์จะว่าอย่างไรว่าใหม่ก็แล้วกัน ลืมไปแล้ว รู้สึกจะเป็นทำนองว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญในการติดต่อสื่อสารกันในปัจจุบัน และมีความเห็นอย่างไร...

ศ.ดร.กาญจนา นาคสกุล :

พูดว่าในปัจจุบันนี้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลใช้ติดต่อสื่อสารกันได้รอบโลก จึงได้คิดจะกราบบังคมทูล

ถามว่า คนไทยปัจจุบันนี้ชอบพูดภาษาไทยคำหนึ่งพูดภาษาอังกฤษคำหนึ่ง จะขอพระราชทานพระราชวินิจฉัยในเรื่องการใช้ภาษาไทยปนภาษาอังกฤษ หรือคิดเป็นภาษาอังกฤษอย่างนี้ มีปัญหาอย่างไร ว่าดีหรือไม่ดีอย่างไรเพคะ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี:

อันนี้เลยมานั่งนึกดูว่าน่าสนใจเหมือนกัน เพราะในโลกปัจจุบันภาษาอังกฤษนี้มีความสำคัญเพิ่มขึ้น ติดต่อสื่อความหมายกันได้ทั่วโลก และคนในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักนั้นเป็นพวกที่มีเทคโนโลยีก้าวหน้า มีความสำคัญในชุมชนนานาชาติมากกว่าคนภาษาอื่น เพราะฉะนั้นคนในประเทศต่าง ๆ ที่ถึงจะไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก ที่ไม่รู้ภาษากันสองประเทศมาพูดกันก็ตกลงว่าใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักแล้วคุยกันรู้เรื่องสนุกดี

โรงเรียนบ้านเรานี้ได้สนับสนุนให้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง และได้มีงานวิจัยอยู่มากมายว่าควรจะสอนภาษาต่างประเทศเริ่มต้นชั้นไหน บ้างก็ว่าการได้เรียนแต่เล็ก ๆ คงจะดี แต่ปัญหาของเราอยู่ที่ว่าครูของเรามีจำกัด ครูดี ๆ ที่จะสอนภาษาอังกฤษได้มีน้อย คนที่เรียนภาษาต่างประเทศแล้วเก่งนี่ก็มีน้อย

คนที่พูด**ภาษาอังกฤษคำภาษาไทยคำ**นั้น ถ้ารู้เรื่องก็ยังพอทน คือพอไปไหว พอจะเอาเข้าจริง ๆ แล้วในภาษาพูดไม่เป็นไร แต่มาใช้ในภาษาเขียนนั้นไม่ดี เช่น ที่อาจารย์จิรายุพูดเมื่อกี้ว่า การสอบเข้ามหาวิทยาลัยหรือการเรียนในระดับอุดมศึกษาเดี๋ยวนี้เขาบังคับให้เรียนภาษาไทยทุกคน ก็เกิดคิดขึ้นมาได้ว่า เพราะในช่วงนั้นมีการต่อต้านมากว่าไม่ควรจะเรียนภาษาไทย ทำให้เสียเวลาเรียนของพวกที่เรียนทางด้านเทคโนโลยี หรือว่าเสียคะแนน แทนที่จะได้วัดจริง ๆ ว่าคนนั้นมีความสามารถในวิชาเฉพาะอย่างไร ก็มาตกหรือว่าตกม้าตายตอนภาษาไทยกันนี้เอง

จริงๆ แล้วก็เคยนึกอยู่เหมือนกันว่า ถ้าใช้ภาษาไทยคำภาษาอังกฤษคำปน ๆ อยู่ ซึ่งคนเดี๋ยวนี้เป็นกันมาก หรือใช้ภาษาไทยไม่ถูกต้องก็ไม่ดี อย่างการเขียนหนังสือทางด้านวิชาการ การเขียนรายงาน ไม่ว่าจะเป็นรายงานวิทยาศาสตร์หรือรายงานทางเทคนิคอื่น ๆ ถ้าเขียนด้วยภาษาไทยแล้วเขียนไม่รู้เรื่อง ก็เสียอารมณ์หมด อ่านแล้วไม่รู้เรื่อง หรือว่าเคยบอกว่าถ้าใช้ภาษาไทยที่ดีไม่ได้ ให้เขียนเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด ก็เขียนไม่ได้อีก

พวกนักเรียนที่ต่อต้านการเรียนภาษาไทยที่ดีหรือการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องนั้น ถ้าจะให้เขียนภาษาอังกฤษให้ถูกต้อง ซึ่งในการเขียนลงวารสารวิชาการ ไม่ว่าในสาขาไหนถ้าเขียนภาษาอะไรสักอย่างก็ต้องเขียนให้ดี ก็เขียนไม่ได้ อันนี้ก็เลยเป็นข้อยืนยันว่า**คงจะต้องให้เรียนภาษาไทยสำหรับคนที่เขียนแล้วออกมาไม่ดี** ภาษาไทยที่ควรจะสอนในระดับนี้ **สำหรับคนที่ไม่ได้เอกภาษาไทยจริง ๆ น่าจะเลือกเอาเพียงการฝึกฝนให้เขียนได้**

เป็นภาษาที่สละสลวยพอสมควร ไม่ใช่ว่ามานั่งบังคับให้รู้คำประหลาด ๆ หรือว่าเรียนวรรณคดีชั้นสูง เช่น มหาชาติ ยวนพ่าย อะไรอย่างนี้ มาให้นักเรียนวิศวะหรือนักเรียนวิทยาศาสตร์เรียนก็ออกจะทารุณเกินไป

ถ้าท่านเหล่านี้สนใจวิชาภาษาไทยหรือว่าวรรณคดีไทยก็ศึกษาเพิ่มเติมได้ มีหลายท่านที่เรียนทางด้านวิทยาศาสตร์แล้วมาสนใจทางด้านนี้ เป็นคนที่เก่งมากในทางภาษาไทย เช่น อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร เป็นต้น ท่านเหล่านี้ก็มี ถ้าใครสนใจก็เลือกเรียนเป็นวิชาพิเศษได้ ไม่ใช่ว่าต้องมานั่งบังคับ คือต่างคนต่างถือทิฐิจนเกินไป ฝ่ายที่อยากให้เรียนก็จะบังคับเอาให้ได้ว่าให้เรียน ไม่ได้ดูว่าจุดประสงค์จริง ๆ คืออะไร

อย่างไรก็ตาม **โรงเรียนบ้านเรานี่ควรสนับสนุนให้เรียนภาษาอังกฤษ ต้องให้เริ่มเรียนในชั้นที่เหมาะสมที่สุด ให้ใช้ทรัพยากรครูที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด** ปัญหานี้ไม่ใช่มีเฉพาะของไทย เคยไปคุยกับพวกกระทรวงศึกษาของจีน ก็บอกว่าอยากให้คนจีนรู้ภาษาอังกฤษ เพราะจะได้ค้นคว้าได้กว้างขวาง แต่ว่ายาก เพราะเมืองจีนเองก็ใหญ่โตและยังมีภาษาถิ่นต่าง ๆ ซึ่งแต่ละถิ่นพูดไม่เหมือนกันเลย ให้พูดกันโดยใช้ภาษาจีนกลางก็ยังแทบย่ำแย่แล้ว ถ้าต้องสอนภาษาอังกฤษอีกหาครูได้ไม่พอ อันนี้คงจะไม่วิเคราะห์ต่อ เพราะวันนี้เราพูดเรื่องภาษาไทย แต่ก็ต้องบอกว่าภาษาอังกฤษนี่สำคัญ เพราะแต่ก่อนนี้อ่านได้แต่ภาษาไทยก็ได้รับความรู้ส่วนหนึ่ง พอรู้ภาษาอังกฤษอ่านได้มากขึ้น ก็สามารถอ่านได้กว้างและก็ได้รู้ความคิดเห็นของคนอื่น ๆ ในโลกได้กว้างขวางยิ่งขึ้น ได้แง่มุม ได้ประสบการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น

ในคำถามที่เตรียมเอาไว้มีเรื่องว่า ภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่อการพัฒนา แต่เรื่องการใช้ภาษาไทยไม่มีส่วนเกี่ยวกับการพัฒนา นี่ก็ไม่ค่อยจะเกี่ยวกันเท่าไร ภาษาไทยนี้เราใช้เป็นภาษากลางสำหรับเข้าใจกันในประเทศ และ**เรื่องของภาษานี้เกี่ยวกับวัฒนธรรม** อย่างที่ว่าไว้ คนไทยมีภาษาแบบนี้ใช้เนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมของเรา เราพบของแบบนี้ทุกวันก็ต้องมีชื่อเรียกของอย่างนี้ เรียกตามกิริยาอาการที่เราชอบทำแบบนี้ **ภาษาเกิดมาจากความคิด จากสิ่งแวดล้อมของเรา** อย่างนี้ไม่มีภาษาอะไรที่จะมาอธิบายความคิดสิ่งแวดล้อมกิริยาอาการของคนไทยได้ดีไปกว่าภาษาไทย ไม่มีภาษาใดที่จะมาเขียนวรรณคดีไทยได้ดีไปกว่าภาษาไทย คือแสดงอารมณ์ของคนไทยได้ดีที่สุด ครั้นอยู่ไป ๆ เราคบกับคนที่พูดภาษาอื่นมากขึ้น ก็มีศัพท์ต่าง ๆ ที่ยืมเข้ามาใช้ในภาษา ตั้งแต่ภาษาเขมร จีน บาลี สันสกฤต โดยเฉพาะภาษาเขมรมีปัญหามาก เราต้องอยู่ด้วยกันจนไม่รู้ว่าใครยืมใคร เคยทำรายงานสมัยที่เรียน ไม่ทราบว่าตอนเรียนจุฬาฯ หรือเรียนที่ไหน คือเรียนหลายแห่งเหลือเกิน **เรื่องคำยืมเขมรในภาษาไทย** รู้สึกคำแปลก ๆ ที่เป็นคำศัพท์ก็ไม่มีปัญหา มามีปัญหาหนักเอาตรงที่ว่าคำธรรมดา ๆ ที่มีใช้สามัญทั้งในภาษาไทยและภาษาเขมร จนกระทั่งอาจารย์เขียนตรวจรายงานกลับมาบอกว่ายังไม่สามารถบอกได้ว่าไทยยืมเขมรหรือเขมรยืมไทย หรือมีใช้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ไม่รู้ว่าเป็นภาษาของใคร ก็เลยกลับมานั่งนึกเอาเองว่าคงจะ

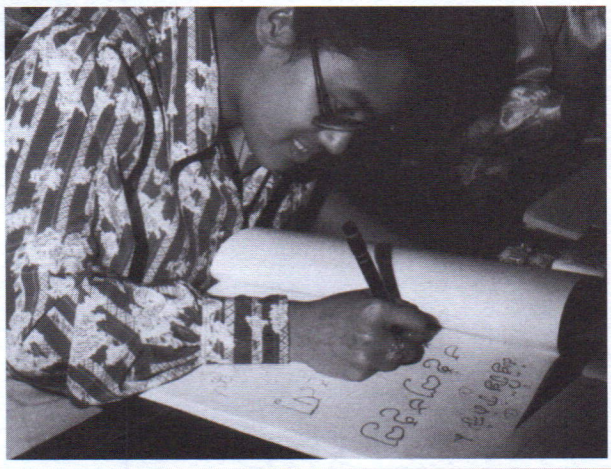

เป็นว่าเราอยู่ใกล้ ๆ กัน ชีวิตที่ได้สร้างคำนี้ขึ้นมาก็เหมือนกัน ก็ควรจะสร้างออกมาเหมือน ๆ กันกระมัง ตอนแรกพยายามหาเกณฑ์ที่จะตัดสินว่าคำคำไหนเป็นภาษาไหน ได้ค้นหนังสือเก่า ๆ ออกมา ไทยเราไม่ค่อยจะมีภาษาหนังสือเก่า ๆ ตกทอดลงมาเหมือนเขมรที่มีศิลาจารึกซึ่งมีเก่ากว่าศิลาจารึกไทย ก็ไล่มาตั้งแต่สมัยก่อนพระนคร สมัยพระนครก็ไปจดมาทุกคำ อาจารย์ก็บอกว่ามีเหตุผลดี แต่ว่ายังไม่ปลงใจเชื่อนัก นี่เป็นตัวอย่างการศึกษาเรื่องภาษาคำยืมในวัฒนธรรม

พอมาตอนหลังคบฝรั่งเรียนด้านเทคโนโลยีด้านการเมืองจากฝรั่งมามาก ในสมัยที่เรายังไม่มีประเพณีการปกครองแบบตะวันตก ก็เริ่มรับความคิดทางการเมืองของตะวันตกเข้ามา เช่น ในสมัยรัชกาลที่ ๔ รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอธิบายเรื่องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ทรงใช้คำว่า **เอกเสกคิวตีฟ (executive) ลียิสเลตีฟ (legislative)** ทรงใช้ทับศัพท์ไปอย่างนั้น ต่อมามีผู้หาคำที่จะไปอธิบายความคิดอย่างนั้นได้ หรือบัญญัติศัพท์คำใหม่ ๆ ใช้ได้ ก็เป็นเรื่องของการบัญญัติศัพท์

เรื่องการบัญญัติศัพท์ นี้ ถ้าพูดภาษาธรรมดาก็ต้องว่าเป็นเรื่องปวดหัวทีเดียว เพราะเมื่อบัญญัติขึ้นมาก็ย่อมมีเหตุผล คนบัญญัติย่อมมีเหตุผลว่า ทำไมต้องบัญญัติอย่างนั้น แต่บางคำฟังแล้วไม่ชินรู้สึกว่าพิกล ใช้ศัพท์เดิมทับศัพท์ก็ไม่เห็นเสียหายอะไร แต่บางคำคนฟังชอบใจคำนั้นก็เลยติดอยู่ ทั้งที่คำบัญญัตินั้นอาจจะบัญญัติผิดหลักภาษาของภาษาเก่า คือเราชอบเอาบาลีสันสกฤตมาบัญญัติแทน บางทีเอาบาลีสันสกฤตมาใช้ผิด แต่ที่ใช้ในภาษาไทยถ้าคนฟังชอบก็ใช้กันต่อไป หรือว่าคนบัญญัติและคนนิยมใช้เป็นคนมีอำนาจก็สามารถบังคับกดหัวให้คนอื่นใช้ตามได้เป็นปกติ นาน ๆ เข้าก็ชินไปเอง

ข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งในเรื่องภาษาคือ **แต่ละภาษามีลักษณะต่าง ๆ กันทั้งนั้น เนื่องจากอารมณ์สภาพแวดล้อมต่างกัน** อย่างที่ว่าแล้ว ทำให้การแปลจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งยากที่จะรักษาอรรถรสอย่างเดิมไว้ได้ แปลเรื่องทางเทคโนโลยีก็ยากพอแล้ว เพราะว่าคำศัพท์ต่าง ๆ ในภาษาไทยเราไม่มี เอาศัพท์บัญญัติมาใช้แปลก็พิลึก คนอ่านอ่านแล้วก็ไม่เข้าใจ บางทีก็ไม่รู้เรื่องเท่าเดิม เคยมีประสบการณ์ไปรับจ้างแปลก็ได้สตางค์ แต่ว่าก็ยังไม่ค่อยพอใจคำแปลที่ส่งไป เพราะว่าอ่านเองอีกทีตัวเองก็ไม่ค่อยเข้าใจ เคยแปลอังกฤษเป็นไทย แปลภาษาที่รู้ ความจริงที่อาจารย์

บรรยายสรรพคุณตอนแรกไว้มากไปหน่อย แล้วก็ที่เคยทำพอใช้ได้ เช่น แปลภาษาฝรั่งเศส ภาษาจีน ภาษาจีนนี่คนว่ามามาก แล้วยิ่งผู้ใหญ่ว่าบทกวีจีนนี้น่าเกลียด อ่านแล้วไม่เห็นเข้าท่าเลย **คือพอเอามาแปลเป็นภาษาไทยแล้วไม่ค่อยเข้าท่า แต่อ่านจากต้นฉบับในภาษาของเขามีความลึกซึ้งอยู่ มีความหมาย บางครั้งเป็นการเล่นคำหรือว่าคำหนึ่งแปลได้ ๒ ความหมาย แต่ใช้ในประโยคเดียวกัน เวลาเราแปล แปลเป็น ๒ ที่ไม่ได้ต้องแปลทีเดียว ภาษาบาลีสันสกฤตก็เหมือนกัน เคยแปลก็มีการเล่นคำแบบนี้ มาแปลเป็นไทยก็แปลได้ยาก** อย่างทางพระท่านฉลาด ท่านแปลโดยพยัญชนะ แปลโดยอรรถ ท่านกำหนดไว้ว่าถ้าคำอย่างนี้วิภัตติอย่างนี้ เวลาแปลออกมาจะต้องใช้คำว่าอะไร พอเรียงออกมาอ่านแล้วแปลกลับจากไทยเป็นบาลีได้สบายเลย เพราะว่าเราจะรู้ว่าคำนั้นมาจากภาษาบาลีวิภัตติอะไร แต่คำที่แปลโดยพยัญชนะนี่คือแปลตามตัวอักษรนี้ อย่างคนที่เรียนเอกหรือโทบาลีสันสกฤต หรือว่าที่เรียนปริญญาโทบาลีสันสกฤตนี่อ่านสบายมาก อ่านแล้วเฉย ๆ คือเข้าใจซาบซึ้งดี แต่เอาไปให้คนอื่นที่ไม่เคยเรียนบาลีสันสกฤตมาก็สายหน้ากันทั้งนั้นว่าศัพท์วัดนี่ไม่รู้เรื่อง ต้องเอามาแก้เป็นภาษาไทยที่สละสลวย

เรื่องสำนวน ก็เหมือนกัน เวลาเราเขียนหนังสือช่วงไหนอ่านหนังสือภาษาอังกฤษมาก ๆ ภาษาไทยเราก็จะไม่ค่อยดี เพราะไปติดสำนวนอังกฤษ คนเราติดง่ายไม่ใช่แต่เด็ก ๆ ผู้ใหญ่ก็ติด ฉะนั้นเขียนออกมาเป็น ๕ โจรดับคาที่ หรือ ๕ แพะอะไรอย่างนี้ หรือสำนวนส่งออกข้าว นี่ก็ export ก็แปลมาตรง ๆ ซึ่งก็ง่ายต่อการแปล บางครั้งเวลาแปลไม่รู้จะไปหาคำพวกนี้มาจากไหน บางครั้งที่ว่าง่ายก็ยากเหมือนกัน สำหรับบางกรณี ถ้าสมมติว่าเรามีศัพท์ export แปลว่า ส่งออก เมื่อ export ข้าว ก็ต้องว่าส่งออกข้าว ไม่ใช่ส่งข้าวออก **โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยนี้จะมีการแปลด้วยคอมพิวเตอร์กัน ถ้าบัญญัติศัพท์ใช้สำนวนฝรั่งนี่สบายมาก ง่าย แต่ถ้าจะใช้ให้เป็นภาษาไทยที่สละสลวยจะยาก เพราะติดรูปประโยคภาษาอังกฤษไปมาก เพราะฉะนั้นข้อที่ควรจะแก้ไข วิธีแก้ง่าย ๆ คือจะต้องนั่งอ่านหนังสือภาษาไทยสำนวนดี ๆ เอาไว้มาก ๆ** รู้สึกว่าจะมีใครเขียนไว้ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงฯ หรือใครที่ท่านเขียนเอาไว้ว่า วิธีการที่อยากจะเป็นคนแต่งหนังสือดีสำนวนดีนั้น ให้หาหนังสือไทยที่แต่งดี ๆ เอามาอ่านไว้มาก ๆ อ่านบ่อย ๆ ทุกวัน ๆ ไม่ใช่ว่าเราจะลอกเลียนสำนวนวิธีการแต่งของท่าน แต่ว่าสำนวนเหล่านี้จะซึมเข้ามาในตัวเรา ทำให้เราเขียนออกมาได้ดี แต่เป็นสำนวนของเราเอง นี่เป็นวิธีการเรียนภาษาไทยที่ดี แม้แต่ทุกวันนี้ก็ยังต้องทำอยู่ ไม่อย่างนั้นก็ตามสังคมไป คืออ่านสำนวนแปลก ๆ แล้วใช้ตามอย่างที่อาจารย์ทุกท่านได้อภิปรายมา ท่านว่ากัน ก็ต้องนั่งเงียบเพราะว่าชักเป็นเองเหมือนกัน เนื่องด้วยอ่านหรือฟังคนที่พูดแบบนี้บ้าง ยอมรับว่าเป็นจิต

อ่อน บางครั้งก็ตามไป ก็ต้องหาอะไรอ่านต่อต้านเอาไว้บ้าง ถึงจะใช้ตามแต่ก็คิดว่าไม่ค่อยเพราะ ถ้าพูดเล่นใช้ได้ จะเอาจริงก็คงไม่เพราะนัก

พูดถึง **ครูที่สอนภาษาไทย การเรียนการสอนควรจะทำอย่างไรถึงจะดีนั้น ก็เคยคิดอยู่เหมือนกันว่าภาษามาจากวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมนี้สำคัญ จะทำให้รู้ภาษาดีได้ต้องรู้สิ่งแวดล้อม ครูภาษาไทยนั้นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ใช้ภาษาไทยเขียนถึง ต้องรู้สิ่งรอบตัวสิ่งแวดล้อมให้มาก** เคยไปเที่ยวต่างจังหวัดอยู่แห่งหนึ่ง ชอบไปเที่ยวเดินดูวัดต่าง ๆ มีเด็กรุ่นน้องคนหนึ่งเป็นครูภาษาไทยอยู่ที่จังหวัดนั้นมารับ แล้วเราก็ไปเที่ยวกัน ไปถึงวัดในจังหวัดของเขาเอง แต่ว่ากลายเป็นเราที่อธิบายเรื่องต่าง ๆ แล้วก็สอนเพราะเห็นเป็นน้อง ได้บอกว่าเธอเป็นครูภาษาไทยนะให้ใส่ใจเรื่องพวกนี้เอาไว้ เพื่อจะได้ยกตัวอย่างประกอบเวลาวรรณคดีกล่าวถึง เธอก็จะได้ยกเรื่องพวกนี้เป็นตัวอย่างได้ เขาก็บอกว่าแหมจริงต่อไปนี้ผมจะพยายามศึกษาไว้มาก ๆ ผมมัวแต่ไปสนใจเรื่องสมัยใหม่ ก็เลยบอกว่าที่เธอพูดอย่างนี้ก็ไม่ค่อยถูกเท่าใดหรอก **ของพวกนี้ สิ่งแวดล้อมที่มันยังมีอยู่นี่ไม่มีอะไรที่เป็นสมัยเก่าเป็นสมัยใหม่ ทุกอย่างสืบเนื่องสืบทอดไป อะไรที่หักอะไรที่ยังอยู่หรืออะไรที่หายไปนั้น ถ้าสมมติว่าเราได้ศึกษาไว้เราก็จะรู้** เราก็เห็นอยู่โต้ง ๆ แล้วว่าวัดก็ยังอยู่ ที่พูดถึงชี้ถึงสิ่งที่ยังอยู่เดี๋ยวนี้จะว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องเก่าได้อย่างไร วินาทีนี้ก็ยังอยู่ ควรจะศึกษาไว้ทั้งหมด เรื่องใหม่เขาหมายถึงวรรณกรรมร่วมสมัย ก็ควรจะศึกษาเอาไว้ว่า วรรณกรรมร่วมสมัยผู้แต่งแต่งเช่นนั้นเพราะว่ามีสิ่งแวดล้อมที่บังคับให้แต่งออกมาอย่างไร อะไรที่ออกมาดัง “ปัง” ของหม่อมหลวงปิ่นท่าน ก็มีคนเขียนอย่างนี้ที่ว่า “ปัง” หรือ “โครม” ใช้คำเดียวแต่งเป็นบทกวี อันนี้มีลักษณะของบทกวีจีนเหมือนกัน เป็นบทกวีรูปภาพเขาเขียนสวย ๆ สมมติว่าคำว่า “ปัง” เขียนสวย ๆ ออกมาเป็นตัวคัดของเขา ถือว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งเหมือนกัน มองแล้วเกิดจินตนาการ เห็นอะไรมากมาย แต่ภาษาไทยที่เขียนอาจจะออกมาไม่สวยเหมือนอย่างนั้น เคยอ่านของวรรณคดีฝรั่งเศสที่ใช้แบบ “ปัง” “โครม” อะไรขึ้นมาสักตัวหนึ่งหรือมีหลาย ๆ ตัว เป็นวรรณกรรมรูปภาพในสมัยหนึ่งก็ทำกันแบบนี้เหมือนกัน คนที่แต่งนั้นก็อาจจะได้อิทธิพลฝรั่งหรืออิทธิพลจีน หรือว่าอาจจะเผอิญคิดขึ้นมาเอง ถ้าลอกเลียนก็ดูไม่ดีเท่าไร เพราะว่าวัฒนธรรมจีนกับเราไม่เหมือนกัน คือเมื่อจะเขียนกลอนไทย กลอนไทยก็น่าจะออกมาลักษณะหนึ่ง กลอนจีนก็ออกมาอีกลักษณะหนึ่ง นี่ก็เป็นเรื่องที่คิดขึ้นในภาษาไทย เห็นดูนาฬิกากันมาหลายครั้งแล้ว ควรจะหยุดพูด พูดมาก ๆ ก็ไม่ดี ก็ขอจบเพียงเท่านี้ **สวัสดี**

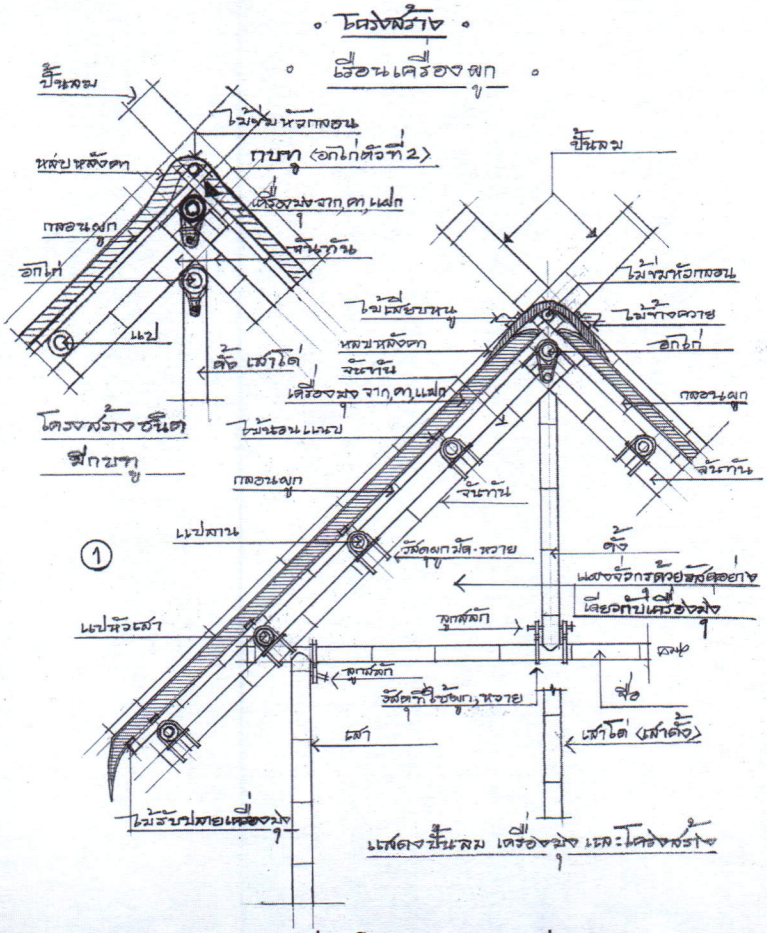
เรื่องของหางหงส์หรือหัวนาค*

รองศาสตราจารย์สมใจ นิ่มเล็ก ราชบัณฑิต

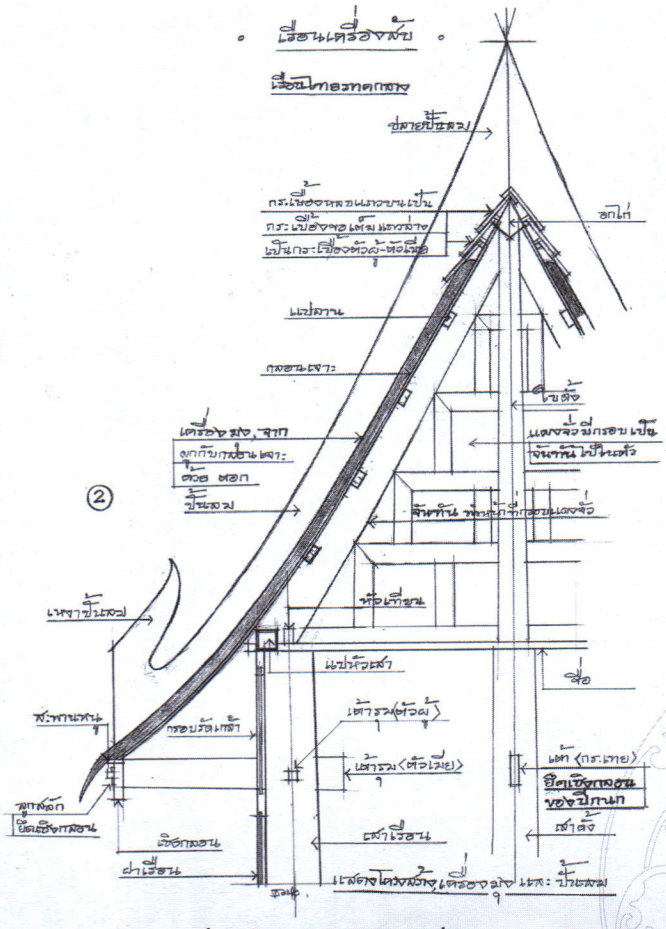
เครื่องปิดเครื่องมุง ของอาคารเครื่องก่อประเภทพระอุโบสถ พระวิหาร การเปรียญ หรืออาคารที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่มีลักษณะแบบอย่างของสถาปัตยกรรมไทยประเพณี เครื่องปิดเครื่องมุงนี้เป็นองค์ประกอบที่ป้องกันลมตีเครื่องมุงด้านหน้าจั่วหรือด้านหน้าบันร่วงหล่น มีวิวัฒนาการมาจาก**ปั้นลม**ของเรือนเครื่องผูกที่ใช้ไม้ไผ่ทั้งลำทำ และเมื่อเป็น**เรือนเครื่องสับ**ได้แก่เรือนไทยภาคกลางนั้นมีปั้นลมทั้งชนิดตัวเหงาและชนิดหางปลา รวมทั้งเรือนไม้กระดานซึ่งเป็นเรือนที่อยู่อาศัยโดยทั่วไป หรือเป็นเรือนกาแลของล้านนา เรือนอีสาน รวมทั้งเรือนแบบต่างๆ ของภาคใต้ย่อมต้องมีปั้นลมทั้งนั้น ยกเว้นเรือนที่มุงด้วยกระเบื้องแบบใหม่ที่ริมชายคาด้านหน้าจั่วที่ใช้ครอบกระเบื้องแทน

ดู ***ภาพแสดงโครงสร้าง*** *ภาพที่ ๑ เรือนเครื่องผูก ภาพที่ ๒ เรือนเครื่องสับ ภาพที่ ๓ เครื่องก่อ* ***ภาพแสดงปั้นลม*** *ภาพที่ ๔ เรือนเครื่องผูก ภาพที่ ๕, ๖ เรือนเครื่องสับ ภาพที่ ๗ เรือนล้านนา ภาพที่ ๘ เรือนอีสาน ภาพที่ ๙ เรือนภาคใต้*

ส่วน**อาคารเครื่องก่อ** ซึ่งได้แก่อาคารที่โครงสร้างส่วนใหญ่ใช้วิธีก่อด้วยอิฐ หิน หรือ แลง สอด้วยปูน แล้วฉาบผิวด้วยปูนฉาบ อาคารประเภทเครื่องก่อได้แก่ พระอุโบสถ พระวิหาร การเปรียญ และอาคารที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ จะเรียกเครื่องปิดเครื่องมุงนี้ว่า **รวยระกา** และ**เครื่องลำยอง** ชื่อทั้งสองนี้จะเรียกเฉพาะสำหรับสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณีของภาคกลางเท่านั้น ส่วนวิหารของล้านนาจะเรียกว่า **ป้านลม** และสำหรับสิมของภาคอีสาน ทั้งสิมโปร่ง และสิมทึบ จะเรียกเครื่องปิดเครื่องมุงนี้ว่า **แผงนาค**

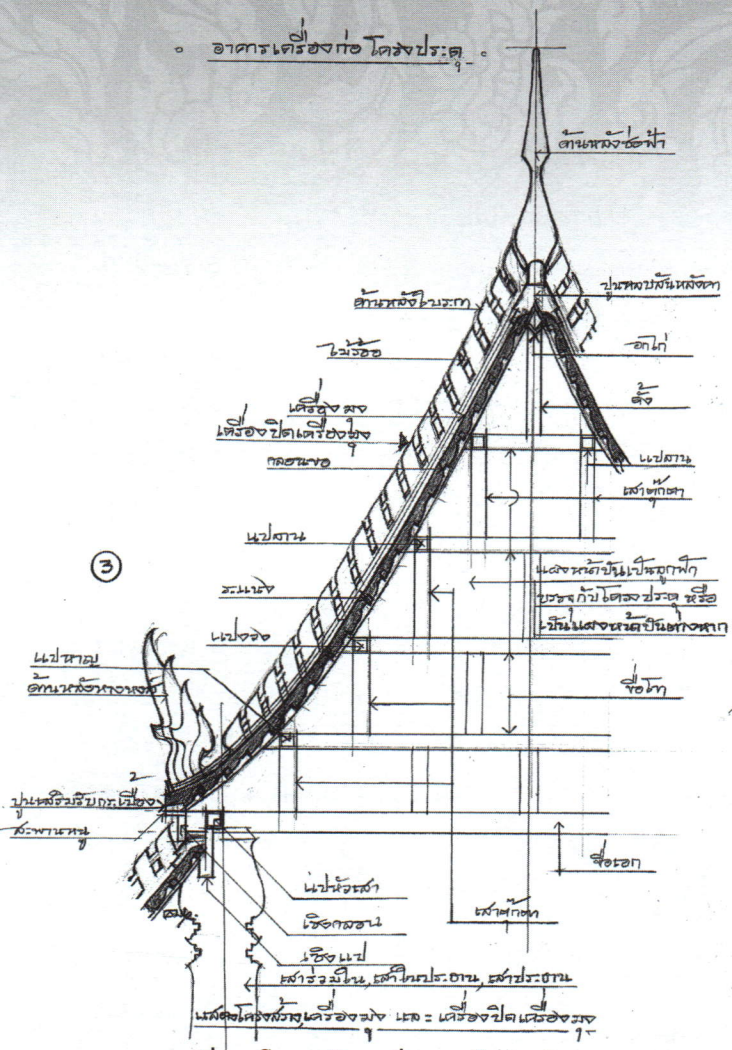

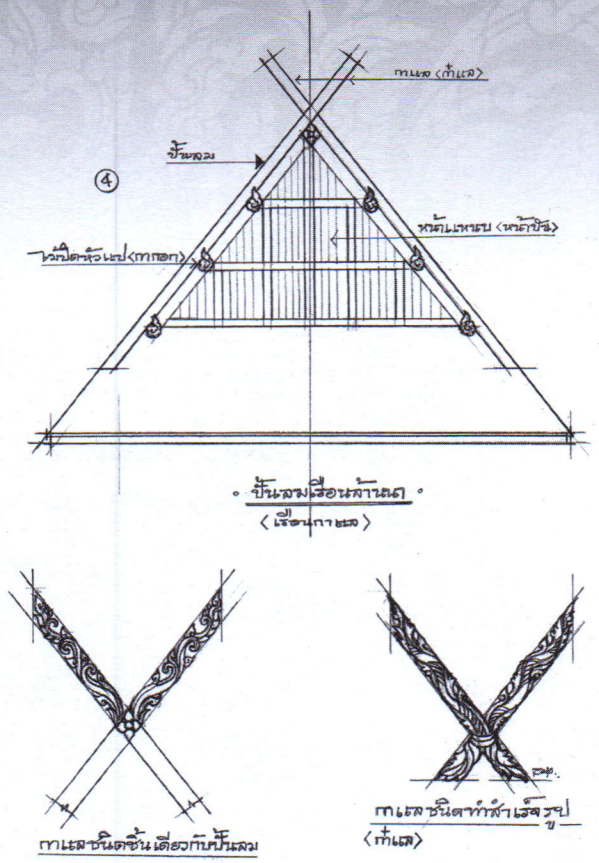
ภาพที่ ๑ โครงสร้างเรือนเครื่องผูก

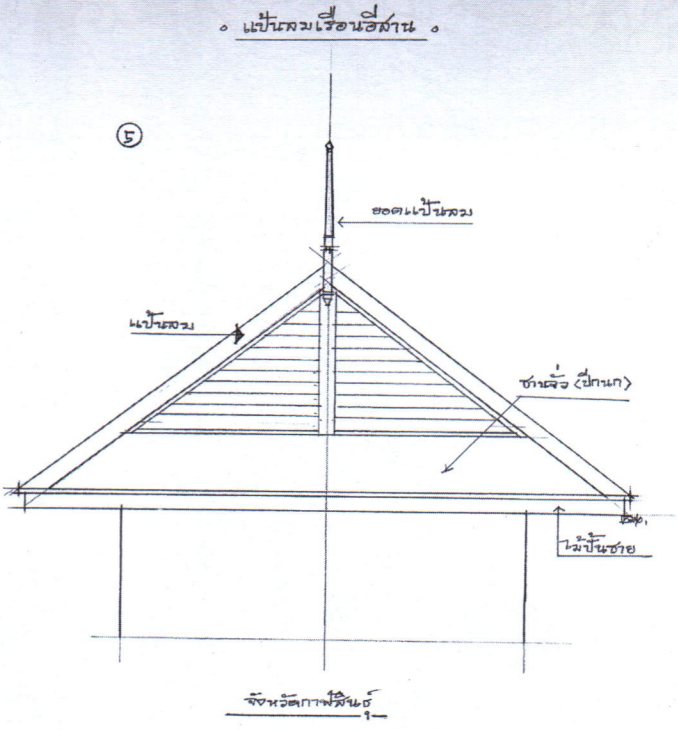
ภาพที่ ๒ โครงสร้างเรือนเครื่องสับ

* *บทความนี้บรรยายใน สาระศาสตร์.. สถาปัตยกรรมศาสตร์.. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งที่ ๗, ๐๗ : ๕๖*

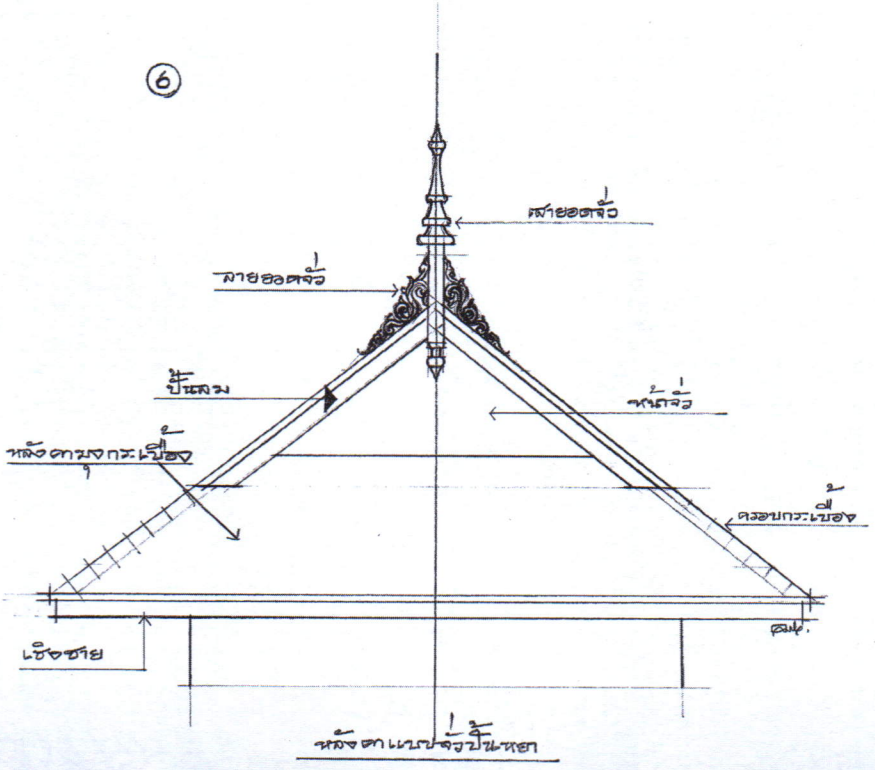

อาคารเครื่องก่อ โครงประดุ
ตำหนักจอมปลา
ตำหนักใหญ่ประกา
ไม้ลอย
อกไก่
ตั้ง
เครื่องลง
เครื่องปิดเครื่องลง
กลอนลาย
แปลาน
เสาพักตา
แปลาน
ระแนง
แปกลาง
แปหลุม
ตำหนักตัวหางหงส์
ปูนเสริมเรียกเครื่องลง
ชะพานหนู
ตัวเรือน
ชานนอก
ชานนอก
ชานนอก

ภาพที่ ๗ ปั้นลมเรือนล้านนา

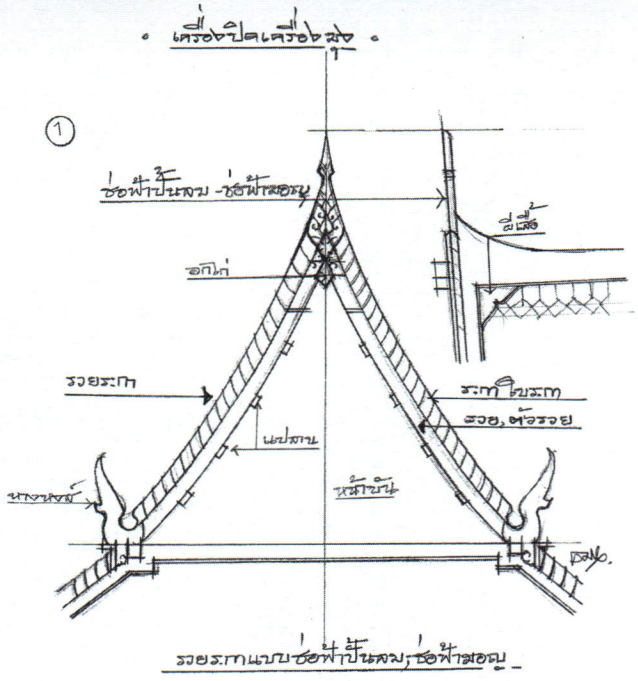

ภาพที่ ๘ ปั้นลมเรือนอีสาน

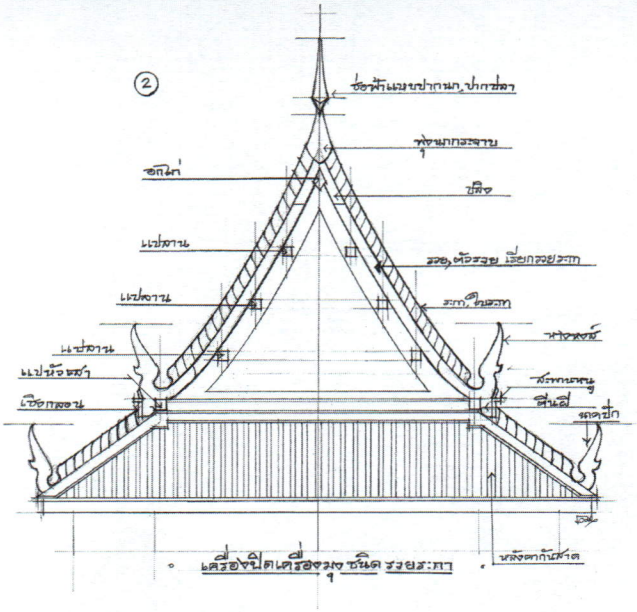

ภาพที่ ๙ ปั้นลมเรือนภาคใต้

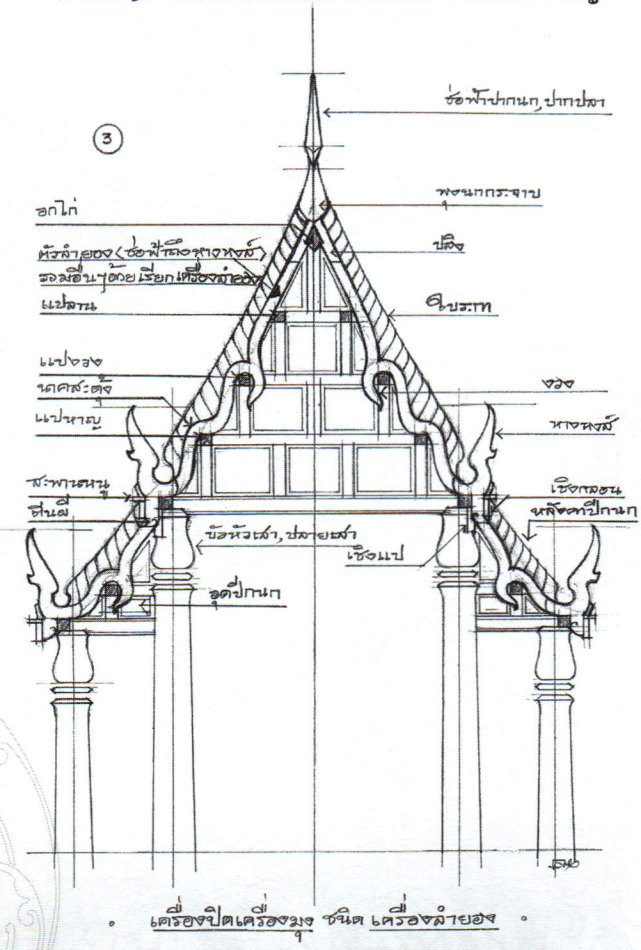
ดู *ภาพประกอบเครื่องปิดเครื่องมุง* *ภาพที่ ๑๐ รวยระกาแบบช่อฟ้าปั้นลม หรือช่อฟ้ามอญ ภาพที่ ๑๑ รวยระกา ภาพที่ ๑๒ เครื่องลำยอง ภาพที่ ๑๓, ๑๔, ๑๕ ป้านลม ภาพที่ ๑๖ แผงนาค*

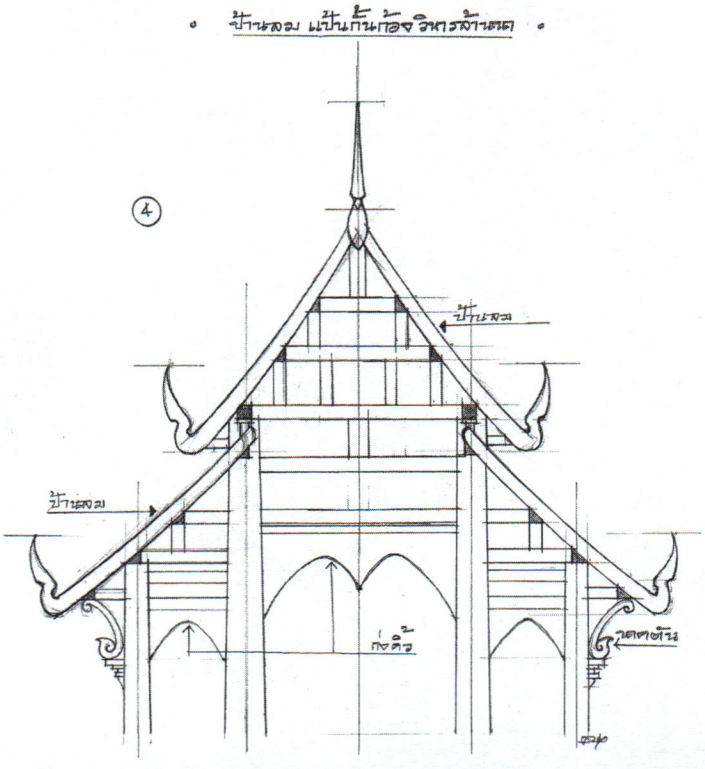
ภาพที่ ๑๐ รวยระกาแบบช่อฟ้าปั้นลม หรือช่อฟ้ามอญ

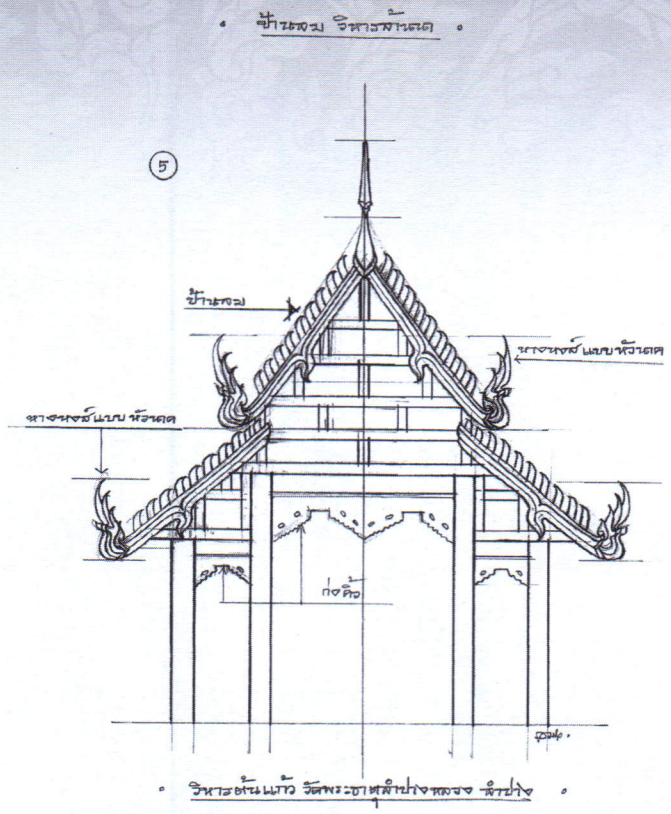
ภาพที่ ๑๑ รวยระกา

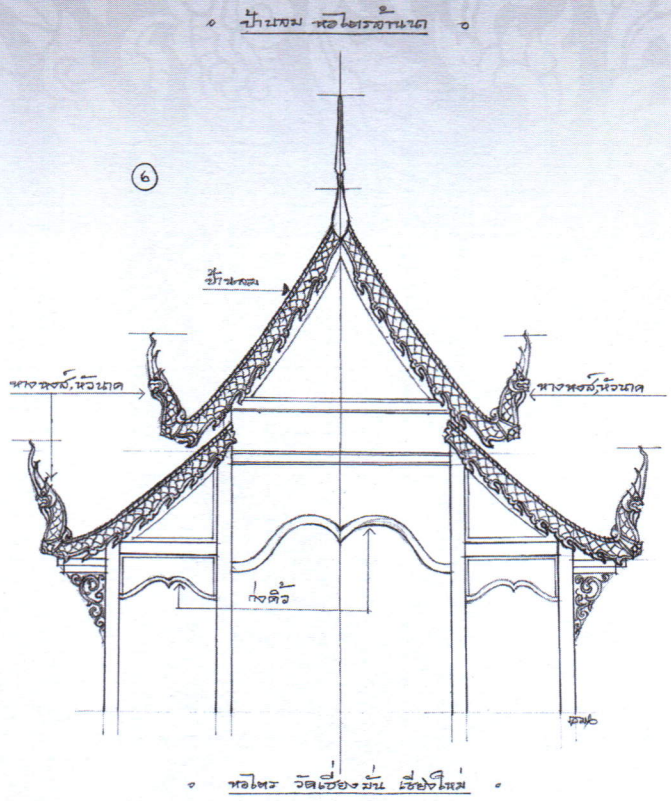
ภาพที่ ๑๒ เครื่องลำยอง

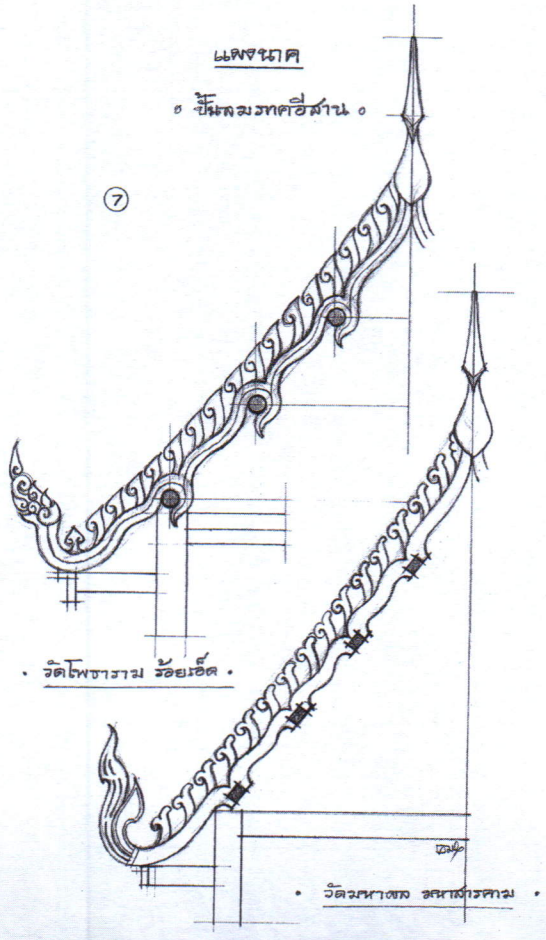
ภาพที่ ๑๓ ป้านลม

ภาพที่ ๑๔ ป้านลม

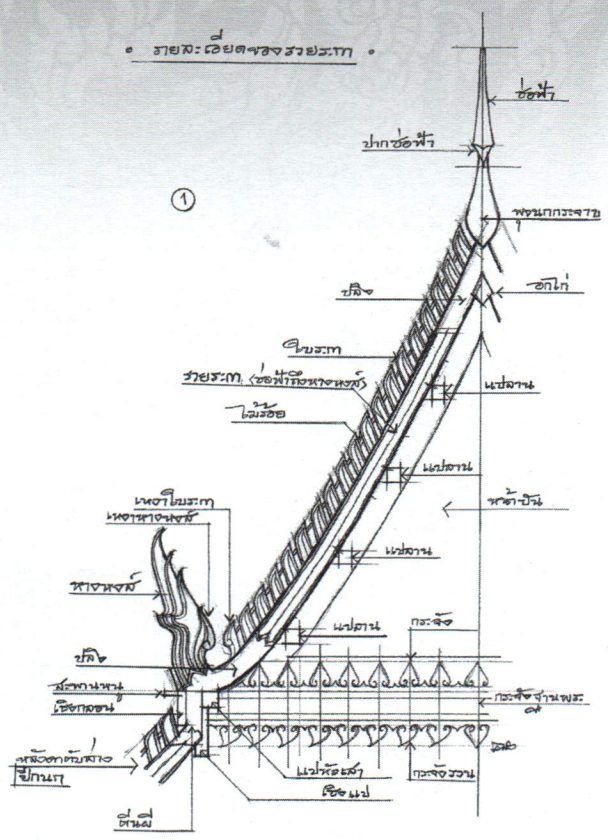
ภาพที่ ๑๕ ป้านลม

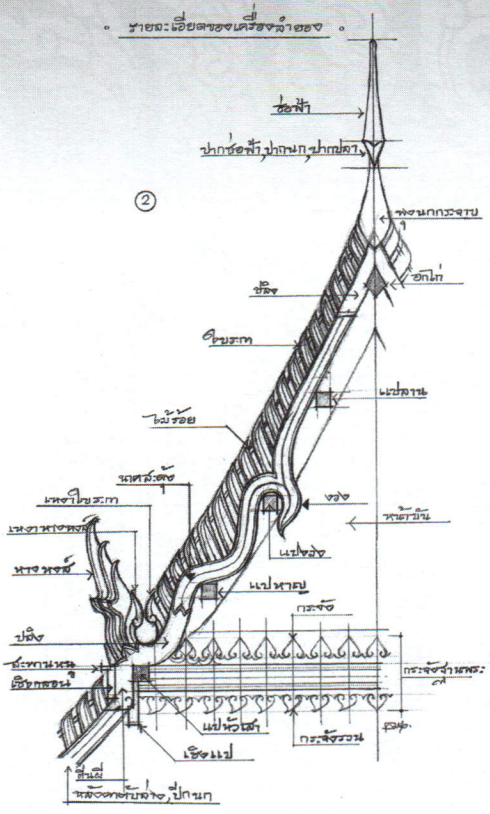
ภาพที่ ๑๖ แผงนาค

องค์ประกอบของรวยระกา และเครื่องลำยองนั้น มีส่วนที่แตกต่างกันบ้าง **รวยระกา**จะมีรูปร่างเป็นตัวนาคหรือพญานาคที่เลื้อยจากอกไก่ใต้ช่อฟ้าทั้งชนิดช่อฟ้าปั้นลมหรือช่อฟ้ามอญ ช่อฟ้าชนิดปากนก และปากปลา การเลื้อยของตัวนาคจะทอดตัวอยู่บน**แปลาน** ปิดบังเครื่องมุง กลอน ระแนง และปูนหลบ สันของตัวนาคจะมีครีบ เรียก **ระกา** หรือ**ใบระกา** ใบระกานี้จะมีรูปแบบที่หลากหลาย แล้วแต่ช่างจะคิดประดิษฐ์ เมื่อตัวนาคนี้เลื้อยลงมาถึงแปหัวเสา แปปลายเต้าก็จะชูหัวขึ้น ส่วนหัวนาคที่ชูขึ้นนี้เรียกกันต่อๆ มาว่า **หางหงส์**

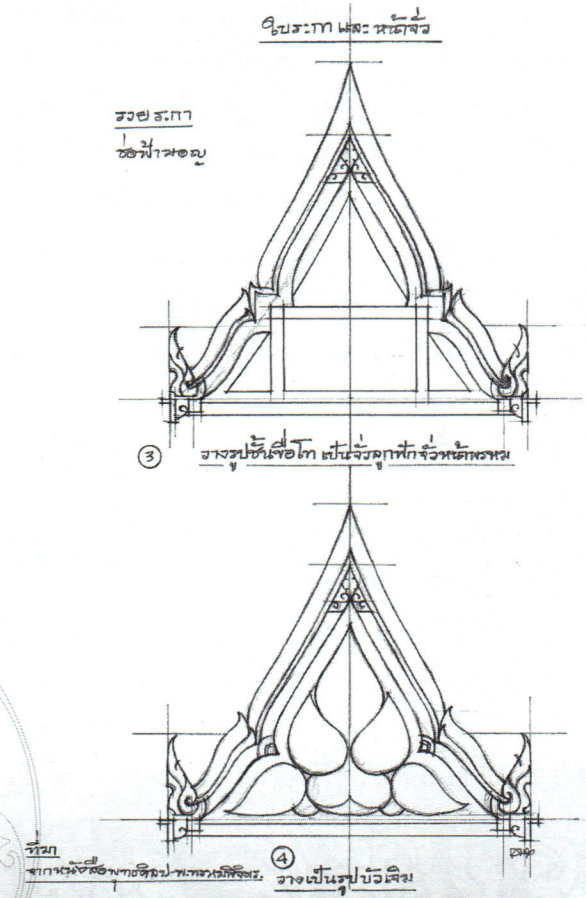
ส่วน**เครื่องลำยอง**นั้นเป็นการวิวัฒนาการจากรวยระกา เพื่อความสวยงามและโดยเฉพาะให้มีความมั่นคงแข็งแรงเพิ่มขึ้นจากการทอดตัวลงมาตรงๆ ของรวยระกา รูปแบบของตัวลำยองจะเริ่มจากหางหงส์ ตัวนาคจะทำอาการทอดพักตัวบนแปลานตัวที่หนึ่ง หรือตัวที่สอง เรียกอาการของนาคตรงนี้ว่า **นาคสะดุ้ง** แปลานตรงนี้จะเปลี่ยนชื่อเป็น**แปหาญ** เหนือนาคสะดุ้งขึ้นไป ตัวนาคจะทำอาการเกี่ยวกระหวัดรัดแปด้วยงวง แปที่งวงเกี่ยวจะเรียก **แปงวง** ต่อจาก**งวง** ตัวนาคจะทอดตัวตรงๆ ขึ้นไปจนถึงใต้ช่อฟ้าตรงพุงนกกระจาบ

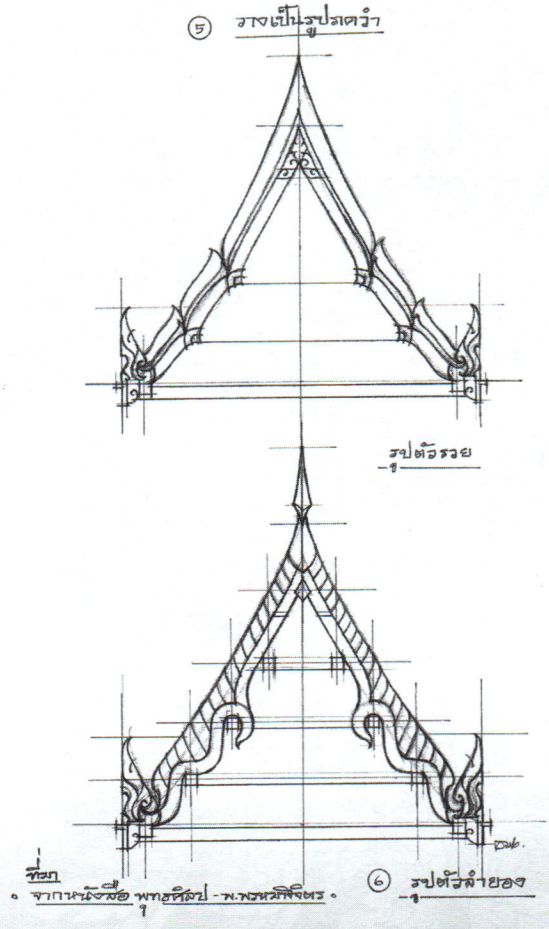
ภาพที่ ๑๗ รายละเอียดของรวยระกา

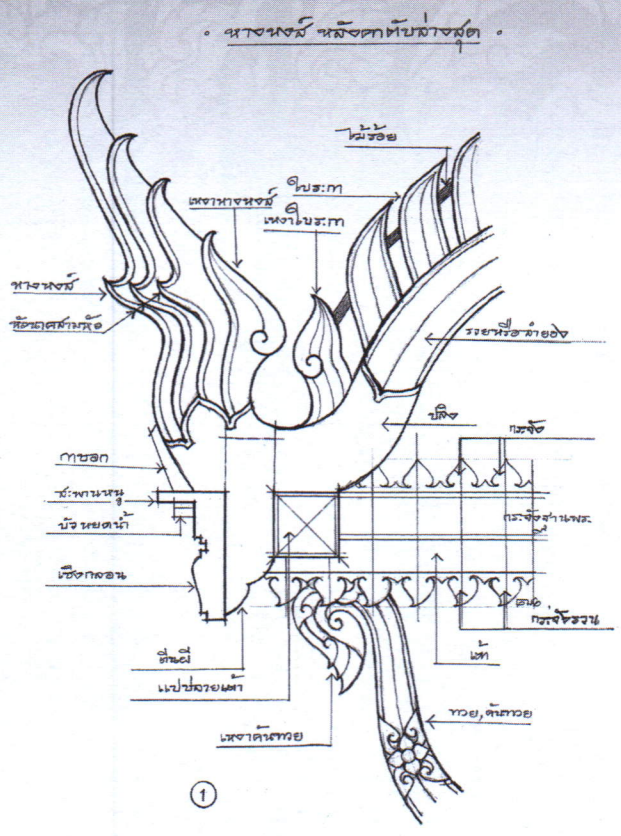
ภาพที่ ๑๘ รายละเอียดของเครื่องลำยอง

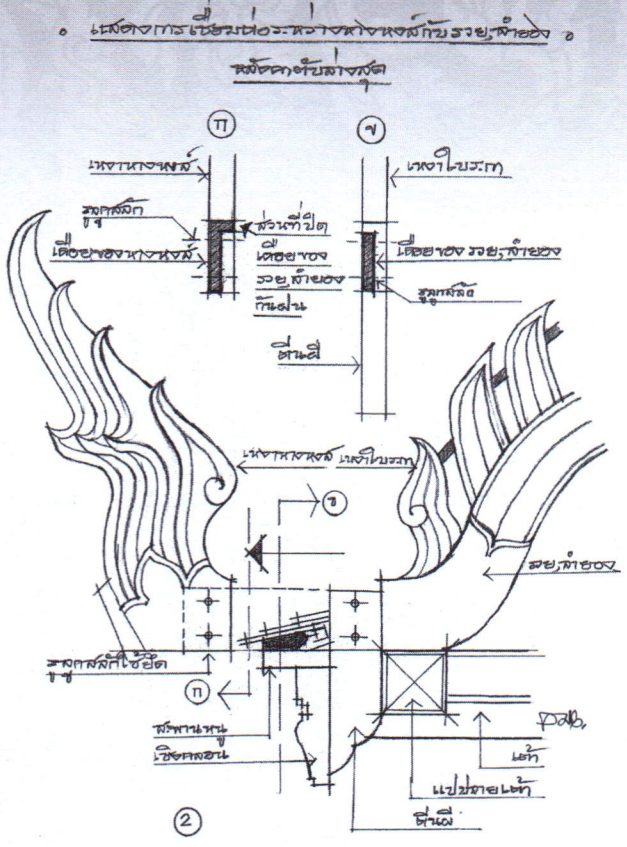
ภาพที่ ๑๙, ๒๐ การแบ่งแบบรวยระกากับเครื่องลำยอง

ภาพที่ ๒๑, ๒๒ การแบ่งแบบรวยระกากับเครื่องลำยอง

ภาพที่ ๒๓ หางหงส์หลังคาตับล่างสุด

ภาพที่ ๒๔ หางหงส์หลังคาตับล่างสุด

แปทุกตัวที่ต่อจากแปงวงยังคงใช้ชื่อ **แปลาน** ทั้งรวยระกาและเครื่องลำยองนี้มักเรียกปะปนกัน แต่ท่านอาจารย์พระพรหมพิจิตร ท่านได้แยกไว้อย่างชัดเจนในหนังสือ***พุทธศิลป สถาปัตยกรรมภาคต้น*** หนังสือเล่มนี้นับได้ว่า เป็นหนังสือเล่มแรกที่เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทยของประเทศไทย

ดู ภาพประกอบของรวยระกา เครื่องลำยอง และการแบ่งแบบระหว่างรวยระกากับเครื่องลำยอง *ภาพที่ ๑๗ รายละเอียดของรวยระกา ภาพที่ ๑๘ รายละเอียดของเครื่องลำยอง ภาพที่ ๑๙, ๒๐, ๒๑, ๒๒ การแบ่งแบบรวยระกากับเครื่องลำยอง จากหนังสือพุทธศิลป ของ พ. พรหมพิจิตร* [๑]

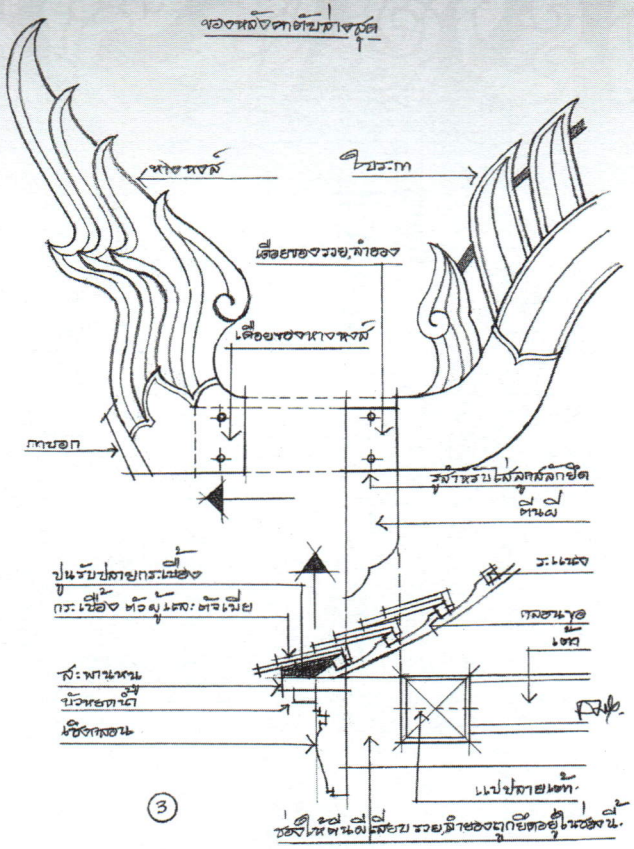
ต่อไปนี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะองค์ประกอบที่อยู่ตรงส่วนล่างสุดของรวยระกาและของเครื่องลำยอง ซึ่งเรียกกันมานาน และเรียกกันต่อๆ มาว่า **หางหงส์** สถาปัตยกรรมล้านนา สถาปัตยกรรมอีสานก็เรียกองค์ประกอบนี้ว่า **หางหงส์** เหมือนกัน แต่ถ้ามีรูปแบบเป็นตัวเหงา ก็จะเรียกว่า **ตัวเหงา** แทนการเรียกว่าหางหงส์

ตามคำบอกเล่าต่อกันมาของช่างโบราณ และช่างบางท่านว่ามองเห็นสัตว์เลื้อยคลาน เลื้อยจากอกไก่ลงมาตามแป เมื่อถึงแปหัวเสา หรือ แปปลายเต้า ซึ่งเป็นที่สิ้นสุดของผืนหลังคาแต่ละตับจะผงกชูหัวขึ้น ช่างจะเขียนสัตว์เลื้อยคลานนี้เป็นงูก็จะดูไม่น่าเกรงขาม และไม่เหมาะสมกับอาคาร จึงมีจินตนาการเขียนเป็น**นาค** หรือ **พญานาค** ซึ่งเป็นสัตว์ในนิยายโดยให้มีครีบอยู่บนสันหลัง ส่วนหัวที่ชูขึ้นก็ประดิษฐ์ให้เป็นหัวนาคสามหัวเรียงกัน โดยหันหน้าไปทางด้านรีของอาคาร

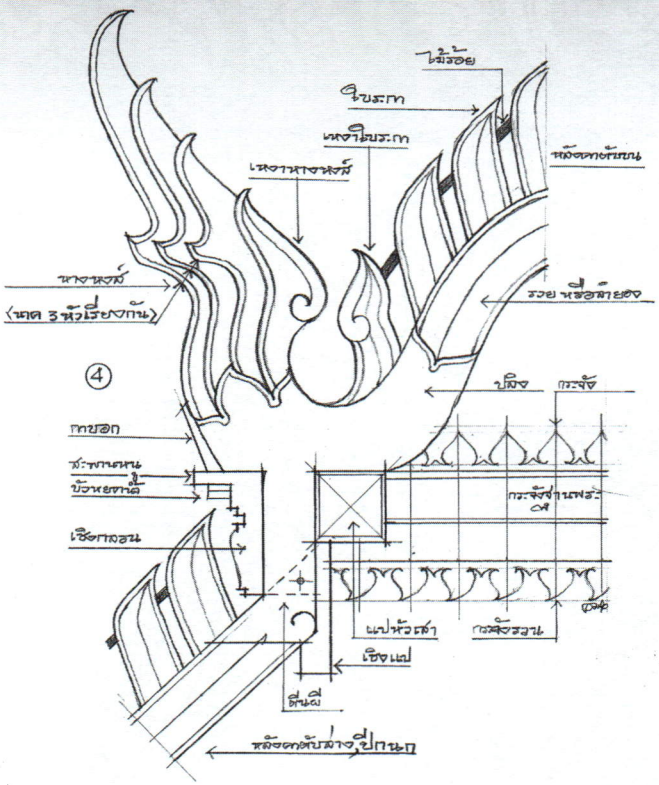
ดู ภาพประกอบรายละเอียดของหางหงส์และการเชื่อมต่อ *ภาพที่ ๒๓, ๒๔, ๒๕ หางหงส์หลังคาตับล่างสุด ภาพที่ ๒๖, ๒๗ หางหงส์ตรงตับหลังคาต่อกัน ภาพที่ ๒๘ หางหงส์แบบหัวนาค*

ช่างไทยมีความคิดที่แตกต่างกัน เป็นช่างเจ้าความคิดและมีจินตนาการ จะเห็นได้ว่าในงานสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณีมีชื่อองค์ประกอบที่หลากหลาย เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทั้งต้นไม้ สัตว์ บางทีจนตรอกในการตั้งชื่อ ก็ยกให้เป็นเรื่องของ ผี ซึ่งไม่มีตัวตน ช่างบางท่านจินตนาการว่า พญานาคเลื้อยมาบนสันหลังคา เมื่อสุดสันหลังคาก็ชูหัวขึ้นทำให้เกิด

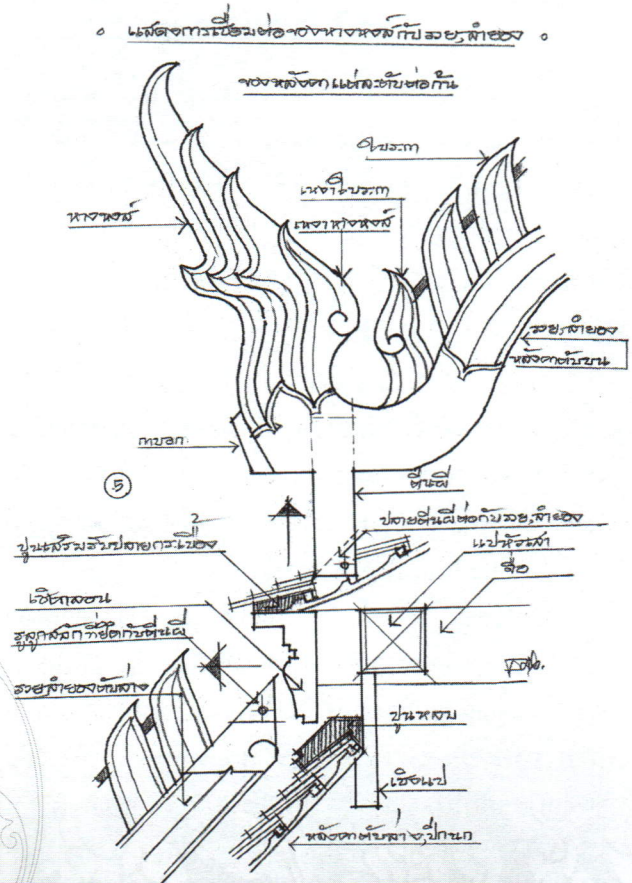
[๑] *พ. พรหมพิจิตร หรือศาสตราจารย์ พระพรหมพิจิตร (อู่ ลาภานนท์) อดีตราชบัณฑิตสำนักศิลปกรรม ประเภทวิจิตรศิลป์ สาขาจิตรกรรม*

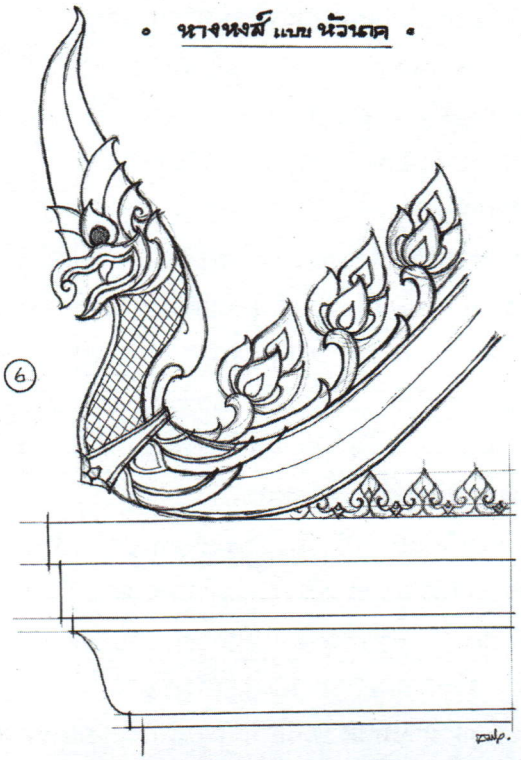
ภาพที่ ๒๕ หางหงส์หลังคาตับล่างสุด

ภาพที่ ๒๖ หางหงส์ตรงตับหลังคาต่อกัน

ภาพที่ ๒๗ หางหงส์ตรงตับหลังคาต่อกัน

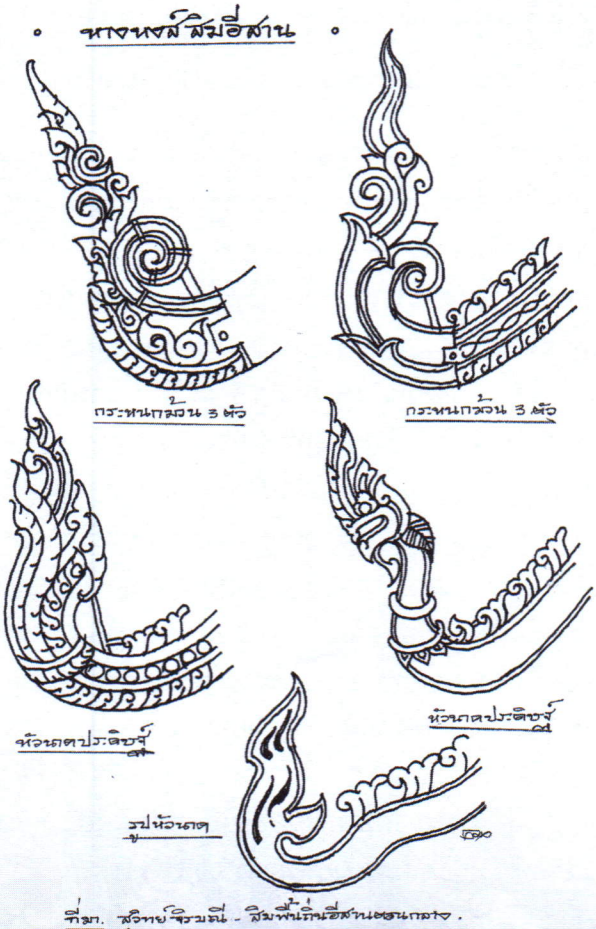
ภาพที่ ๒๘ หางหงส์แบบหัวนาค

ช่อฟ้าเป็นหัวนาค ช่างบางท่านมองเห็นเป็นครุฑเกาะอยู่ และเชื่อว่าครุฑต้องยุดนาค โดยยึดหางไว้ นาคก็จะเลื้อยลงมาตามแป และผงกหัวขึ้น เราจะเห็นว่าไม่ว่าช่างใดต่างก็มีความคิดเป็นหัวนาคทั้งสิ้น แต่เมื่อเรียกองค์ประกอบนี้พากันเรียกว่า **หางหงส์** สถาปัตยกรรมไทยทุกภาคของประเทศไทย หางหงส์จะมีรูปแบบเป็น **หัวนาค**เป็นส่วนมาก นอกจากหางหงส์ของสถาปัตยกรรมอีสานจะมีประดิษฐ์เป็นรูปอื่นบ้าง แต่ก็ยังอยู่ในรูปทรงของหัวนาค ส่วนสถาปัตยกรรมสมัยสุโขทัย หางหงส์จะมีรูปแบบเป็น มกร หรือ หัวนาคสังคโลก

ดู ภาพหางหงส์สถาปัตยกรรมอีสานและสถาปัตยกรรมสุโขทัย *ภาพที่ ๒๙ หางหงส์สิมอีสาน ภาพที่ ๓๐ หางหงส์สมัยสุโขทัย*

สิ่งที่เป็นข้อกังขาก็คือ เหตุใดคนทั่วไปหรือบรรดาช่างตามกรมกองต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรม รวมทั้งบรรดาครูบาอาจารย์ที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนวิชาสถาปัตยกรรมตามสถานศึกษาต่างๆ จึงเรียก**หัวนาค**นี้ว่า **หางหงส์**ด้วย ช่างโบราณเมื่อร่างหรือเขียนแบบเครื่องปิดเครื่องมุงไม่ว่าจะเป็นรวยระกาหรือเครื่องลำยอง ก็จะเขียนหางหงส์เป็นนาคสามหัวเรียงกันทั้งนั้น ช่างฝีมือที่ทำหน้าที่ฟันตัวนาคที่มีครีบอยู่ด้านบน โดยเฉพาะเครื่องลำยอง จะมีส่วนที่ตัวนาคทอดตัวพักอยู่บนแปหนึ่งตัวหรือสองตัว องค์ประกอบตรงนี้ก็เรียกชื่อเป็นนาคอีก คือ **นาคสะดุ้ง** ส่วนช่อฟ้าต้องฟันด้วยไม้อีกส่วนหนึ่งต่างหาก เช่นเดียวกับหางหงส์ที่ไม่สามารถใช้ไม้ชิ้นเดียวกับตัวรวยหรือตัวลำยองได้ เมื่อฟันเสร็จแล้วจึงนำมาต่อกับตัวรวยหรือตัวลำยอง หางหงส์ที่ช่างฝีมือฟันนั้นก็เป็น**นาคสามหัว** เหตุใดช่างร่างแบบ ช่างเขียนแบบ และช่างฟันจึงไม่สงสัยว่า **รูปแบบเป็นหัวนาคแท้ๆ เหตุใดจึงเรียกว่า หางหงส์** หรือด้วยเหตุว่า นิสัยของคนไทยในสมัยก่อนจะนับถือผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะครูบาอาจารย์ ดังนั้นเมื่อช่างรุ่นก่อนๆ เรียกหรือยึดถือกันมาอย่างไร ก็เรียกและยึดถือตามไปอย่างนั้น โดยไม่มีปฏิกิริยาหรือมีปัญหาโต้แย้งแต่อย่างใด

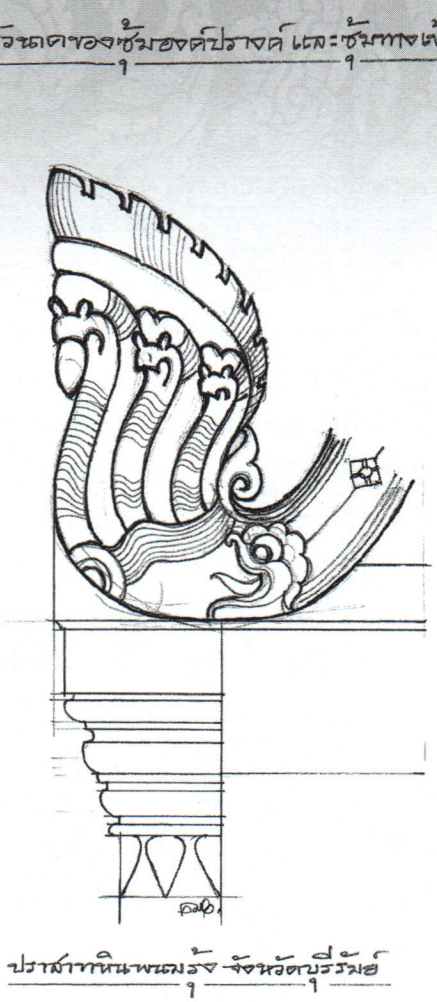
ผู้เขียนก็เช่นเดียวกัน ตั้งแต่เริ่มศึกษาสถาปัตยกรรมไทย ท่านอาจารย์พระพรหมพิจิตรจะสอนอะไร ท่านมักจะโยงหรือกล่าวถึงสมเด็จครู หรือ

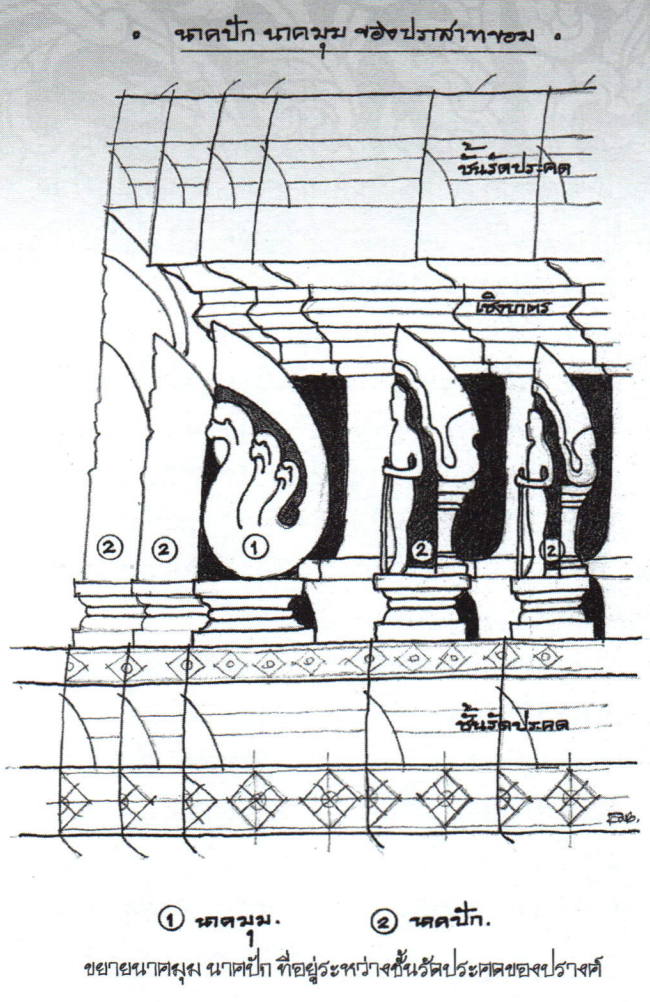
ภาพที่ ๒๙ หางหงส์สิมอีสาน

ภาพที่ ๓๐ หางหงส์สมัยสุโขทัย

ภาพที่ ๓๑ หัวนาคของซุ้มองค์ปรางค์และซุ้มทางเข้า

ภาพที่ ๓๒ นาคปัก นาคมุม ของปราสาทขอม

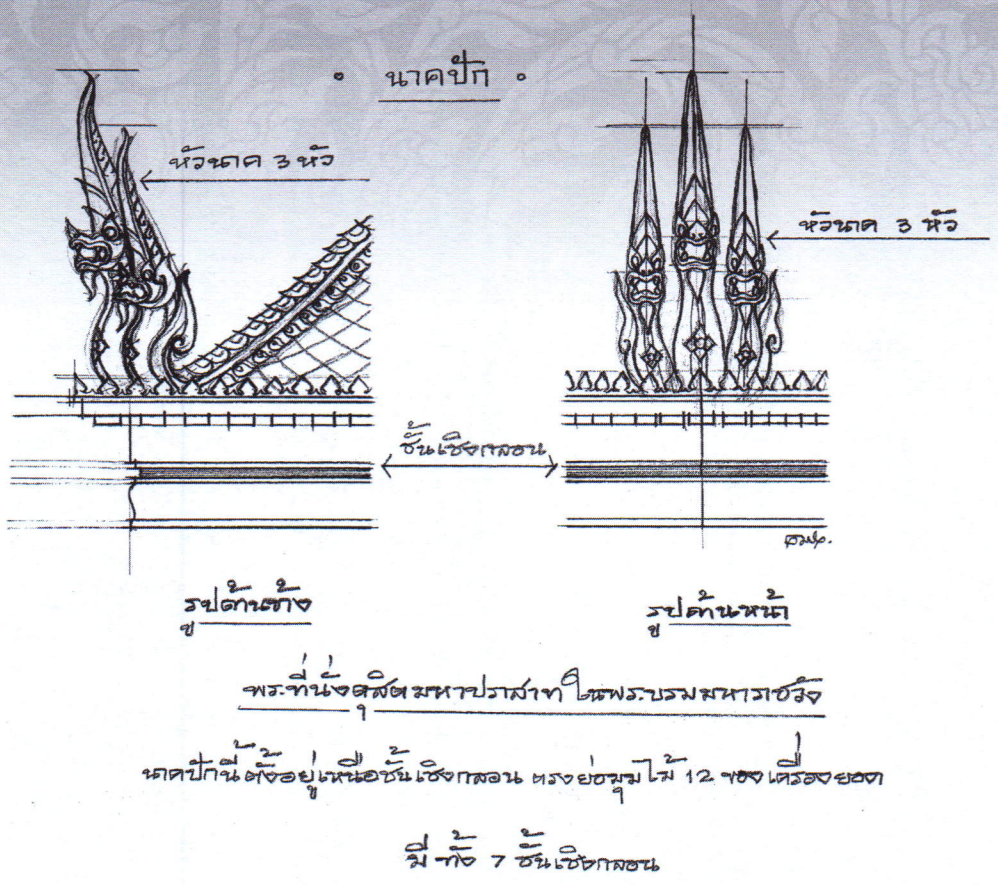
สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ด้วยความเคารพบูชาอย่างสูง และเมื่อท่านเรียกหัวนาค ว่าหางหงส์ เราก็เรียกหางหงส์ด้วย ท่านทั้งสอนและรวมถึงตำราพุทธศิลปก็เรียกว่า หางหงส์ และจากการศึกษาสถาปัตยกรรมขอม ประเภทปรางค์ หรือปราสาทหิน ตรงซุ้มเหนือหน้าบัน มักมีรูปแบบเครื่องปิดเครื่องมุง ตรงส่วนล่างเหนือเสาซุ้มจะมีรูปแบบเป็นหัวนาคที่ถูกคายจากมกร ส่วนยอดของปรางค์ตรงแต่ละชั้นของชั้นรัดประคด จะมีองค์ประกอบเป็นประติมากรรม ตรงมุมกลางของการย่อมุมจะมีรูปแบบเป็นหัวนาค ๕ หัว และตรงมุมที่ขนาบทั้ง ๒ ข้างจะเป็นรูปซุ้มหรือวิมาน ภายในมีรูปเทพประทับอยู่ โดยจะเรียกชื่อประติมากรรมตรงมุมกลางว่า **นาคมุม** และประติมากรรมที่ขนาบทั้งสองข้างว่า **นาคปัก**

ดู ภาพหัวนาคที่มกรคาย และภาพนาคมุม นาคปัก *ภาพที่ ๓๑ หัวนาคของซุ้มองค์ปรางค์และซุ้มทางเข้า ภาพที่ ๓๒ นาคปัก นาคมุม ของปราสาทขอม*

คำว่านาคปักและนาคมุมที่ใช้เรียกองค์ประกอบของปรางค์ขอมแล้ว ยังมีเรียกในงานสถาปัตยกรรมไทยที่มีหลังคาเป็นเครื่องยอดอีก ได้แก่ เครื่องยอดของธรรมาสน์ เครื่องยอดของบุษบก เครื่องยอดของปราสาท มหาปราสาท เครื่องยอดของพระเมรุ พระเมรุมาศ องค์ประกอบตรงเหนือการย่อมุมของแต่ละชั้นเชิงกลอน ตรงมุมกลางจะเรียก **นาคปัก** มุมที่ขนาบทั้งสองข้างจะเรียกว่า **นาคมุม** ทั้งนาคปักและนาคมุมนี้จะมีรูปแบบเป็น**หัวนาค**ทั้งสิ้น เครื่องยอดนี้ยังนำไปทำเป็นหลังคาซุ้มประตู หลังคาซุ้มหน้าต่างของพระอุโบสถ พระวิหาร รวมทั้งนำไปทำซุ้มพระบัญชร ซุ้มพระทวารของอาคารที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์อีกด้วย ซุ้มต่างๆ ดังกล่าวต่างก็มีนาคปักและนาคมุมประดับตรงมุมของการย่อมุมแต่ละชั้นเชิงกลอนด้วย

ดู ภาพนาคปักเหนือชั้นเชิงกลอนของเครื่องยอดพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท *ภาพที่ ๓๓*

อาคารประเภทพระอุโบสถ พระวิหาร การเปรียญ และอาคารที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์

ภาพที่ ๓๓ นาคปักเหนือชั้นเชิงกลอนของเครื่องยอดพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

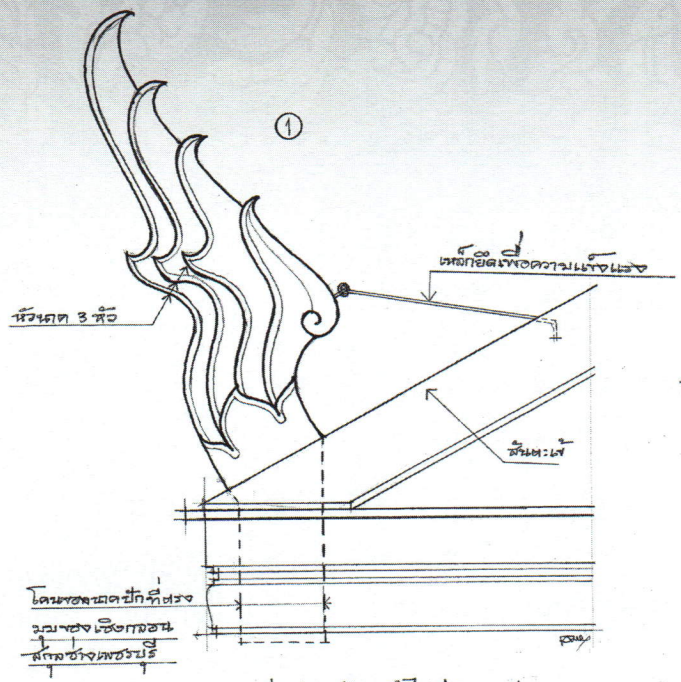
นาคปักนี้นอกจากทำด้วยไม้แล้ว ยังมีการทำด้วยวัสดุอื่นๆ อีก เช่น ทำด้วยดินเผาทั้งเคลือบและไม่เคลือบ ถ้าอาคารนั้นอยู่ในท้องถิ่นที่ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา นอกจากนาคปักที่มีรูปแบบเป็นหัวนาคสามหัวเรียงกันแบบหางหงส์แล้ว ยังมีนาคปักและนาคมุมที่เป็นหัวนาคสามหัวแยกจากกัน ได้แก่ นาคปัก นาคมุม ที่ชั้นเชิงกลอนของเครื่องยอดของพระที่นั่งต่างๆ ในพระบรมมหาราชวัง และที่มีรูปแบบแตกต่างจากที่กล่าวมาแล้วคือ นาคปักของหลังคาพระที่นั่งราชกรัณยสภา ซึ่งมีรูปแบบเป็นช่อฟ้าแบบปากปลาแยกเป็นสามหัว และหันหน้าไปตามแนวของสันตะเข้

ดู ภาพนาคปักปลายสันตะเข้ *ภาพที่ ๓๔ นาคปักไม่มีใบระกา ภาพที่ ๓๕ นาคปักมีใบระกาประดับ ภาพที่ ๓๖ นาคปักทำด้วยดินเผา ภาพที่ ๓๗ นาคปักแบบช่อฟ้า*

ตามปกติหางหงส์ของรวยระกาหรือเครื่องลำยองทุกตับของหลังคาจะเป็นรูปหัวนาค ๓ หัว เรียงซ้อนกันโดยหันหน้าไปทางด้านข้างของอาคารตามลักษณะการเลื้อยที่ต้องหันหน้าตรงไปข้างหน้า แต่หางหงส์ของอาคารบางหลังช่างผู้ออกแบบจะเปลี่ยนแปลงอาการ โดยให้หัวนาคเบือนหรือหันหน้ามาทางหน้าจั่ว หรือด้านสกัดของอาคาร เมื่อเบือนหน้ามาแล้วหัวนาคทั้ง ๓ หัวจะแยกเป็นอิสระจากกัน แต่ละหัวจะมีลักษณะและรูปแบบเป็น**ช่อฟ้า** แทนที่จะเป็นหัวนาคแบบเดิมก่อนที่จะเบือน หัวนาคที่เบือนจะมีปากเป็น**ปากนก**หรือ**ปากปลา**ขึ้นอยู่กับลักษณะปากของช่อฟ้าที่รวยระกาหรือเครื่องลำยองของอาคารนั้นๆ หางหงส์ที่เบือนหน้านี้จะเรียกชื่อว่า **นาคเบือน** แทนที่จะเรียกว่าหางหงส์เบือน ตามชื่อเดิมที่เรียกกันต่อๆ มา

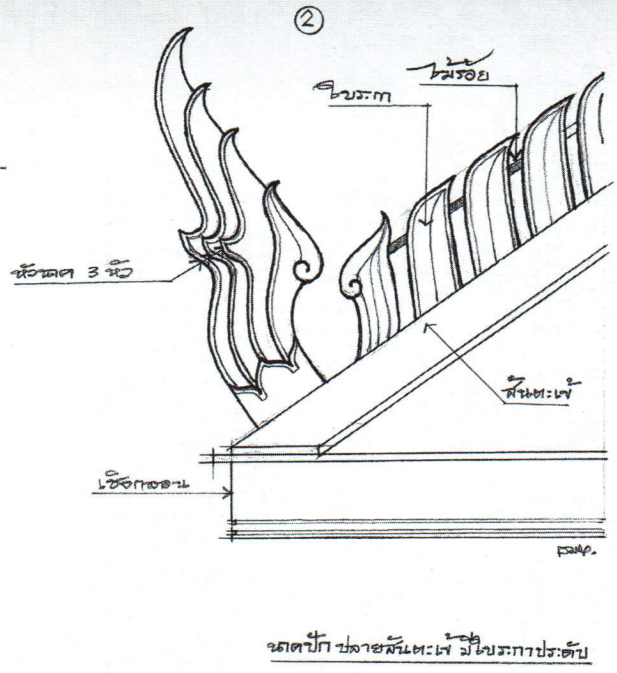
ที่มีหลังคาตับล่างสุด หรือตับที่อยู่เหนือขึ้นไปเป็นหลังคากันสาด **หลังคากันสาด**คือหลังคาที่เพิ่มจากตับบน มีชายคาที่ให้น้ำฝนไหลลงทุกด้านหรืออย่างน้อยสามด้าน โดยเฉพาะหลังคาแต่ละด้านที่มาบรรจบกันทำให้เกิดสันนูน ซึ่งเรียกกันว่า **สันตะเข้** หลังคากันสาดนี้ถ้าเป็นอาคารดังกล่าวข้างต้น จะมีการประดับหัวนาคตรงมุมล่างสุดของสันตะเข้ เรียกหัวนาคที่ประดับนี้ว่า **นาคปัก**เหมือนกัน นาคปักนี้มักทำด้วยไม้และมีรูปแบบเช่นเดียวกับหัวนาคที่เรียกว่า**หางหงส์** สถาปัตยกรรมสกุลช่างเพชรบุรีจะใช้โคนส่วนล่างของนาคปัก ปักลงไปตรงปลายสันตะเข้ โดยให้แผ่นไม้เชิงกลอนทั้งสองด้านของหลังคาขนาบไว้ เมื่อปักได้ที่ดีแล้วจึงปั้นปูนโดยรอบแนวเดียวกับปูนหลบหลังสันตะเข้ ส่วนวิธีทำนาคปักอีกอย่างหนึ่งนั้นจะปักไม้ให้โคนเลยลงไปถึงเชิงกลอน และเพื่อความแข็งแรงและมั่นคง บางอาคารจะใช้เหล็กเส้นกลมขนาดเล็กๆ ยึดนาคปักตรงสันของตัวเหงากับปูนหลบหลังสันตะเข้ และตรงสันของสันตะเข้ของอาคารบางหลังจะมีใบระกาปักเรียงจากนาคปักถึงเชิงกลอนของหลังคาตับบน และจะมีทุกๆ หลังคากันสาดที่มีมากกว่าหนึ่งตับด้วย

• นาคปัก •

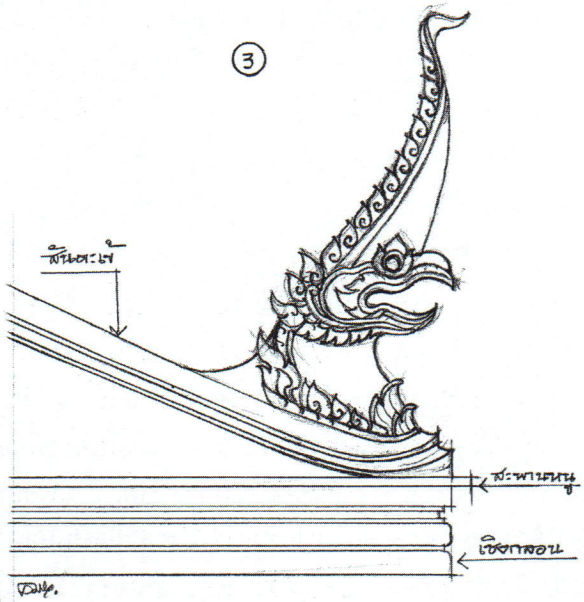
ภาพที่ ๓๔ นาคปักไม่มีใบระกา

• นาคปัก •

ภาพที่ ๓๕ นาคปักมีใบระกาประดับ

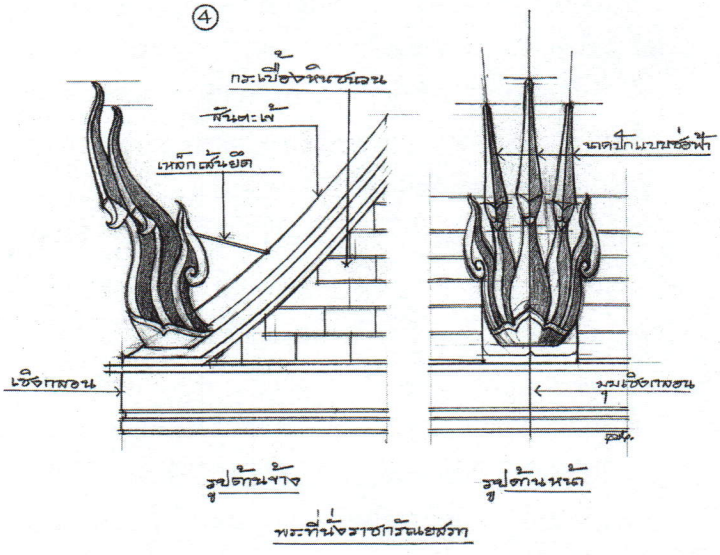
• นาคปัก •

• หัวนาคดินเผา วัดประยุรวงศาวาส เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร •

ภาพที่ ๓๖ นาคปักทำด้วยดินเผา

• นาคปัก •

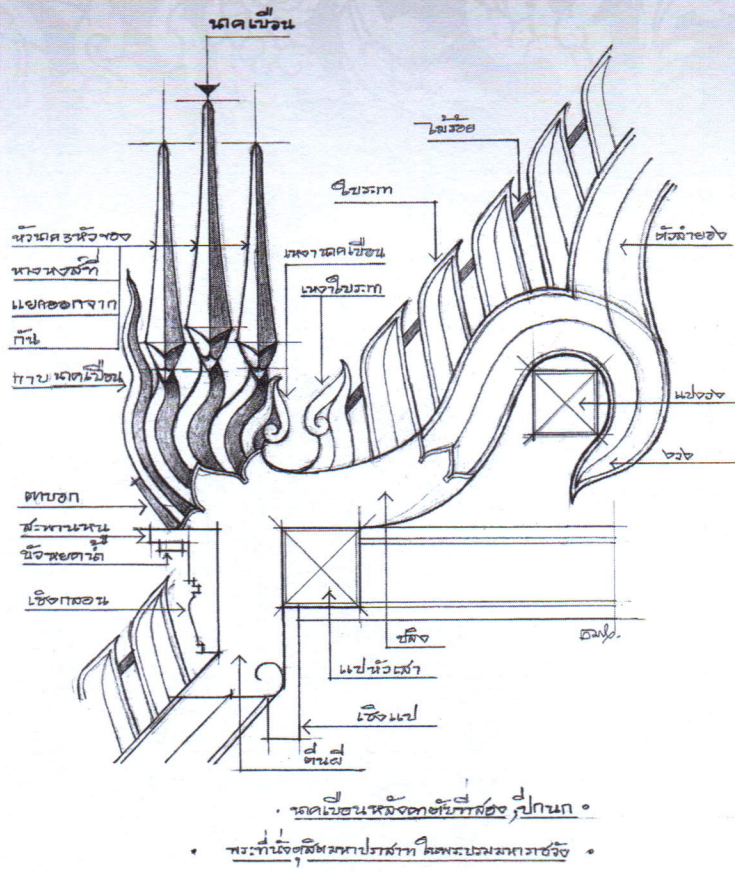

ภาพที่ ๓๗ นาคปักแบบช่อฟ้า

ดู ภาพนาคเบือน *ภาพที่ ๓๘ นาคเบือนหลังคาตับที่สอง พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท*

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คำว่า **หางหงส์** จะมีที่เรียกอยู่เฉพาะที่ส่วนล่างสุดของตัวรวยและตัวลำยองของหลังคาแต่ละตับเท่านั้น ส่วนองค์ประกอบอื่นๆ จะใช้ชื่อและเรียกว่า **นาค** ทั้งหมด ซึ่งได้แก่ นาคสะดุ้ง นาคเบือน นาคปัก นาคมุม และหัวนาค แต่เหตุใดบรรดาช่างและบุคคลทั่วไปจึงเรียกส่วนล่างสุดของรวยและลำยองที่มีรูปแบบเป็นหัวนาคว่า **หางหงส์** ลองสืบค้นเรื่องลายไทยจากหนังสือ**ตำราลายไทย** ของท่านอาจารย์พระเทวาภินิมมิต หรือ ฉาย เทวาภินิมมิต ซึ่งได้กล่าวถึงบ่อเกิดแห่งลายไทยไว้ว่า ลายกระหนก ๓ ตัว เป็นบ่อเกิดของ หัวนาคหางหงส์ ลายกระหนกหางหงส์ ๓ ตัวหางหงส์ และจากกระหนกตัวเหงาที่อยู่ในที่ต่างๆ เช่น ตัวเหงาของกระหนก ๓ ตัว ตัวเหงาของกระจังตัวเหงาของนาค และตัวเหงาของใบระกา

จากลายกระหนก ๓ ตัวที่แยกมาเป็น หัวนาคหางหงส์ ลายกระหนกหางหงส์ จะอยู่ในรูปทรงของหัวนาคที่รวยและลำยองทั้งนั้น แต่รูปแบบที่ปรากฏในตำราลายไทย ที่บ่งบอกรูปทรงของหัวนาคอย่างชัดเจน คือ **หัวนาคหางหงส์** และรูปแบบลายของตัวเหงาของนาคจะเป็นตัวเหงาของหางหงส์ที่เป็นรูปหัวนาคอย่างชัดเจน และเป็นหัวนาคชนิดหัวเดียว ต่อด้วยตีนผีของรวยหรือลำยอง ที่มีเหงาใบระกา และใบระกาอย่างสมบูรณ์แบบ

นาคเบือนหลังคาตับที่สอง ปีกนก
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ ๓๘ นาคเบือนหลังคาตับที่สอง พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

จากกระหนก 3 ตัว แยกมาเป็น หัวนาคหางหงส์
ที่มา : ตัดลอกจากตำราลายไทย ของ ฉาย เทวาภินิมมิต

ภาพที่ ๓๙ หัวนาคหางหงส์

ดู ภาพประกอบ *ภาพที่ ๓๙ หัวนาคหางหงส์ ภาพที่ ๔๐ กระหนกหางหงส์ ภาพที่ ๔๑ ๓ ตัวหางหงส์ ภาพที่ ๔๒ ตัวเหงาของนาค*

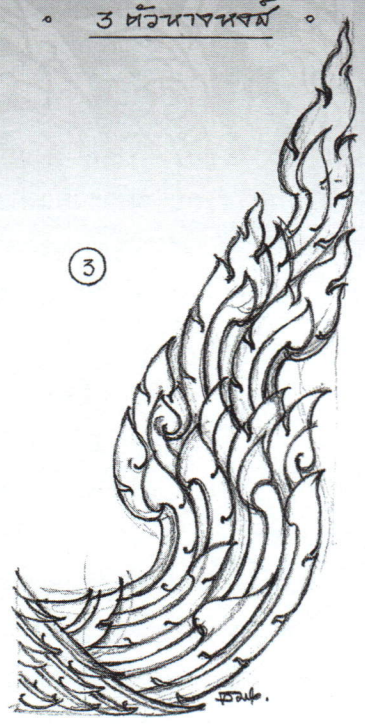
ท่านอาจารย์พระเทวาภินิมมิตก็ไม่ได้บ่งชัดว่าเป็นหางหงส์หรือหัวนาค ในรูปแบบของนาค ๓ หัว แต่สำหรับคำว่าหัวนาคในเรื่องเกี่ยวกับตัวเหงา ท่านจะเรียกอย่างชัดเจนว่า **หัวนาค** นั่นก็เป็นเพียงนาคหัวเดียว ดังนั้นคำว่า หางหงส์ ที่ใกล้เคียงกับลายกระหนกหางหงส์ ตามความเห็นของผู้เขียนและยังได้รับคำยืนยันจากท่านอาจารย์ประเวศ ลิมปรังษี ศิลปินแห่งชาติ สาขาสถาปัตยกรรมไทยว่า ท่านก็เรียก หางหงส์ว่า หัวนาค และเรียกตลอดมาในการทำงานเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทยของท่าน

จากกระหนก 3 ตัวนำมาเป็น ลายกระหนกหางหงส์

ที่มา. คัดลอกจากสมุดตำราลายไทย ของ นาย เทวาวินิจฉัย

ภาพที่ ๔๐ กระหนกหางหงส์

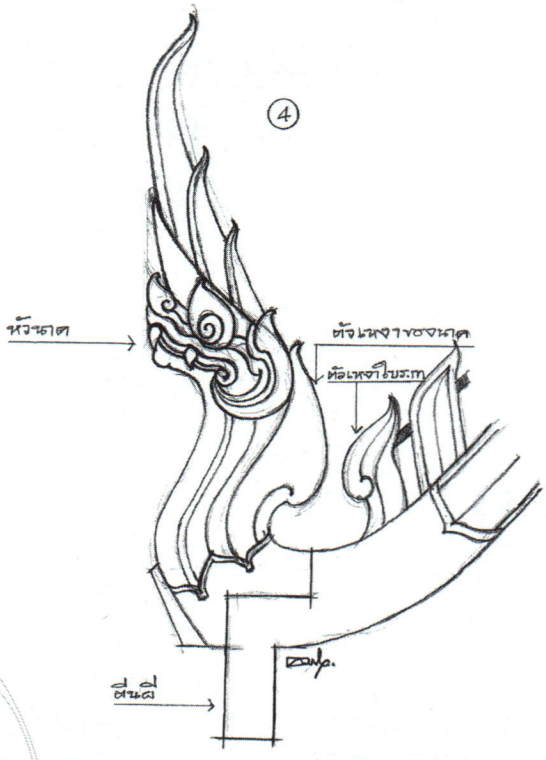

มีลักษณะเป็นลาย ใช้กับตัวหงส์ เช่น หางหงส์ตามวัดต่างๆ

ไฟใต้แสดงว่าใช้กับอาคารเรือน.

ที่มา คัดลอกจากสมุดตำราลายไทย ของ นาย เทวาวินิจฉัย.

ภาพที่ ๔๑ ๓ ตัวหางหงส์

แสดงหางหงส์ที่เป็นหัวนาค โดยเรียก นาค อย่างชัดเจน

คัดลอกจากสมุดตำราลายไทย ของ นาย เทวาวินิจฉัย.

ภาพที่ ๔๒ ตัวเหงาของนาค

ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า พื้นฐานความนึกคิดของคนไทย เคารพ นับถือ เทิดทูน มั่นคงต่อความเป็นผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส ครูบาอาจารย์ทางช่าง จึงเป็นการยากที่จะเปลี่ยนทัศนคติจากการเรียก หางหงส์ ที่เป็นองค์ประกอบของรวยระกาและเครื่องลำยอง เป็นหัวนาค ถ้าสามารถเปลี่ยนได้ คำว่า หัวนาค จะได้สอดคล้องกับคำว่า นาค ขององค์ประกอบอื่นๆ รวมทั้งองค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ในอาคารเดียวกัน แต่ในวงการศึกษาศิลปะ วงการศึกษาสถาปัตยกรรม กรมกอง หรือสำนักต่างๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการบัญญัติและกำหนดความหมายของศัพท์ศิลปะและสถาปัตยกรรม รวมทั้งบรรดาช่างที่ปฏิบัติงานในด้านนี้ คงมีเหตุผลและทัศนคติที่กว้างพอในการพิจารณายอมรับการเปลี่ยนแปลงในการเรียกชื่อองค์ประกอบของรวยระกา และเครื่องลำยอง จากการที่เรียกว่าหางหงส์ เป็นการเรียกว่า หัวนาค ต่อไป

“ประแดง” “ผแดง” “ผะแดง” และ “ผาแดง” บริบท และความเปลี่ยนแปลงจาก “กัมรเตง” ในภาษาเขมรโบราณ

*ดร.ศานติ ภักดีคำ**

บทนำ

*คนไทยทั่วไปน่าจะเคยได้ยินชื่ออำเภอ **“พระประแดง”** ในจังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งโบราณสถานแห่งหนึ่งในเมืองสุโขทัยเรียกว่า **“ศาลตาผาแดง”** หรืออาจเคยทราบเกี่ยวกับเรื่อง **“ท้าวผาแดง – นางไอ่”** ซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชมีการอ้างถึง **“ผแดงธรรมนารายณ์”** นอกจากนี้ในเอกสารโบราณต่างๆ ของกรุงศรีอยุธยามีอ้างถึงตำแหน่ง **“ประแดง”** ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือนและพระไอยการตำแหน่งนาทหาร – นาหัวเมืองอีกหลายตำแหน่ง เช่น ประแดงจัน เสมียรตรา นา ๖๐๐ เป็นต้น อันอาจนำมาสู่ความสงสัยว่า คำต่างๆ ที่กล่าวถึงนี้มีความหมายอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร*

คำว่า **“ประแดง” “ผะแดง” “ผแดง”** และ **“ผาแดง”** เป็นคำที่มีที่มาเดียวกันกับคำว่า **“กมรแดง”** และ **“กุ๋มภาแดง”** ซึ่งมีที่มาจากคำภาษาเขมรโบราณว่า **“กัมรเตง”** แต่ได้มีการกร่อนเสียงและมีการนำไปใช้ในคำไทยต่างกันรวมทั้งมีความหมายแตกต่างไปตามบริบทที่ใช้ด้วย ดังที่ผู้เขียนได้อภิปรายถึงที่มาของคำว่า **“กมรแดง”** ไปแล้วในบทความเรื่อง **“จาก ‘กัมรเตง’ สู่ ‘กมรแดง’ และ ‘กุ๋มภาแดง’”**** แต่ในบทความดังกล่าวผู้เขียนได้กล่าวถึงเฉพาะคำว่า **‘กมรแดง’** และ **‘กุ๋มภาแดง’** เท่านั้น โดยยังไม่ได้อภิปรายถึงคำว่า **“ประแดง” “ผะแดง” “ผแดง”** และ **“ผาแดง”**

บทความเรื่องนี้ ผู้เขียนจึงขอนำเสนอการศึกษาถึงที่มาของคำว่า **“ประแดง” “ผะแดง” “ผแดง”** และ **“ผาแดง”** บริบทและพัฒนาการของคำนี้ตามที่มีการใช้ตามหลักฐานจากเอกสารโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ซึ่งน่าจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่มาและความหมายของคำว่า **“ประแดง” “ผะแดง” “ผแดง” และ “ผาแดง”** รวมทั้งบริบทการใช้ในภาษาไทยและเอกสารโบราณของไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คำว่า “กัมรเตง” ในภาษาเขมรโบราณ

คำว่า **“กัมรเตง** (กมฺรเตง)**”** เป็นคำนำแสดงพระราชอิสริยยศเจ้านายหรือพระมหากษัตริย์ของอาณาจักรกัมพูชา มีการใช้มาตั้งแต่สมัยก่อนพระนคร ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกเขมรสมัยก่อนพระนคร แต่ในภาษาเขมรสมัยก่อนพระนครเขียนว่า **“กัมรตาญ** (กมฺรตาญ**)”** เช่น **“วฺระ กมฺรตาญศฺรีรุทฺรมหาลย”**[๑] แปลว่า “พระกัมรตาญ ศรีรุทรมหาลย”

ต่อมาในภาษาเขมรสมัยพระนครคำว่า **“กัมรตาญ** (กมฺรตาญ**)”** ได้เปลี่ยนเป็น **“กัมรเตง** (กมฺรเตง**)”** และใช้เป็นพระยศอันศักดิ์สิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ และขุนนางชั้นสูง หมายถึง “ผู้เป็นเจ้า, ผู้เป็นใหญ่” เช่น ในศิลาจารึกสดกก๊กธมมีกล่าวถึง “กัมรเตง ชคต ต ราช” ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.อุไรศรี วรศะริน เสนอให้แปลว่า “เจ้าโลกผู้เป็นราช”[๒]

แต่หากใช้เป็นคำนำหน้าพระนามของกษัตริย์จะต้องมีคำว่า **“วฺระบาท** (ฺวฺระบาท**)”** หรือ “พระบาท” ประกอบด้วยเช่น **“ธูลี วฺระ บาท ธูลี เชิง วฺระ กมฺรเตงอัญ”** แปลว่า **“ธุลีพระบาทธุลีเชิง พระกัมรเตงอัญ”** หรือบางครั้งใช้ว่า **“วฺระ บาท กมฺรเตง อัญ”** หรือ **“พระบาทกัมรเตงอัญ”** เช่น พระนามของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ซึ่งปรากฏพระนามในศิลาจารึกสร้างเทวรูป ซึ่งจารึกเมื่อ พ.ศ. ๑๖๘๒ ใช้ว่า **“วฺระบาทกมฺรเตงอญศฺรีสูรฺยวรฺมฺมเทว”**[๓] คือ “พระบาทกัมรเตงอัญศรีสูรยวรรมเทวะ” เป็นต้น

นอกจากนี้ยังใช้คำว่า **“กัมรเตง** (กมฺรเตง**)”** เป็นคำแสดงตำแหน่งหรือยศข้าราชการที่มีศักดิ์สูง เช่น

---

* *สาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*

** *ดู ศานติ ภักดีคำ, จาก “กัมรเตง” สู่ “กมรแดง” และ “กุ๋มภาแดง” **วารสารไทย** ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๑๑๖ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓) หน้า ๘๕-๘๙. -บรรณาธิการ*

[๑] *POU, Saveros. **Dictionnaire Vieux Khmer-Français-Anglais** (Paris : Cedoreck, 1992), p. 87.*

[๒] *อุไรศรี วรศะริน, **ประชุมอรรถบทเขมร** (กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), หน้า ๔๑ – ๔๕.*

[๓] *กรมศิลปากร, **จารึกในประเทศไทย เล่ม ๔** (กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, ๒๕๒๙), หน้า ๔๓.*

ตำแหน่งพราหมณ์ในราชสำนัก เช่น **“ภควตฺปาท-กมฺรเตงอญฺตคุรุศฺรีทิวากรปณฺฑิต”**[๔] คือ “ภควัตบาท-กัมรเตงอัญ ต คุรุ ศรีทิวากรบัณฑิต” ซึ่งเป็นพราหมณ์ในรัชกาลของพระบาทกัมรเตงอัญศรีหรรษวรรมเทวะ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามคำว่า **“กัมรเตง”** ในภาษาเขมรสมัยกลาง (สมัยหลังพระนคร) ก็มีการเปลี่ยนแปลงเสียงและอักขรวิธีการเขียนคำนี้จาก **“กมฺรเตง (กมฺรเตง)”** ไปเป็น **“กำมฺรแตง (กำมฺรแตง)”** แปลว่า “กมรเตง, ผู้เป็นเจ้า, ผู้เป็นใหญ่” ดังปรากฏในศิลาจารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร หลักที่ ๒๑[๕] เป็นต้น ในภาษาเขมรปัจจุบันได้เปลี่ยนอักขรวิธีเป็น **“คมฺเญง (គម្ដែង)”** แปลว่า “พระเดชพระคุณ, พระผู้เป็นเจ้า”

คำว่า **“กมฺรเตง (กมฺรเตง)”** เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยได้เปลี่ยนแปลงจาก “กัมรเตง” ไปเป็น “กมร-แดง” โดยเปลี่ยนพยัญชนะ “ต” ไปเป็น “ด” เปลี่ยนสระ “เ-” ไปเป็นสระ “แ-” ดังนั้นรูปเขียนของคำนี้ที่ปรากฏในจารึกตั้งแต่สมัยสุโขทัยจึงเขียนว่า **“กมร-แดง”** และใช้เป็นคำนำหน้าพระนามกษัตริย์สุโขทัย เช่น ในศิลาจารึกวัดศรีชุม กล่าวถึงพ่อขุนผาเมืองว่า *“...นามเดิม**กมรแดงอญผาเมือง...**”*[๖] ในจารึกวัดป่ามะม่วง-ภาษาเขมร ภาษาเขมรโบราณกล่าวถึงพ่อขุนรามคำแหง-มหาราชว่า *“พระบาทกัมรเดงอัญศรีรามราช* (พฺระบาท กมฺรเดงอญ ศฺรีรามราช)”[๗] นอกจากนี้ในเอกสารจีนสมัยราชวงศ์หยวน ยังกล่าวถึง **“พ่อขุนรามคำแหง”** ด้วยพระนามว่า **“กันมู่ติง”** ซึ่งเป็นสำเนียงภาษาจีนกลางของคำว่า **“กัมรเตง”** ด้วย

นอกจากนี้ในกฎหมายตราสามดวง ในพระไอย-การตำแหน่งนาพลเรือน สมัยอยุธยาก็มีการใช้คำว่า **“กมฺรเตง (กมฺรเตง)”** แต่เขียนเป็น **“กุ่มภาแดง”** เช่น **“กุ่มภาแดง**ษารภาษชาติการีศรีกันดาลพล พลเรือนขึ้นฝ่ายขวานา ๖๐๐”[๘] คำว่า **“กุ่มภาแดง”** ก็มีที่มาจากภาษาเขมรโบราณว่า “กัมรเตง” นั่นเอง

คำว่า “ประแดง” และ “ผะแดง” มีที่มาจากคำว่า “กัมรเตง”

หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ในเอกสารโบราณของไทยนั้น คำว่า **“กัมรเตง”** ได้กลายเป็นคำว่า **“ประแดง”** หรือ **“ผะแดง”** (รวมทั้ง กมรแดง และ กรมแดง) ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนใน **พระตำราบรม-ราชูทิศเพื่อกัลปนาสมัยอยุธยา** (รัชกาลสมเด็จพระเพท-ราชา)

ดังความตอนหนึ่งว่า *“หัวหมื่นหัวพันนายแวง**กรมแดง**นักมุขทั้งหลาย”*[๙] และ *“...มีบังคับออกพระศรี-ภูริปรีชญาธิราชเสนาบดีศรีสาลักษณให้**กรมแดงศรียด** นายราชกันดำราให้ทำดำราพระราชโองการ...”* ส่วนฉบับขอมปนไทยใช้ว่า ***“กรำประแดงศรียสส”***[๑๐] อย่างไรก็ตามในความต่อไปกลับใช้ว่า *“จึง**ผะแดงศรียศ** แลนายราชกันดำรา...”*[๑๑]

ข้อความดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นการที่มีใช้ปะปน-กันระหว่างคำว่า ว่า **“กรมแดงศรียด”** หรือ **“กรำประ-แดงศรียสส”** และ **“ผะแดงศรียศ”** ทั้งที่เป็นตำแหน่งเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ตำแหน่ง **“กรมแดง”** กับคำว่า **“กรำประแดง”** หรือ **“ผะแดง”** ที่ใช้ใน**พระตำรา-บรมราชูทิศเพื่อกัลปนาสมัยอยุธยา** จึงน่าจะเป็นตำแหน่งเดียวกัน

คำว่า **“กรมแดง”** หรือ **“กุรแดง”** เป็นคำที่มีที่มาจากคำว่า **“กัมรเตง”** ดังนั้น**พระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนาสมัยอยุธยา** จึงเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า คำว่า **“ประแดง”** และ **“ผะแดง”** น่าจะมีที่มาจากคำว่า **“กัมรเตง”** ในภาษาเขมรโบราณด้วย

อย่างไรก็ตามคำว่า **“กรมแดง”** กับคำว่า **“กรำ-ประแดง”** หรือ **“ผะแดง”** ที่ใช้ใน**พระตำราบรม-ราชูทิศเพื่อกัลปนาสมัยอยุธยา**ก็เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ในสมัยที่มีการเขียนพระตำราบรมราชูทิศฯ นี้ ตำแหน่ง **“กรมแดง”** หรือ **“กรำประแดง”** และ **“ผะแดง”** ได้กลายเป็นตำแหน่งขุนนางชั้นผู้น้อย

---

[๔] **เรื่องเดียวกัน,** หน้า ๘๐.

[๕] *อุไรศรี วรศะริน,* ***พจนานุกรมศัพท์จารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร*** *(กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๗.*

[๖] *กรมศิลปากร,* ***จารึกสมัยสุโขทัย*** *(กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๗), หน้า ๖๔.*

[๗] *คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี,* ***ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๑,*** *หน้า ๗๗.*

[๘] ***กฎหมายตรา ๓ ดวง เล่ม ๑*** *(กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๔.*

[๙] ***ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา สมัยอยุธยา ภาค ๑*** *(พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐), หน้า ๒๑.*

[๑๐] ***เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.***

[๑๑] ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๒๕.*

(มีหน้าที่เป็นแค่เสมียน) ในราชสำนักกรุงศรีอยุธยาแล้ว

นอกจากนี้ตำแหน่งที่ปรากฏรูปเขียนว่า **"กุ่มภา-แดง"** ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน ในกฎหมายตราสามดวงด้วย ได้แก่

กรมพระสุรัสวดีซ้าย [๑๒]

กุ่มภาแดงจุลาเทพภักดีศรีกันดานพล ทหารขึ้นฝ่ายซ้าย นา ๖๐๐

กุ่มภาแดงอินประยาธิการิย พลเรือนขึ้นฝ่ายซ้าย นา ๖๐๐

กุ่มภาแดงเบญาธิการิย ขึ้นฝ่ายซ้ายนอกทังปวง นา ๖๐๐

กรมพระสุรัสวดีขวา [๑๓]

กุ่มภาแดงษารภาษชาติการีศรีกันดานพลๆเรือนขึ้นฝ่ายขวา นา ๖๐๐

กุ่มภาแดงเสนาฏชาติการีศรีกันดาลพล ทหารขึ้นฝ่ายขวา นา ๖๐๐

กุ่มภาแดงธารมาธิการี ขึ้นฝ่ายขวานอกทังปวง นา ๖๐๐

ตำแหน่งที่กล่าวมานี้ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือนใช้คำว่า **"กุ่มภาแดง"** แต่เมื่อมีการกล่าวถึงตำแหน่งเดียวกันนี้ใน **"พระไอยการตำแหน่งนาทหารนาหัวเมือง"** กลับใช้ว่า **"ประแดง"** ดังตัวอย่างในพระไอยการตำแหน่งนาทหารนาหัวเมืองว่า

*เจ้าพญาสุรศรีพิศมาธิราชชาติพัทยาธิเบศวราธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาหุ เมืองพิษณุโลก เอกอุ นา ๑๐๐๐๐ ขึ้น**ประแดงเสนาฏขวา***[๑๔]

*เจ้าพญาศรีธรรมราชชาติเดโชไชยมไหยสุริยาธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาหุ เมืองนครศรีธรรมราช เมืองเอก นา ๑๐๐๐๐ ขึ้น**ประแดงอินปัญาซ้าย***[๑๕]

*ออกญากระเสตรสงครามรามราชแสนญาธิบดีศรีสัชนาไลยอภัยพิริยบรากรมภาหุ พญาสวรรคโลกย เมืองโท นา ๑๐๐๐๐ ขึ้น**ประแดงจุลาเทพซ้าย***[๑๖]

*ออกพระวิเสศไชยชาญ เมืองอ่างทอง ขึ้น**ประแดงษารภาษขวา***[๑๗]

จากตัวอย่างที่ยกมาแสดงให้เห็นว่าตำแหน่ง **"กุ่มภาแดง"** กับตำแหน่ง **"ประแดง"** ที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง เป็นตำแหน่งเดียวกัน ดังนั้นข้อมูลดังกล่าวจึงน่าจะเป็นหลักฐานที่ชัดเจนว่า คำว่า **"กุ่มภาแดง"** และ **"ประแดง"** เป็นตำแหน่งเดียวกัน ซึ่งมีที่มาจากภาษาเขมรโบราณว่า **"กมฺรเตง (กมฺเรง)"** นั่นเอง

"ผแดง" ในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชมีข้อมูลที่น่าสนใจ ที่แสดงให้เห็นว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ตำแหน่ง **"ผแดง"** ยังเป็นคำนำหน้านามของบุคคลชั้นสูง เช่น พราหมณ์ ยังไม่ได้ถูกลดฐานะเป็นตำแหน่งเสมียนหรือผู้เดินสาร อย่างเดียวกับในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน พระไอยการตำแหน่งนาทหารนาหัวเมือง ดังข้อความที่ยกมาจากตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชว่า

*"...แลมีพระราชโองการ ให้จัดเอาชีพ่อเปนภาษา ๕ เหล่ามอบให้**ผแดงธรรมนารายณ์**เปนนาย ให้คุมชีพ่อ ๕ เหล่ารับเอานารายน์เทวารูปเอาไปกรุงนครศรีอยุทธยาไว้สำหรับโพธิสมภารสนองต่างองค์สมเด็จนารายน์รามาธิบดี..."*[๑๘]

นอกจากนี้ยังมีข้อความกล่าวว่า พระนารายน์รามาธิบดี ซึ่งน่าจะหมายถึงสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) มีพระราชโองการตั้ง ***"...ให้ผแดงธรรมนารายน์** เปนออกพระธรรมนารายน์เวทภักดีศรีรัตนโกษา แลพระราชทานให้**ผแดงศรีกาเกียสเภาลักจัน** เปนออกพระศรีราชโภเบนทร์นรินทร์ภักดีศรีอาคมชุมนุม..."*[๑๙]

จากข้อความที่ยกมาแสดงให้เห็นว่าในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งกล่าวถึงเหตุการณ์ในรัชกาลพระนารายน์รามาธิบดี (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑) คำว่า "ผแดง" ยังคงน่าจะมีความหมายเดียวกันกับที่ใช้ในภาษาเขมรโบราณ ซึ่งเป็นพระยศอันศักดิ์สิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ พราหมณ์ และขุนนางชั้นสูง หมายถึง "ผู้เป็นเจ้า, ผู้เป็นใหญ่" โดยในที่นี้นำมาใช้เป็นคำนำหน้าชื่อพราหมณ์ชั้นผู้ใหญ่ของเมืองนครศรีธรรมราชนั่นเอง

---

๑๒ ***กฎหมายตรา ๓ ดวง เล่ม ๑,*** *หน้า ๑๔๔.*
๑๓ ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๑๔๔ – ๑๔๕.*
๑๔ ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๒๐๓.*
๑๕ ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๒๐๔.*
๑๖ ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๒๐๕.*
๑๗ ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๒๐๘.*
๑๘ ***ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช*** *(พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓), หน้า ๔.*
๑๙ ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๙.*

"ประแดง" ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน – นาทหาร – นาหัวเมือง

คำว่า **"ประแดง"** พบในเอกสารโบราณสมัยอยุธยา เช่น พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน พระไอยการตำแหน่งนาทหารนาหัวเมือง ที่รวมอยู่ในกฎหมายตราสามดวง มีการระบุถึงตำแหน่งขุนนางที่ใช้คำว่า **"ประแดง"** เป็นยศของขุนนางชั้นผู้น้อยไว้หลายตำแหน่งด้วยกัน เช่น

กรมพระนครบาล

ประแดงจัน เสมียรตรา นา ๖๐๐[๒๐]

กรมวัง

ประแดงก้อนทองขวา นา ๔๐๐[๒๑]

ประแดงเกยดาบซ้าย

กรมเครื่องต้น

ประแดงราชภักดี นา ๓๐๐[๒๒]

กรมราชพิธี

ประแดงราชมณี นา ๒๐๐[๒๓]

กรมพระคลังในซ้าย

ประแดงศรีรักษา สมุหบาญชี นา ๔๐๐[๒๔]

เจ้าพญาสุรศรีพิศมาธิราชชาติพัทยาธิเบศวราธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาหุ เมืองพิษณุโลก เอกอุ นา ๑๐๐๐๐ ขึ้น ***ประแดงเสนาฏขวา***[๒๕]

เจ้าพญาศรีธรรมราชชาติเดโชไชยมไหยสุริยาธิบดีอภัยพิริยบรากรมภาหุ เมืองนครศรีธรรมราช เมืองเอก นา ๑๐๐๐๐ ขึ้น ***ประแดงอินปัญาซ้าย***[๒๖]

ยศและความหมายของคำว่า **"ประแดง"** ที่ใช้ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน พระไอยการตำแหน่งนาทหารนาหัวเมือง กฎหมายตราสามดวง มีการใช้สืบทอดตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ตำแหน่ง **"ประแดง"** ในพระไอยการทั้งสองฉบับนี้แสดงให้เห็นว่า ความหมายของคำว่า **"ประแดง"** ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลางตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นต้นมา ได้เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายที่ใช้ในภาษาเขมรโบราณเป็นอย่างมากแล้ว เนื่องจากตำแหน่งขุนนาง **"ประแดง"** ที่ปรากฏในพระไอยการทั้งสองฉบับนี้กลายเป็นตำแหน่งขุนนางชั้นผู้น้อย เป็นตำแหน่งของคนเดินหมาย คนนำข่าวสาร พนักงานตามคน หรือหัวหน้าเสมียน เท่านั้น เช่น ประแดงศรีรักษา เป็นสมุหบาญชีของกรมพระคลังในซ้าย เป็นต้น

"ประแดง" และ "ผาแดง" ในสถานนามและตำนานพื้นบ้านไทย

ดังได้กล่าวไปแล้วว่า คำว่า **"ประแดง" "ผแดง"** หรือ **"ผะแดง"** กร่อนเสียงมาจากคำว่า **"กัมรเตง** (กมฺรเตง)" และใช้เป็นพระยศอันศักดิ์สิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ พราหมณ์ และขุนนางชั้นสูง หมายถึง "ผู้เป็นเจ้า, ผู้เป็นใหญ่" คำว่า "ประแดง" "ผแดง" หรือ "ผะแดง" ยังได้ออกเสียงเป็นคำว่า "ผาแดง" ซึ่งใช้เป็นชื่อสถานที่และชื่อบุคคลในตำนานของไทยด้วย เช่น อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ศาลตาผาแดง จังหวัดสุโขทัย และวรรณกรรมเรื่องท้าวผาแดง – นางไอ่ เป็นต้น

"พระประแดง" เป็นชื่อที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับคำว่า "กัมรเตง" ที่หมายถึง "ผู้เป็นใหญ่" ซึ่งในที่นี้หมายถึงเทพเจ้าหรือเทวรูปในศาสนาพราหมณ์ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับ **"เมืองประแดง"** ในพระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน เมื่อกล่าวถึงการขุดพบเทพารักษ์ที่เมืองประแดง ในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ว่า

"๏ ขณะนั้นคลองสำโรงที่จะไปคลองศีศะจรเข้ คลองทับนางจะไปปากน้ำเจ้าพญาตื้นเรือใหญ่จะเดรัดไปมาขัดสน จึ่งให้ชำระขุด ***ได้รูปเทพารักษ์ ๒ องค์ หล่อด้วยทองสำฤทธิ จาฤกองค์หนึ่งชื่อพญาแสนตา องค์หนึ่งชื่อบาทสังกร*** *ในที่ร่วมคลองสำโรงกับคลองทับนางต่อกัน จึ่งให้พลีกรรม์บวงสวงแล้วรับออกมาปลูกศาลเชิญขึ้นประดิศถานไว้ ณะ* ***เมืองประแดง"***[๒๗]

นอกจากนี้ยังปรากฏความในตอนที่พระยาละแวกยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาว่า *"พญาลแวกเหนจะปล้น*

---

[๒๐] ***กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๑,*** *หน้า ๑๒๘.*

[๒๑] ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๑๓๓.*

[๒๒] ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๑๔๐.*

[๒๓] ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๑๕๙.*

[๒๔] ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๑๖๒.*

[๒๕] ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๒๐๓.*

[๒๖] ***เรื่องเดียวกัน,*** *หน้า ๒๐๔.*

[๒๗] ***พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ ฉบับตัวเขียน เล่ม ๑*** *(หมู่พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๑) เลขที่ ๑ ตู้ ๑๐๘ มัดที่ ๑ ประวัติ ได้จากกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ๗/๔/๒๔๘๒.*

พระนครมิได้ก็เลิกทับคืนลงไปตั้งอยู่ ณะ ปากน้ำ ***พระประแดง*** *แล้วก็แต่งให้ขึ้นไปลาดจับคนถึงสาครบุรี ได้ขุนหมื่นกรมการ แลไพร่ชายหญิงอพยบมาเปนอันมาก จึ่งให้เอารูปเทพารักษสำฤทธทั้งสององค์ชื่อพญาแสนตา แลบาตสังกรอันมีมะเหศักดานุภาพ ซึ่งอยู่ ณะ เมือง* ***พระประแดง*** *อันขุดได้แต่ครั้งสมเดจ์พระรามาธิบดีนั้นไปด้วย"*[๒๘]

ความในพระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน ฉบับตัวเขียน จึงน่าจะเป็นหลักฐานได้ว่าชื่อเมือง **"ประแดง"** หรือ **"พระประแดง"** น่าจะมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่มีการขุดคลองและได้เทพารักษ์ (เทวรูป) ชื่อพญาแสนตา และบาทสังกรด้วยเหตุนี้ชื่อ **"ประแดง"** ในที่นี้จึงมีความสัมพันธ์กับคำว่า **"กัมรเตง"** โดยยังรักษาความหมายในภาษาเขมรโบราณที่หมายถึง **"ผู้เป็นใหญ่"** และใช้เป็นคำนำหน้าพระนามของ **"เทวรูป"** ในศาสนาพราหมณ์ไว้ด้วย

เช่นเดียวกันกับ **"ศาลตาผาแดง"** ที่เมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ชื่อนี้น่าจะกร่อนเสียงมาจากคำว่า **"กัมรเตง"** ดังนั้นคำว่า **"ผาแดง"** ที่ปรากฏเป็นชื่อของเทวสถานในเมืองสุโขทัยจึงเป็นชื่อเรียกที่แสดงให้เห็นว่าในเวลาที่เรียกนั้น ความหมายของคำว่า **"ผาแดง"** นั้นยังคงมีความหมายหมายถึง "ผู้เป็นใหญ่" อยู่เหมือนกับที่ใช้ในภาษาเขมรโบราณ **"ศาลตาผาแดง"** จึงน่าจะหมายถึง "ศาลของเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่" นั่นเอง ดังนั้นชื่อนี้จึงน่าจะสืบทอดมาเป็นเวลานานก่อนหน้าที่คำว่า "ผะแดง" หรือ "ประแดง" จะเปลี่ยนความหมายไปเป็นตำแหน่งขุนนางชั้นผู้น้อยในสมัยอยุธยา

นอกจากนี้ในตำนานพื้นบ้านของอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรื่อง **"ท้าวผาแดง – นางไอ่"** ซึ่งเป็นตำนานของการทำบุญบั้งไฟนั้น เนื้อเรื่องกล่าวถึง **"พญาขอม"** [๒๙] ซึ่งก็น่าจะหมายถึง "เขมรโบราณ" ชื่อตัวเอกของเรื่องคือ **"ท้าวผาแดง"** ก็น่าจะเป็นคำที่กร่อนมาจากภาษาเขมรโบราณว่า **"กัมรเตง"** แล้วกลายเป็น **"ผาแดง"** ซึ่งน่าจะมีความหมายถึงคำนำหน้าชื่อของผู้ที่เป็นกษัตริย์หรือเจ้าเมือง

แสดงให้เห็นว่าคำว่า **"ผาแดง"** ในตำนานเรื่องท้าวผาแดง – นางไอ่นี้จึงยังคงแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของการรับรู้ความหมายเดิมของคำว่า **"ผาแดง"** ซึ่งมีที่มาจากคำว่า **"กัมรเตง"** ในภาษาเขมรโบราณได้เป็นอย่างดี และแสดงให้เห็นถึงร่องรอยอิทธิพลภาษาเขมรโบราณในภาษาไทยถิ่นอีสานอีกด้วย

บทสรุป

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คำว่า **"กัมรเตง"** นอกจากจะนำมาใช้ในภาษาไทยโดยเปลี่ยนรูปเขียนมาเป็น **"กมรแดง" "กรมแดง"** หรือ **"กรมประแดง"** แล้ว คำนี้ยังมีการนำมาใช้ในภาษาไทยโดยมีการกร่อนเสียงไปเป็นคำว่า **"ประแดง" "ผแดง" "ผะแดง"** และ **"ผาแดง"** อีกด้วย อย่างไรก็ตามการใช้คำว่า **"ประแดง" "ผแดง" "ผะแดง"** และ **"ผาแดง"** ที่ใช้ในเอกสารโบราณของไทยมีการใช้ในความหมายที่แตกต่างออกไปตามบริบทของเอกสารโบราณนั้นๆ

ส่วนคำว่า "ผแดง" ที่ปรากฏในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช มีการนำมาใช้เป็นคำนำหน้าชื่อพราหมณ์ชั้นผู้ใหญ่ของเมืองนครศรีธรรมราช แสดงให้เห็นว่าคำนี้ยังมีการใช้ในบริบทความหมายเดิมในภาษาเขมร กล่าวคือ ยังคงมีความหมายตรงกับที่ใช้ในภาษาเขมรโบราณซึ่งใช้เป็นพระยศอันศักดิ์สิทธิ์ของพระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ พราหมณ์ และขุนนางชั้นสูง หมายถึง "ผู้เป็นเจ้า, ผู้เป็นใหญ่"

เช่นเดียวกับคำว่า "ผาแดง" ในชื่อของเทวสถาน "ศาลตาผาแดง" ในเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ซึ่งน่าจะหมายถึง "ศาลของผู้เป็นเจ้า" หรือ "ศาลของเทพเจ้า" สอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดีที่พบเทวสตรีอันเนื่องด้วยคติศาสนาพราหมณ์ฮินดูใน "ศาลตาผาแดง" แสดงว่า ชื่อนี้น่าจะเป็นชื่อโบราณที่สืบทอดมาโดยยังคงความหมายไว้ว่า "ผาแดง" หมายถึง "ผู้เป็นใหญ่" ซึ่งเป็นความหมายที่ใกล้เคียงกับที่ใช้ในภาษาเขมรโบราณ

นอกจากนี้ในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่อง "ท้าวผาแดง – นางไอ่" ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นร่องรอยของคำว่า "ผาแดง" ที่ยังคงความหมายเดิมในภาษาเขมรโบราณเอาไว้ได้ หมายถึงคำนำหน้าพระนามกษัตริย์หรือเจ้าเมือง ซึ่งในที่นี้ "ผาแดง" ได้กลายไปเป็นชื่อของตัวละครเอกของเรื่อง

---

[๒๘] ***พระราชพงศาวดารฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ ฉบับตัวเขียน เล่ม ๖*** *(หมู่พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๖) เลขที่ ๖ ตู้ ๑๐๘ มัดที่ ๑ ประวัติ ได้จากกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ๗/๔/๒๔๘๒.*

[๒๙] *จารุบุตร เรืองสุวรรณ,* ***ของดีอีสาน*** *(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๐), หน้า ๖๖ – ๖๗.*

ส่วนคำที่มีความเปลี่ยนแปลงทางความหมายมากที่สุดน่าจะได้แก่คำว่า "ประแดง" ที่ปรากฏหลักฐานในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน พระไอยการตำแหน่งนาทหารนาหัวเมือง ที่ตราขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เนื่องจากตำแหน่งประแดง ได้กลายมาเป็นตำแหน่งชั้นผู้น้อยในกรมต่างๆ ของกรุงศรีอยุธยา ที่มีหน้าที่เป็นผู้เดินสาร หรือเป็นหัวหน้าเสมียนเท่านั้น

ดังนั้นการใช้คำว่า "ประแดง" "ผแดง" "ผะแดง" และ "ผาแดง" ในเอกสารโบราณของไทยจึงมีการใช้ที่แตกต่างกันไปตามบริบท ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำยืมภาษาเขมรโบราณในภาษาไทยได้เป็นอย่างดี อันน่าจะช่วยให้เราเข้าใจความหมายของคำว่า "ประแดง" "ผแดง" "ผะแดง" และ "ผาแดง" ที่ใช้ในเอกสารโบราณของไทยได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กฎหมายตรา ๓ ดวง เล่ม ๑. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๔๘.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ฯ. **ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา สมัยอยุธยา ภาค ๑** (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐.

_____. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๑.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๑.

_____. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๓.** พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๘.

_____. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๔.** พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓.

จารุบุตร เรืองสุวรรณ. **ของดีอีสาน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๐.

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓.

ประเสริฐ ณ นคร. **สารนิพนธ์ประเสริฐ ณ นคร.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

ศานติ ภักดีคำ. **พจนานุกรมคำยืมภาษาเขมรในภาษาไทย ฉบับฉลอง ๕๕ ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ไทย – กัมพูชา.** กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๙.

อุไรศรี วรศะริน. **ประชุมอรรถบทเขมร.** กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๕.

_____.**พจนานุกรมศัพท์จารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร.** กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒.

POU, Saveros. **Dictionnaire Vieux Khmer-Français-Anglais.** Paris: Cedoreck, 1992

ข้าพเจ้ามีแก้ว ๓ ประการ ซึ่งยึดมั่นและรักษาไว้ คือ ๑. เมตตา ๒. ประหยัด ๓. ไม่กล้าอยู่ต่อหน้าของคนทั้งหลาย (ไม่นำหน้าคนทั้งหลาย)

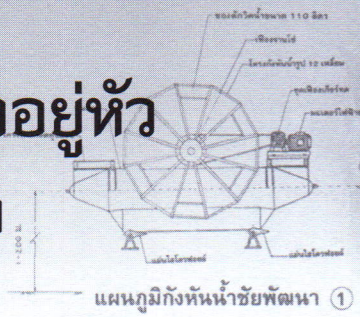
ด้วยความมีเมตตา จึงมีความกล้าหาญ ด้วยการประหยัด จึงมีความกว้างใหญ่ ด้วยความไม่กล้าอยู่หน้าคนของคนทั้งหลาย จึงเป็นหัวหน้าของสรรพสิ่ง

บัดนี้ (คนส่วนมาก) ละทิ้งความเมตตา แต่ต้องการมีความกล้าหาญ ละทิ้งการประหยัด แต่ต้องการมีความกว้างขวาง ละทิ้งความไม่กล้าอยู่ต่อหน้าของคนทั้งหลาย ไปชิงขึ้นหน้าคนอื่น จึงต้องตาย

ความเมตตา ถ้านำมาใช้ในการรบ จะรบชนะ ใช้เพื่อป้องกัน จะป้องกันได้มั่นคง ผู้ที่สามารถเผื่อแผ่ความเมตตา ฟ้าจะช่วยเหลือเขาผู้นั้น ปกปักรักษาเขาผู้นั้น

คัมภีร์เหลาจื๊อ
ล. เสถียรสุต
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๓๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับทรัพย์สินทางปัญญา

แผนภูมิกังหันน้ำชัยพัฒนา ①

ดร.สมหมาย จันทร์เรือง*

ทรัพย์สินทางปัญญา *(Intellectual Property) หมายถึงสิทธิประโยชน์ที่ควรได้จากการใช้ความคิดสร้างสรรค์หรือประดิษฐ์สิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาใหม่ ทรัพย์สินทางปัญญานี้มีปรากฏในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แต่ได้รับความสนใจน้อย จึงไม่เป็นที่รู้จักของคนไทยทั่วไป แม้หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. ๒๔๗๕) ได้มีกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาหลายฉบับ คนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องนี้ จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ทรงเริ่มงานด้านลิขสิทธิ์เพลงพระราชนิพนธ์ สิทธิในเครื่องหมายการค้า และสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ ได้เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาอย่างกว้างขวาง*

ความเป็นมาของทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทยเริ่มปรากฏหลักฐานจากงานลิขสิทธิ์วรรณกรรม **"นิราศลอนดอน"** ของหม่อมราโชทัย (หม่อมราชวงศ์กระต่าย อิศรางกูร) ขายลิขสิทธิ์ให้หมอบรัดเลย์ (Dr. Dan Beach Bradley) มิชชั่นนารีชาวอเมริกัน เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๐๔ ในราคา ๔๐๐ บาท (ซื้อทองคำได้หนัก ๒๐ บาท) *(สมหมาย จันทร์เรือง, ๒๕๔๙ : ๔๓)*

ต่อมาได้มีมาตรการเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร และอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น องค์การการค้าโลก (World Trade Organization) จนถึงวาระมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๔ พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ๑๐ ฉบับ ได้แก่

๑. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ซึ่งให้ความคุ้มครองงานหรือความคิดสร้างสรรค์ในงานประพันธ์ดนตรีและการแสดง

๒. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งให้ความคุ้มครองการประดิษฐ์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์

๓. พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. ๒๕๓๔ ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิในเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์หรือตราที่ใช้กับสินค้าหรือบริการ

๔. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิในพันธุ์พืชที่ได้ปรับปรุง หรือพัฒนาพันธุ์จนได้พันธุ์พืชใหม่

๕. พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งให้ความคุ้มครองการแพทย์แผนไทย

๖. พระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิในการออกแบบผังภูมิของวงจรรวม

๗. พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับความลับทางการค้าและธุรกิจต่าง ๆ

๘. พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งให้ความคุ้มครองสินค้าที่มีชื่อเสียงหรือมีคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ทั้งหลาย

๙. พระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิประโยชน์ในการผลิตซีดี โดยควบคุมวัสดุในการผลิตและกระบวนการผลิต

---

* *ผู้ช่วยอธิการบดีและคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม และผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง*

๑๐. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งให้ความยุติธรรมเกี่ยวกับข้อพิพาทด้านทรัพย์สินทางปัญญาตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้

ปฐมบทพระมหากษัตริย์กับทรัพย์สินทางปัญญา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ให้ความสนใจและสร้างสรรค์งานด้านทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีทั้งผลงานด้านลิขสิทธิ์ ได้แก่ เพลงพระราชนิพนธ์ ภาพถ่าย และภาพวาดฝีพระหัตถ์ วรรณกรรมหนังสือแนวคิดทฤษฎีใหม่ โครงการทฤษฎีใหม่ และประติมากรรมเหรียญพระมหาชนก ผลงานด้านเครื่องหมายการค้า ได้แก่ เครื่องหมายสุวรรณชาด ทองแดง โกลเด้นเพลส และเครื่องหมายธรรมชาติ ส่วนผลงานด้านสิทธิบัตร ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์เครื่องกลเติมอากาศ (กังหันน้ำชัยพัฒนา) ฝนหลวง และผลงานประดิษฐ์อีกหลายสิ่ง ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับลิขสิทธิ์ (copyright)

ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะวรรณกรรม ศิลปกรรม ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว โดยไม่ต้องจดทะเบียน แต่อาจจดแจ้งสิทธิไว้เป็นหลักฐานได้ สิทธิในลิขสิทธิ์นี้กฎหมายให้ความคุ้มครองตลอดชีวิตของผู้สร้างสรรค์ และต่อเนื่องไปยังทายาทอีก ๕๐ ปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับลิขสิทธิ์จากผลงานพระราชนิพนธ์เรื่องแรกคือ **"เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิทเซอร์แลนด์"** (http://www.vcharkam.com /p3.) ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือรายเดือนวงวรรณคดี ฉบับเดือนสิงหาคม ๒๔๙๐ พระราชนิพนธ์เรื่องนี้เป็นบันทึกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในช่วงเวลาเสด็จพระราชดำเนินเพื่อกลับไปศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ครั้งที่สอง เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๔๘๙ โดยทรงบันทึกเรื่องราวการเดินทางที่แสดงความรู้สึกของพระองค์ ตลอดถึงเหตุการณ์ที่ทรงได้ประสบและรู้สึกประทับใจ ได้แก่ เหตุการณ์รถพระที่นั่งแล่นผ่านถนนราชดำเนินกลางอย่างช้า ๆ ถึงวัดเบญจมบพิตร ทรงได้ยินประชาชนคนหนึ่งร้องขึ้นมาดัง ๆ ว่า **"อย่าละ 'ทิ้ง' ประชาชน"** พระองค์อยากจะบอกเขาไปว่า **"ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะ 'ละทิ้ง' อย่างไรได้"** ซึ่งเป็นจุดเด่นของการบันทึกเรื่องราวในพระราชนิพนธ์นี้

ในส่วนของวรรณกรรมอื่น ได้แก่ งานทรงแปลเรื่อง **"นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ"** ทรงแปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง "A MAN CALLED INTREPID" บทประพันธ์ของวิลเลียม สตีเฟนสัน (William Stevenson) งานทรงแปลเรื่อง "TITO" ของฟิลลิส ออตี้ (Phyllis Auty) พระราชนิพนธ์ **"พระมหาชนก"** (The Story of Mahajanaka) พระราชนิพนธ์ **"เรื่องทองแดง"** (The Story of Tongdaeng) รวมถึงพระราชดำรัส ที่ทรงแปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษอีกจำนวนมาก และที่คุ้นหูของคนไทยในช่วงวันเฉลิมพระชนมพรรษา (เดือนธันวาคม) ได้แก่ เพลงพระราชนิพนธ์ เริ่มตั้งแต่ทรงเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราชจนถึงปัจจุบันรวมทั้งหมด ๔๘ เพลง เพลงล่าสุดคือเพลง "เมนูไข่" (http://th.wikipedia.org) เป็นเพลงแนวสนุกสนาน เนื้อร้องโดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานเป็นของขวัญวันคล้ายวันประสูติ ๗๒ พรรษา แด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับเครื่องหมายการค้า (Trademark)

เครื่องหมายการค้า หมายถึง เครื่องหมายที่ใช้หรือจะใช้เป็นที่หมายหรือเกี่ยวข้องกับสินค้า เพื่อแสดงว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายของเจ้าของเครื่องหมายการค้านั้นแตกต่างกับสินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่น

เครื่องหมายการค้านี้อาจเป็นภาพถ่าย ภาพวาด ภาพประดิษฐ์ ตรา ชื่อ คำ ข้อความ ตัวหนังสือ ตัวเลข ลายมือชื่อ กลุ่มของสี รูปร่างหรือรูปทรงของวัตถุ หรือสิ่งเหล่านี้อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน และลักษณะสำคัญของเครื่องหมายการค้าคือการระบุเจาะจงและการจำแนกสินค้านั้นเอง

การคุ้มครองเครื่องหมายการค้า ทำโดยการจดทะเบียนกับกรมทรัพย์สินทางปัญญาหรือสำนักงานพาณิชย์จังหวัดทุกจังหวัด ซึ่งมีระยะเวลาคุ้มครองสิทธิ ๑๐ ปี นับแต่วันยื่นคำขอจดทะเบียนและมีสิทธิต่ออายุการคุ้มครองได้คราวละ ๑๐ ปี ทั้งนี้ ให้ยื่นคำขอต่ออายุภายใน ๙๐ วันก่อนวันสิ้นอายุคุ้มครอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับสิทธิในเครื่องหมายการค้า โดยพระราชทานให้บริษัทสุวรรณชาด จำกัด และบริษัทมงคลชัยพัฒนาจำกัด จดทะเบียนเครื่องหมายการค้ารวม ๑๓ คำขอ (http://larnbuddhism.com) ได้แก่ เครื่องหมายการค้าสุวรรณชาด ๑ คำขอ ทองแดง ๒ คำขอ โกลเด้นเพลส ๔ คำขอ ธรรมชาติ ๕ คำขอ และมุมสบาย ๆ ๑ คำขอ

เครื่องหมายการค้าที่โดดเด่นรู้จักกันทั่วไป คือ เครื่องหมายสุวรรณชาด (สมศักดิ์ ดำรงสุนทรชัย, ๒๕๔๕ : ไม่ปรากฏเลขหน้า) เกิดจากแนวพระราชประสงค์ที่จะสร้างตราสัญลักษณ์สินค้าที่เป็นของคนไทย ผลิตโดยคนไทย จึงพระราชทานตราสินค้า **"สุวรรรณชาด"** ขึ้นเป็นต้นแบบ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของคนไทย

เครื่องหมายสุวรรณชาดนี้มิได้จำกัดเฉพาะสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง แต่จะพัฒนาให้มีสถานะเป็น **"ตราสินค้าแห่งชาติ"** อย่างจริงจังในอนาคต และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้หอการค้าไทยใช้ชื่อตราสินค้าสุวรรณชาดภายใต้โครงการภูมิใจในตราสินค้าไทย ซึ่งมี **"เสื้อทองแดง"** เป็นสินค้านำร่อง โดยได้รับพระบรมราชานุญาตให้ผลิตและจำหน่ายในวาระแรกเพียง ๓๐๐,๐๐๐ ตัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับสิทธิบัตร (Patent)

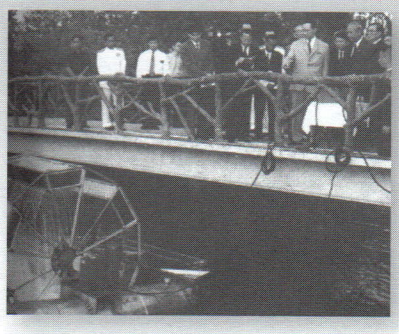
สิทธิบัตร หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น สิทธิบัตรจึงมี ๒ ประเภท ได้แก่ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ กับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ และมีอนุสิทธิบัตรอีกลักษณะหนึ่งที่ใช้กับการประดิษฐ์ที่มีเทคนิคไม่สูงมากนัก

อายุการคุ้มครองสิทธิบัตร กฎหมายกำหนดให้จดทะเบียนกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ โดยสิทธิบัตรการประดิษฐ์ได้รับความคุ้มครอง ๒๐ ปี สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้รับความคุ้มครอง ๑๐ ปี และอนุสิทธิบัตรได้รับความคุ้มครองระยะแรก ๖ ปี และต่ออีก ๒ ครั้ง ครั้งละ ๒ ปี รวมทั้งหมด ๑๐ ปี นับแต่วันที่ยื่นขอจดทะเบียน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตร ได้แก่ สิทธิบัตรเครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอย (กังหันน้ำชัยพัฒนา) เครื่องกลเติมอากาศแบบอัดอากาศและดูดน้ำ การใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซล การใช้น้ำมันปาล์มกลั่นบริสุทธิ์เป็นน้ำมันหล่อลื่นสำหรับเครื่องยนต์สองจังหวะ การดัดแปรสภาพอากาศเพื่อให้เกิดฝน (ฝนหลวง) ภาชนะรองรับของเสียที่ขับออกจากร่างกาย อุปกรณ์ควบคุมการผลักดันของเหลว กระบวนการปรับปรุงสภาพดินเปรี้ยว

เพื่อให้เหมาะสมต่อการเพาะปลูก (โครงการแกล้งดิน) ล่าสุด พ.ศ. ๒๕๕๓ ทรงได้รับสิทธิบัตรจากผลงานสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๓ ผลงาน ได้แก่ ระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำด้วยรางพืชร่วมกับเครื่องกลเติมอากาศ เครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังงานจลน์ และโครงสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังงานจลน์

อย่างไรก็ตาม ผลงานทรงประดิษฐ์ที่โดดเด่นและรู้จักกันทั่วไป คือ **กังหันน้ำชัยพัฒนา** ที่ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายสิทธิบัตรการประดิษฐ์เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ จากนั้นคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ให้วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ของทุกปีเป็น "วันนักประดิษฐ์" (http://www.panyathai.or.th) งานนี้จัดขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ ณ ศูนย์การค้าเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์ โดยความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และได้จัดต่อมาเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ทรงได้รับสิทธิบัตร**เครื่องมือดัดแปลงอากาศเพื่อให้เกิดฝน** (Weather Modification by Royal Rainmaking Technology) หรือ**ฝนหลวง** จากกระทรวงพาณิชย์ และสำนักสิทธิบัตรยุโรป จำนวน ๓๐ ประเทศที่เป็นภาคีองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) และเขตบริหารพิเศษฮ่องกงให้ความคุ้มครองอีกด้วย

ปัจฉิมบท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของโลกที่บุกเบิกงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า และสิทธิบัตร เป็นผลให้คนไทยหันมาสนใจทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น กอปรกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้การสนับสนุนงานด้านนี้อย่างชัดเจน จึงเป็นแรงกระตุ้นต่อการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญาของไทยให้มีการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในสังคมไทย เชื่อว่าอนาคตอันใกล้ภูมิปัญญาไทยจะได้นำมาใช้ประโยชน์สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้แก่คนไทยและประเทศไทยอย่างทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ

บรรณานุกรม

หนังสือ

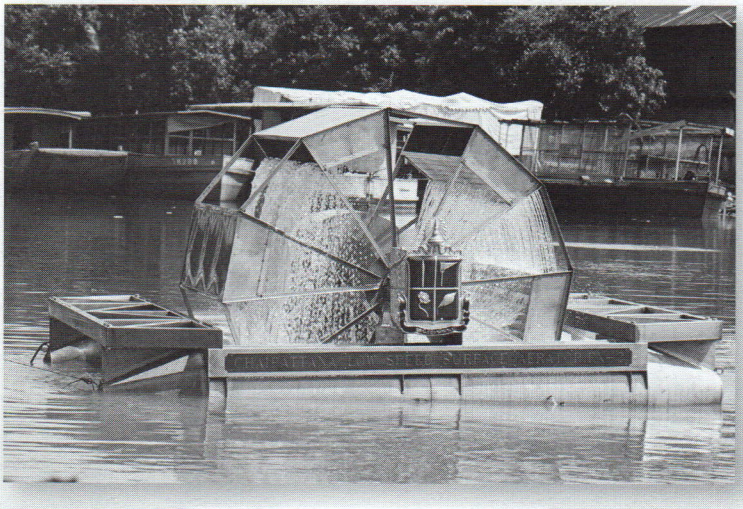
สมหมาย จันทร์เรือง. **ความรู้เบื้องต้นด้านทรัพย์สินทางปัญญา.** กรุงเทพมหานคร : จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๑๙.

นิตยสาร

สมศักดิ์ ดำรงสุนทรชัย. **ตราสินค้าพระราชทาน "สุวรรณชาด"** The Real Nation Brand. นิตยสารผู้จัดการ พฤศจิกายน ๒๕๔๕.

เว็บไซต์

http://larnbuddhism.com
http://www.panyathai.or.th
http://www.Vcharkam.com
http://Wikipedia.org

พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ กับการสร้างเอกลักษณ์และความจงรักภักดีของชาวตำบลคณฑี อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

*ธีระวัฒน์ แสนคำ**

เมืองคณฑี เป็นเมืองโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ที่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลคณฑี อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร เมืองคณฑีปรากฏชื่อในจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ที่จารึกเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๕ ได้กล่าวถึงอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัย มีความตอนหนึ่งว่า *"...มีเมืองกว้างช้างหลาย ปราบเบื้องตะวันออก รอดสรลวง สองแคว ลุมบาจาย สคาเท้าฝั่งของเถิงเวียงจันทน์เวียงคำเป็นที่แล้ว เบื้องหัวนอน รอด**คนที** พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว..."*

จากการวางตำแหน่งชื่อเมืองโบราณที่กล่าวถึงในจารึกของนักอ่านจารึก นักประวัติศาสตร์ และนักโบราณคดี เทียบกับร่องรอยเมืองโบราณที่พบตามทิศที่ระบุไว้ ทำให้ได้ข้อสันนิษฐานว่า **เมืองคนที**น่าจะหมายถึงเมืองโบราณที่พบในเขตบ้านโคน **ตำบลคณฑี** อำเภอเมืองกำแพงเพชร ชื่อเมืองคนทีในจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชซึ่งมีการอ่านใหม่นั้นจารึกว่า "คนที" แต่ในอดีตมีการอ่านจารึกแล้วเขียนว่า "คณฑี" จึงทำให้ชื่อ "คณฑี" เป็นที่เข้าใจและใช้เป็นชื่อตำบลคณฑีอย่างเป็นทางการมาจนปัจจุบัน

และก่อนหน้านั้นใน พ.ศ. ๒๔๕๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เมื่อครั้งดำรงพระราชอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จประพาสหัวเมืองเหนือและทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเรื่อง **เที่ยวเมืองพระร่วง** พระองค์เสด็จมาพบร่องรอยชุมชนโบราณและโบราณสถานที่วัดกาทิ้ง ในเขตบ้านโคน เมืองกำแพงเพชร จึงทรงสันนิษฐานว่า คือ เมืองคนทีในจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เพราะชื่อบ้านโคนกับเมืองคนทีก็เป็นไปในทางสอดคล้องกัน และในปัจจุบันนี้ยังพบว่าภายในเมืองได้ขุดพบโบราณวัตถุต่างๆ ที่เป็นแบบศิลปะร่วมสมัยสุโขทัย เช่น พระพุทธรูปสำริด ปางลีลา ศิลปะสุโขทัย พระพิมพ์ศิลปะสุโขทัย และเครื่องสังคโลก

สิ่งหนึ่งที่ท้องถิ่นตำบลคณฑีในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในขณะนี้ก็คือ ประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ของชุมชนที่สืบเนื่องมาจากหนังสือ **"ชินกาลมาลีปกรณ์"** ซึ่งแต่งโดยพระรัตนปัญญาเถระ พระภิกษุชาวเมืองเชียงใหม่ ได้แต่งขึ้นไว้เป็นภาษาบาลี ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๖๐-๒๐๗๑ เรียกชื่อว่า ชินกาลมาลีปกรณ์ ต่อมาได้แปลเป็นภาษาไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ส่วนฉบับที่ใช้ศึกษากันในปัจจุบันนี้เป็นผลงานการแปลของศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจโท แสง มนวิทูร

เนื้อหาในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์นั้น ผู้แต่งนำเสนอเรื่องราวพุทธประวัติ การแบ่งพระบรมธาตุ การเผยแผ่พระพุทธศาสนามายังดินแดนประเทศไทย พื้นที่ต่างๆ ในเนื้อหาส่วนใหญ่จะอยู่ในดินแดนล้านนา นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ บุคคล บ้านเมือง และเหตุการณ์ต่างๆ หลายเหตุการณ์ จึงทำให้หนังสือเล่มนี้กลายเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่สำคัญชิ้นหนึ่งของล้านนาด้วย

ในหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงพระราชประวัติของพระมหากษัตริย์แห่งเมืองสุโขทัยพระองค์หนึ่งที่มีพระนามว่า **"โรจนราช"** หรือ **"พระเจ้าร่วง"** ว่า *"ที่**ตำบลบ้านโค** ยังมีชายคนหนึ่งรูปงาม มีกำลังมาก ท่องเที่ยวอยู่ในป่า มีนางเทพธิดาองค์หนึ่ง เห็นชายคนนั้นแล้ว ใคร่จะร่วมสังวาสด้วย จึงแสดงมารยาหญิงชายคนนั้นก็ร่วมสังวาสกับนางเทพธิดาองค์นั้น เนื่องจากการร่วมสังวาสของเขาทั้งสองนั้น จึงเกิดบุตร*

* *นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ที่ปรึกษากลุ่มประวัติศาสตร์สองข้างทาง ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.*

ชายคนหนึ่ง และบุตรชายคนนั้นมีกำลังมาก รูปงาม เพราะฉะนั้นชาวบ้านทั้งปวงจึงพร้อมใจกันทำราชาภิเษกบุตรชายคนนั้น บุตรชายซึ่งครองราชสมบัติในเมืองสุโขทัยนั้น ปรากฏพระนามในครั้งนั้นว่า ***โรจนราช*** *ภายหลังปรากฏพระนามว่า* ***พระเจ้าล่วง****"*

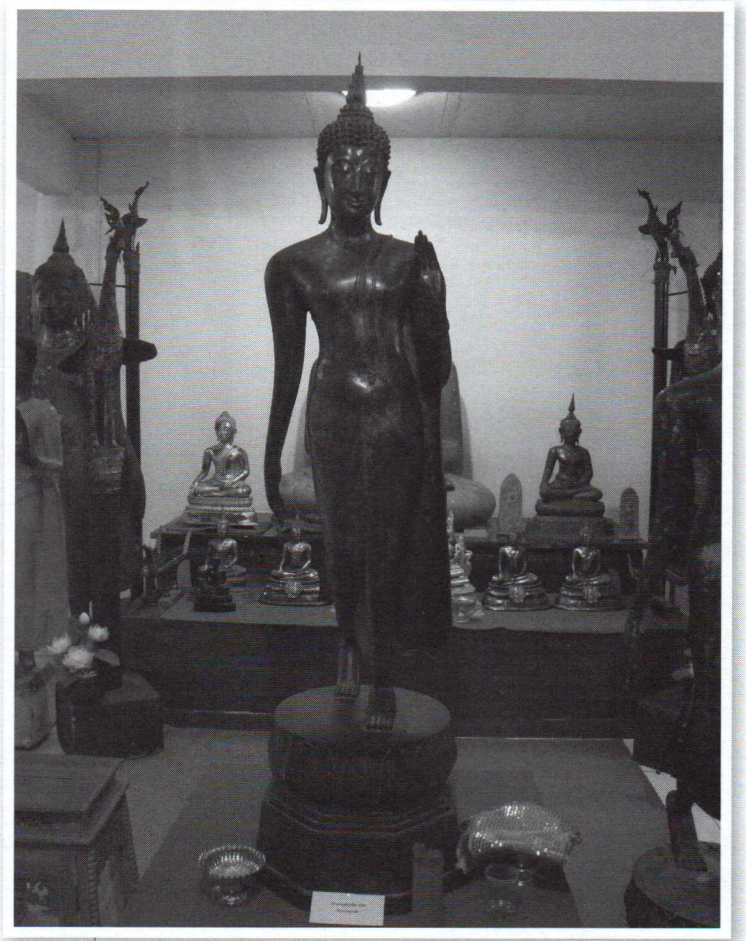
พระนาม**พระเจ้าล่วง**นี้ก็คือ **พระเจ้าร่วง หรือพระร่วง** จากเนื้อความในหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ตอนนี้ ศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจโท แสง มนวิทูร ได้สันนิษฐานไว้ในเชิงอรรถท้ายหน้าว่า "โรจนราช" หรือ "พระร่วง" ตรงนี้หมายถึง**พ่อขุนบางกลางท่าว (หรือพ่อขุนบางกลางหาว)** ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงหรือราชวงศ์สุโขทัย ในศิลาจารึกเรียกว่า **ศรีอินทราทิตย์** ซึ่งเป็นพระราชบิดาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และต่อมาคำว่า ล่วง กลายเป็น ร่วง คือ พระร่วง

ส่วน **"ตำบลบ้านโค"** ซึ่งเป็นบ้านเมืองนิวาสสถานเดิมของพระร่วงพระองค์นี้ ศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจโท แสง มนวิทูร ได้แสดงความเห็นเป็นเชิงอรรถไว้ว่า *"บ้านโค อาจเป็น บ้านโคน จังหวัดกำแพงเพชร"* เมื่อประกอบกับหลักฐานอื่นๆ จึงทำให้เป็นที่เข้าใจกันว่าชุมชนโบราณที่บ้านโคน หรือตำบลคณฑีในปัจจุบัน อาจจะเป็น **บ้านเมืองเดิมของพระร่วง หรือ "พ่อขุนศรีอินทราทิตย์" ผู้ทรงเป็นพระปฐมกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย และเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกในการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทย**

การยึดถือข้อมูลการสันนิษฐานดังกล่าวก่อให้เกิดความภาคภูมิใจอย่างยิ่งแก่ชาวตำบลคณฑีในปัจจุบัน และผลจากการสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของอาจารย์สันติ อภัยราช และอาจารย์รุ่งเรือง สอนชู ผู้รู้ในท้องถิ่นที่มีเนื้อหาและเหตุผลน่าเชื่อถือยิ่งทำให้ชาวตำบลคณฑีเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้น จนเป็นเหตุผลสำคัญที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในจังหวัดกำแพงเพชร ต่างก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่าควรจะมีการสร้าง **พระบรมราชานุสาวรีย์ของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์**ขึ้นประดิษฐานภายในวัดปราสาท ซึ่งเป็นวัดโบราณเก่าแก่ของชุมชนบ้านโคน

วัดปราสาท เป็นวัดโบราณที่อยู่ในเขตเมืองโบราณคณฑี ภายในวัดมีวิหารหลวงพ่อโตซึ่งเป็นฐานวิหารเก่าแล้วมีการสร้างหลังคาครอบ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ สกุลช่างกำแพงเพชร เป็นพระประธาน ชาวบ้านเรียกว่า "หลวงพ่อโต" บนฐานชุกชียังมีพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดเล็กอยู่อีกหลายองค์ นอกจากนี้ยังมีเจดีย์โบราณอยู่ ๒ องค์ องค์หนึ่งได้รับการบูรณะและสร้างเจดีย์คร่อมทับ ส่วนอีกองค์ยังไม่ได้บูรณะ ชาวบ้านเรียกว่า "ปราสาท" ซึ่งสันนิษฐานว่าแต่เดิมคงเป็นเจดีย์ทรงปราสาทและเป็นที่มาของชื่อวัดปราสาทด้วย ที่โบสถ์ยังมีใบเสมาหินชนวนสมัยอยุธยา สกุลช่างกำแพงเพชร ปักอยู่หลายใบ นอกจากนี้ภายในวัดยังมีพิพิธภัณฑสถานวัดปราสาท (บ้านโคนใต้) และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านตำบลคณฑีอยู่ภายในวัดด้วย วัดปราสาทจึงเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา การศึกษาท้องถิ่น และการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านโคน

องค์การบริหารส่วนตำบลคณฑี มีนายอดุลย์

พระพุทธลีลา พระพุทธรูปปางลีลา ศิลปะสุโขทัย ที่งดงามยิ่งคู่กับเมืองคณฑี ปัจจุบันประดิษฐานภายในพิพิธภัณฑสถานวัดปราสาท (บ้านโคนใต้)

โพธิ์อ่วม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลคณฑีจึงได้ดำเนินการจัดสร้าง**พระบรมราชานุสาวรีย์ของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์**ขึ้น โดยการสนับสนุนของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนชาวกำแพงเพชร ได้ประกอบพิธีเททองหล่อพระบรมรูป เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๓ เวลา ๑๙.๑๙ น. โดยมีพระราชวชิรเมธี รองเจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชรและเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ พระอารามหลวง เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และมีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกำแพงเพชร หัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ตลอดจนพ่อค้าประชาชนร่วมพิธีที่จัดขึ้น ณ วัดปราสาทเป็นจำนวนมาก

พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์สร้างในพระอิริยาบถทรงยืน หล่อด้วยโลหะ สูง ๑.๙๙ เมตร ทรงเครื่องทรงอย่างพระมหากษัตริย์ยุคโบราณ พระหัตถ์ขวาทรงจับด้ามพระแสง ส่วนพระหัตถ์ซ้ายทรงจับที่ฝักพระแสง เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยจะอัญเชิญขึ้นประดิษฐานที่ภายในวัดปราสาท

เมื่อมีการจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ขึ้น ชาวตำบลคณฑีมีความภาคภูมิใจและตระหนักถึงการศึกษาประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น เกิดการสร้างเอกลักษณ์ใหม่ขึ้นในชุมชนในฐานะ **"ลูกพ่อขุนศรีอินทราทิตย์"** ผู้ซึ่งนอกจากจะเป็นพระปฐมกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยแล้ว ยังทรงเป็นวีรบุรุษของท้องถิ่นที่นำมาซึ่งความรักความสามัคคีของคนในชุมชน นอกจากจะให้ความสำคัญในฐานะ **"วีรบุรุษทางวัฒนธรรม"** แล้ว ทุกคนยังตระหนักและแสดงออกถึงความจงรักภักดีที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ที่ทรงเป็นผู้นำในการปกป้องและพัฒนาผืนแผ่นดินไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เหตุผลที่สำคัญของการจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ในครั้งนี้ ก็มีวัตถุประสงค์เพื่อเทิดพระเกียรติพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พระปฐมกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย และแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จึงเป็นอีกหนึ่งเอกลักษณ์ของชาวตำบลคณฑีและชาวกำแพงเพชรที่มีความภาคภูมิใจ ความสามัคคี และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ร่วมกัน ที่สะท้อนผ่านการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์แห่งนี้

ภาพต้นแบบพระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ที่จะประดิษฐานที่วัดปราสาท ตำบลคณฑี อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร

สิ่งที่จะเกิดขึ้นแก่ท้องถิ่นตามมาก็คือ การจัดงานบวงสรวงและเทิดพระเกียรติพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ที่จะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ต่อไปก็จะกลายเป็นงานเทศกาลที่คนในชุมชนต่างเข้ามามีส่วนร่วมและแสดงศักยภาพของท้องถิ่น เป็นบ่อเกิดทางเอกลักษณ์และวัฒนธรรมใหม่ให้แก่ชุมชน นอกจากนี้ก็ยังจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่สามารถทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นในอีกด้านหนึ่งด้วย

และเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก่อให้เกิดการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่น สำหรับตำบลคณฑีแล้วประวัติศาสตร์และสถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญยิ่งต่อตำบล ดังคำขวัญของตำบลที่ว่า **"ถิ่นกำเนิดพ่อขุนศรีฯ ปราสาทเก่า ๗๐๐ ปี คณฑีเมืองโบราณ เล่าขานพระพุทธลีลา กราบวันทาหลวงพ่อโต"**

พระราชวชิรเมธี เป็นประธานในการเททอง

ตัวแทนทุกภาคส่วนและประชาชนในจังหวัดกำแพงเพชร ร่วมพิธีเททอง

แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์

บรรณานุกรม

ประชุมจารึก ภาคที่ ๘ จารึกสุโขทัย. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๘.

ประเสริฐ ณ นคร. **ประวัติศาสตร์เบ็ดเตล็ด รวมบทนิพนธ์ "เสาหลักทางวิชาการ" ของศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร.** กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๔๙.

พระรัตนปัญญาเถระ (แต่ง), ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิทูร (แปล). **ชินกาลมาลีปกรณ์.** พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพนางทองคำ สุวรรนิชกุล, ๒๕๑๕.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. **เที่ยวเมืองพระร่วง.** กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๒๖.

รุ่งเรือง สอนชู, "พ่อขุนศรีอินทราทิตย์: เจ้าเมืองสุโขทัยเชื้อสายเมืองกำแพงเพชร" ใน **จดหมายเหตุวัฒนธรรมกำแพงเพชร โดย สันติ อภัยราช.** http://www.sunti-apairach.com/letter/index.php?topic=151.0, สืบค้นวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๔.

ศรีศักร วัลลิโภดม. **เมืองโบราณในอาณาจักรสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒.

พระพุทธสิหิงค์ พระสิงห์ และพระพุทธสิหังคปฏิมากร

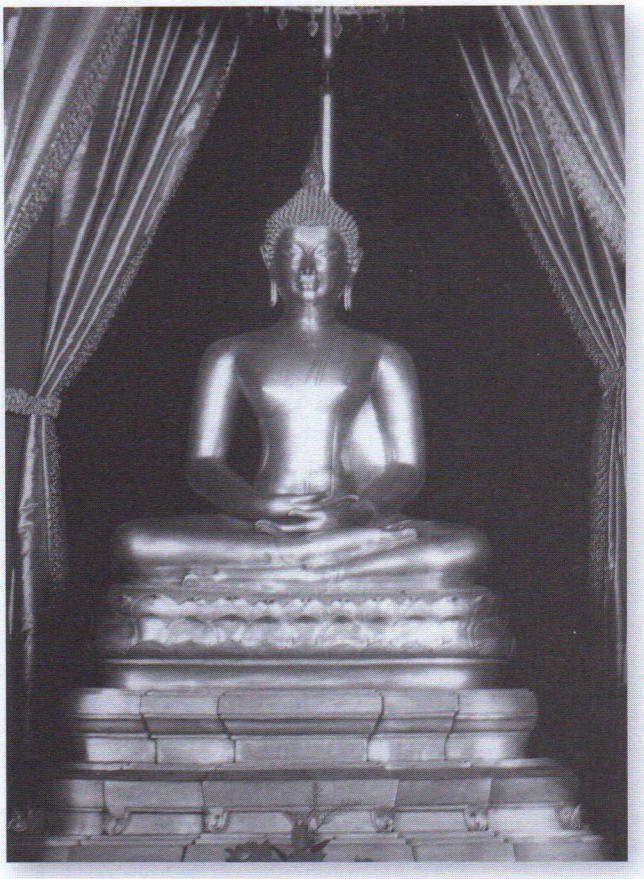
ฉวีงาม มาเจริญ

ในโอกาสอันเป็นมงคลเทศกาลสงกรานต์ พุทธศักราช ๒๕๕๔ การกล่าวถึงปูชนียวัตถุที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์เป็นมรดกตกทอดมา นับว่าเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตอย่างหนึ่ง จึงขอนำเรื่องของพระพุทธรูปสำคัญซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสของมหาชนชาวไทยมาเล่าขาน นั่นคือ พระพุทธสิหิงค์ พระสิงห์ และพระพุทธสิหังคปฏิมากร

พระพุทธสิหิงค์ พระสิงห์ และพระพุทธสิหังคปฏิมากร เป็นพระพุทธรูปสำคัญที่มีประวัติสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และต่างองค์ต่างก็มีประชาชนเดินทางไปสักการะด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก

พระพุทธสิหิงค์ เป็นพระพุทธรูปสำริดปิดทอง ปางสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๖ เซนติเมตร สูง ๙๑ เซนติเมตร ลักษณะศิลปกรรมแบบสุโขทัย ประดิษฐานในบุษบกบนพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในพระราชวังบวรสถานมงคล ซึ่งปัจจุบันคือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร พระพุทธสิหิงค์เป็นพระพุทธรูปที่มีพระสรีระได้สัดส่วนงดงามอย่างยิ่ง กล่าวกันว่ายกเว้นพระพุทธชินราช ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลกแล้ว จะหาพระพุทธรูปโบราณในประเทศไทยที่งามได้สัดส่วนเทียบเทียมพระพุทธสิหิงค์มิได้เลย

ตำนานการสร้างพระพุทธสิหิงค์นั้น พระโพธิรังษีพระเถระชาวเชียงใหม่ได้รจนาไว้ระหว่างพุทธศักราช ๑๙๔๕ – ๑๙๘๕ ว่า เป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นใน**ลังกาทวีป**เมื่อพุทธศักราช ๗๐๐ ครั้นถึงสมัยกรุงสุโขทัย รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีการติดต่อสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนากับลังกา เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงทราบกิตติศัพท์ของพระพุทธสิหิงค์ จึงโปรดให้**พระยานครศรีธรรมราช**แต่งทูตเชิญพระราชสาส์นไปขอพระพุทธสิหิงค์จากพระเจ้ากรุงลังกา ก็ได้มาสมพระราชประสงค์ โปรดให้อัญเชิญมาประดิษฐานที่**กรุงสุโขทัย** ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาสามารถรวมกับกรุงสุโขทัยได้แล้ว สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) โปรดให้เชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานที่**กรุงศรีอยุธยา** หลังจากประดิษฐานได้ระยะหนึ่งแล้ว พระยายุธิษฐิระผู้ครองเมืองกำแพงเพชร ได้ขอพระพุทธสิหิงค์ไปประดิษฐานที่**เมืองกำแพงเพชร**เมื่อพุทธศักราช ๑๙๓๐ ต่อมาเจ้ามหาพรหมผู้ครองเมืองเชียงราย ได้มาขอพระพุทธสิหิงค์ไปประดิษฐานที่**เชียงราย** และได้หล่อพระพุทธสิหิงค์จำลองขึ้นองค์หนึ่งด้วย หลังจากนั้นได้มีการอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์ไปประดิษฐานที่**เมืองเชียงใหม่**เมื่อพุทธศักราช ๑๙๕๐ ถึงรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงตีเมืองเชียงใหม่ได้ในพุทธศักราช ๒๒๐๕ โปรดให้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานไว้ที่วัดพระศรีสรรเพชญ์ใน**กรุงศรีอยุธยา** พอเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ในพุทธศักราช ๒๓๑๐ จึงอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์กลับมาประดิษฐานที่**เมืองเชียงใหม่**อีกครั้ง

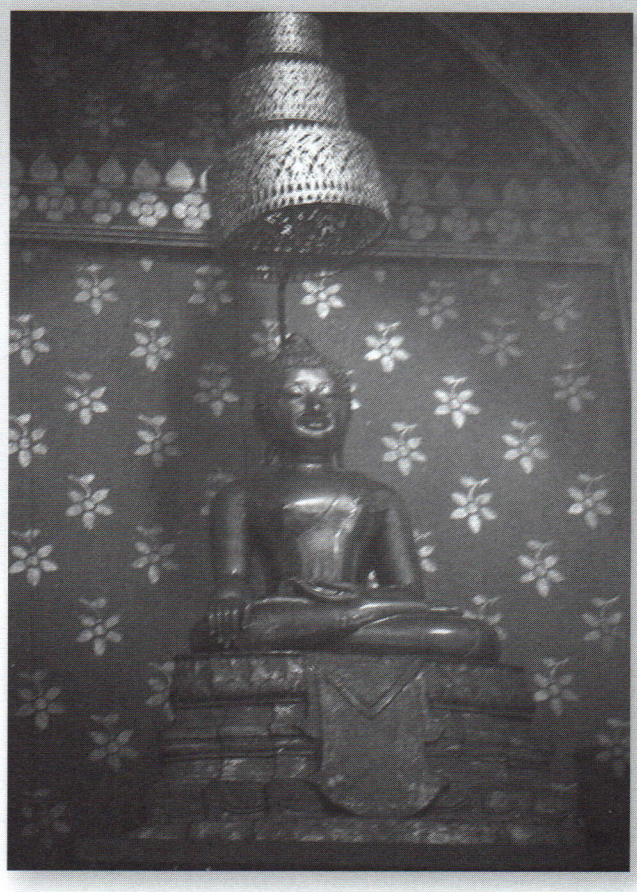

พระพุทธสิหิงค์ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พระราชวังบวรฯ กรุงเทพฯ

พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในพระราชวังบวรสถานมงคล

ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการรวมเมืองเชียงใหม่เข้าไว้ในพระราชอาณาจักร สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชกาลที่ ๑ ทรงอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐาน ณ **พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในพระบวรราชวัง** ในพุทธศักราช ๒๓๓๘ เมื่อสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทสวรรคต พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดให้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานบน**ฐานชุกชีด้านหน้าพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม**ตราบจนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงอัญเชิญกลับมายังพระบวรราชวัง เพื่อประดิษฐานใน**พระอุโบสถวัดบวรสถานสุทธาวาส หรือวัดพระแก้ววังหน้า** แต่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตก่อนการสร้างพระอุโบสถแล้วเสร็จ พระพุทธสิหิงค์จึงยังคงประดิษฐานอยู่ ณ **พระที่นั่งพุทไธสวรรย์**จนถึงรัชกาลปัจจุบัน ต่อมาเมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้สร้าง**วัดพระศรีมหาธาตุ**ขึ้นที่บางเขนและอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์ไปเป็นพระพุทธรูปประธานในพระอุโบสถระยะหนึ่ง จึงอัญเชิญกลับมาประดิษฐาน ณ **พระที่นั่งพุทไธสวรรย์**ดังเดิมตราบจนปัจจุบัน **และในเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี จะอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์จำลองออกประดิษฐาน ณ ท้องสนามหลวงให้ประชาชนทั่วไปได้สักการะและสรงน้ำเพื่อเป็นสิริมงคล**

พระพุทธสิหิงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

อานุภาพแห่งพระพุทธสิหิงค์นั้น พระโพธิรังษีผู้รจนาตำนานได้พรรณนาไว้ว่า *"พระพุทธสิหิงค์เมื่อเสด็จประทับอยู่ในที่ใด ๆ ย่อมทรงทำให้พระพุทธศาสนารุ่งเรืองดังดวงประทีป เหมือนหนึ่งว่าพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่"* เนื่องด้วยอานุภาพความศักดิ์สิทธิ์และประวัติที่ได้ไปประดิษฐานในภาคใต้และภาคเหนือนี้เอง จึงมีพระพุทธรูปนามว่า *"พระพุทธสิหิงค์" ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และ "พระพุทธสิหิงค์ หรือ พระสิงห์" ที่จังหวัดเชียงใหม่* ซึ่งชาวเมืองทั้งสองต่างเชื่อว่าเป็นองค์ที่มาจากลังกาอันเป็นถิ่นกำเนิดดั้งเดิม

พระพุทธสิหิงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประดิษฐานอยู่ในหอพระพุทธสิหิงค์ ลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชร ลักษณะศิลปกรรมเป็นแบบสกุลช่างนครศรีธรรมราช ที่เรียกว่า "ขนมต้ม" ขนาดหน้าตักกว้าง ๑๔ นิ้ว สูง ๑๖.๘ นิ้ว ชาวเมืองนครศรีธรรมราชเชื่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณว่า พระพุทธรูปองค์นี้คือพระพุทธสิหิงค์จากลังกาตามตำนาน และถือเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง เป็นที่เคารพสักการะอย่างยิ่ง ทั้งของชาวเมือง

นครศรีธรรมราชเองและผู้ที่ได้เยี่ยมเยือนจังหวัดนี้ **ทุกปีจะมีการอัญเชิญออกให้ประชาชนสรงน้ำในวันสงกรานต์**

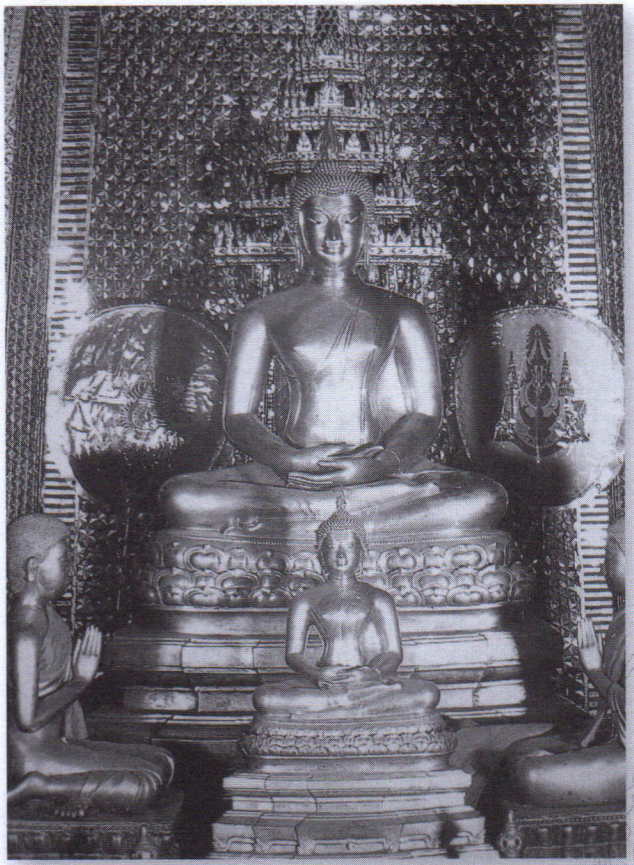
พระพุทธสิหิงค์ หรือพระสิงห์ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ประดิษฐานอยู่ในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์-วรมหาวิหาร อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขัดสมาธิเพชร ขนาดหน้าตักกว้าง ๑ เมตร ลักษณะทางศิลปกรรมเป็นแบบเชียงแสนรุ่นแรก ตามตำนานพระพุทธสิหิงค์ที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นกล่าวว่า เมื่อเจ้ามหาพรหมไปอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาจากเมืองกำแพงเพชรในพุทธศักราช ๑๙๓๐ นั้น ได้มีการหล่อพระพุทธสิหิงค์จำลองขึ้นองค์หนึ่ง และหลังจากประดิษฐานอยู่ที่**เมืองเชียงราย**ระยะหนึ่งแล้ว ในพุทธศักราช ๑๙๕๐ พระเจ้าแสนเมืองมาได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐาน ณ **วัดลีเชียงพระ** เมืองเชียงใหม่ โดยสร้างมณฑปขึ้นเป็นที่ประดิษฐาน ส่วน**วิหารลายคำวัดพระสิงห์** อันเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธสิหิงค์หรือพระสิงห์ ในปัจจุบันนั้น เริ่มสร้างเมื่อพุทธศักราช ๒๓๖๙ ในสมัยพระเจ้ากาวิละ มาเสร็จสมบูรณ์พร้อมจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสังข์ทองและสุวรรณหงส์ในสมัยเจ้าธรรมลังกา (พุทธศักราช ๒๓๕๘ – ๒๓๖๔)

นามพระพุทธสิหิงค์ นั้น ภายหลังนิยมเรียกสั้น ๆ ว่า “พระสิงห์” ซึ่งบางท่านสันนิษฐานว่าย่อมาจาก “สิงหล” อันหมายความว่า “ลังกา” ดังนั้นชาวเมืองจึงพากันเรียกชื่อวัดว่า “วัดพระสิงห์” ไปด้วย วัดนี้จึงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดพระสิงห์ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะเป็นพระอาราม-หลวงชั้นเอก ชนิดวรมหาวิหาร เมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๓ วัดพระสิงห์จึงเพิ่มสร้อยนามเป็น “วัดพระสิงห์ วรมหา-วิหาร” สมกับเป็นวัดที่ประดิษฐานพระพุทธสิหิงค์หรือพระสิงห์ พระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมือง และ **เมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ ชาวเมืองเชียงใหม่จะอัญเชิญพระพุทธสิหิงค์ หรือพระสิงห์แห่รอบเมืองเพื่อสรงน้ำเป็นสิริมงคล**

นอกจากการจำลองพระพุทธสิหิงค์โดยเจ้ามหา-พรหม ดังที่ปรากฏตามตำนานของพระโพธิรังษีแล้ว ยังมีการหล่อพระพุทธสิหิงค์จำลองอีกหลายองค์ในสมัยหลัง ที่สำคัญคือการสร้างพระพุทธสิหิงค์จำลองใน

พระสิงห์ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

พระพุทธสิหิงคปฏิมากร วัดราชประดิษฐ์ฯ กรุงเทพฯ

รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ปรากฏหลักฐานในพระราชพงศาวดารว่าเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามเป็นพระอารามประจำรัชกาลนั้น ได้โปรดให้หล่อพระพุทธรูปจำลองแบบจากพระพุทธสิหิงค์ซึ่งประดิษฐาน ณ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ แล้วอัญเชิญไปเป็นพระพุทธรูปประธานภายในพระอุโบสถ พระพุทธรูปองค์นี้มีนามพระราชทานว่า **"พระพุทธสิหังคปฏิมากร"** แม้จะมีลักษณะเช่นเดียวกับพระพุทธสิหิงค์ซึ่งทรงพระราชศรัทธาเลื่อมใสในอานุภาพและสิริลักษณะอันงดงาม แต่ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้จำลองขนาดใหญ่กว่า คือขนาดหน้าตักกว้าง ๑ ศอก ๖ นิ้ว สูง ๑ ศอก ๘ นิ้ว พระเกตุสูง ๕ นิ้ว นอกจากประดิษฐานที่วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมารามแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระพุทธสิหิงค์จำลองอีกองค์หนึ่ง อัญเชิญไปประดิษฐานไว้ ณ ซุ้มวิหารทิศตะวันออก วัดพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ส่วนพระพุทธสิหังคปฏิมากรนั้น หลังจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ได้อัญเชิญพระบรมอัฐิมาประดิษฐานไว้ที่ฐานพระพุทธสิหังคปฏิมากร

พระพุทธสิหิงค์ พระสิงห์ และพระพุทธสิหังคปฏิมากร จึงมีประวัติความสัมพันธ์กันดังที่ได้ประมวลมานี้ ปัจจุบันพระพุทธรูปทุกองค์ดังกล่าวล้วนได้รับการ*ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุสถาน*จากกรมศิลปากรแล้วทั้งสิ้น และกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศเป็นพระพุทธรูปสำคัญตามบัญชีแนบท้าย*ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการก่อสร้างอนุสาวรีย์แห่งชาติ และการจำลองพระพุทธรูปสำคัญ พ.ศ. ๒๕๒๐* ซึ่งการจำลองพระพุทธรูปเหล่านี้ หน่วยราชการหรือเอกชนที่ประสงค์จะจำลองจะต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อนดำเนินการ โดยเสนอเรื่องผ่านกรมศิลปากร และสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีตามลำดับ

ผู้ที่สนใจจะศึกษาตำนานพระพุทธสิหิงค์ ซึ่งรจนาโดยพระโพธิรังษี สามารถค้นคว้าศึกษาได้ที่หอสมุดแห่งชาติ ตำนานพระพุทธสิหิงค์ฉบับเดิมเป็นภาษาบาลี มีผู้แปลเป็นภาษาไทย ๒ สำนวน สำนวนแรกเป็นของพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) แปลขณะยังเป็นหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๙

พระพุทธสิหิงค์จำลอง ซุ้มวิหารทิศตะวันออก พระระเบียง วัดพระปฐมเจดีย์

ให้ชื่อว่า **"ตำนานพระพุทธสิหิงค์"** พิมพ์เผยแพร่แล้วหลายครั้ง สำนวนที่สองเป็นสำนวนแปลของ ศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจโท แสง มนวิทูร ให้ชื่อว่า **"นิทานพระพุทธสิหิงค์"** พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกพุทธศักราช ๒๕๐๖ ส่วน**ภาพจิตรกรรมตำนานพระพุทธสิหิงค์**นั้นมีปรากฏอยู่ที่ฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดบวรสถานสุทธาวาส หรือวัดพระแก้ววังหน้า เป็นจิตรกรรมไทยแบบประเพณีที่มีความงดงามอย่างยิ่งด้วยฝีมือช่างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากภาพตำนานพระพุทธสิหิงค์แล้ว ยังมีภาพพุทธประวัติและภาพเทวรูปอย่างฮินดูรวมอยู่ด้วย ปัจจุบันพระอุโบสถวัดบวรสถานสุทธาวาสอยู่ในเขตที่ทำการของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

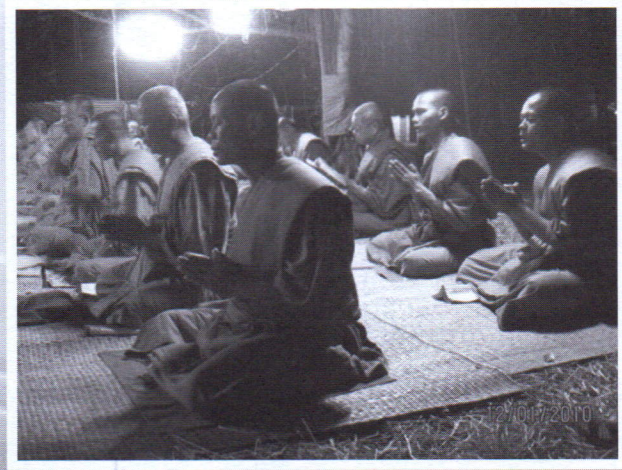
บทสวดพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และบทสวดชยสิทธิคาถา

บทสวดพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และบทสวดชยสิทธิคาถา ทำนองสรภัญญะที่นักเรียนและพุทธศาสนิกชนสวดกันทุกวันนี้ สามบทแรกเป็นคำประพันธ์ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่งไว้แต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนบทที่สี่ เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงถอดความจากบทชยสิทธิคาถา หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า คาถาพาหุ

แต่เดิมนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้เสือป่าใช้บทสวดพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ บทสวดชยสิทธิคาถา ตลอดจนบทยอพระเกียรติและบทถวายพระพรอื่น สวดด้วยทำนองสรภัญญะ บูชาพระรัตนตรัยและถวายพระพรในเวลาค่ำทุกวัน ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้นำมาเป็นบทสวดทำนองสรภัญญะสำหรับนักเรียนสวดก่อนเลิกเรียนในวันศุกร์ เป็นที่น่าเสียดายที่ปัจจุบันบทสวดทำนองสรภัญญะทั้ง ๔ บท ใช้เป็นบทสวดเฉพาะในวาระสำคัญหรือเพื่อการประกวดการสวดทำนองสรภัญญะเท่านั้น ทั้งบทสวดก็เริ่มแผกเพี้ยนกันไปต่างๆ นานา ทั้งตัวสะกดการันต์และรูปคำ **วารสารไทย**ฉบับนี้จึงประมวลพิมพ์ไว้ทั้งบทสวด และถอดความหมาย ตามต้นฉบับที่ได้รับความอนุเคราะห์จากสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ

บรรณาธิการ

บทสวดพระพุทธคุณ

(นำ) **อิติปิ โส** *(รับพร้อมกัน)* **ภควา อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ**
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร
ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานำ พุทฺโธ ภควา ติ.

(สวดทำนองสรภัญญะ)

(นำ) องค์ใดพระสัมพุทธ
ตัดมูลเกลศมาร
หนึ่งในพระทัยท่าน
ราคี บ พันพัว
องค์ใดประกอบด้วย
โปรดหมู่ประชากร
ชี้ทางบรรเทาทุกข์
ชี้ทางพระนฤพาน
พร้อมเบญจพิธจัก-
เห็นเหตุที่ใกล้ไกล
กำจัดน้ำใจหยาบ
สัตว์โลกได้พึ่งพิง
ข้าขอประณตน้อม
สัมพุทธการุญ-

(รับพร้อมกัน) สุวิสุทธสันดาน
บ มิหม่นมิหมองมัว
ก็เบิกบานคือดอกบัว
สุวคนธกำจร
พระกรุณาดังสาคร
มละโอฆกันดาร
และชี้สุขเกษมสานต์
อันพ้นโศกวิโยคภัย
ษุจรัสวิมลใส
ก็เจนจบประจักษ์จริง
สันดานบาปแห่งชายหญิง
มละบาปบำเพ็ญบุญ
ศิรเกล้าบังคมคุณ
ญภาพนั้นนิรันดร *(กราบ)*

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ร้อยกรอง

ถอดความ
บทสวดพระพุทธคุณ

พระพุทธคือผู้ตื่นแล้ว สว่างแล้วพระองค์ใด ทรงมีอุปนิสัยบริสุทธิ์หมดมลทินมาแต่แรก ทรงตัดรากเหง้าแห่งกิเลสได้หมดสิ้น จนไม่เหลือความหม่นหมองใดๆ ทั้งปวง พระทัยของพระองค์ท่านมีความเบิกบานประหนึ่งดอกบัวอันปราศจากราคีและมีกลิ่นหอมฟุ้งไป พระพุทธ พระองค์ใดเล่า ประกอบด้วยพระกรุณาคือความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์เปรียบดั่งสายน้ำ เพื่อประโยชน์ที่จะปลดเปลื้องความเดือดร้อนของหมู่คน ให้อาจข้ามพ้นกองกิเลสอันทับท่วมจิตใจและแสนแห้งแล้ง ทรงแนะนำบอกหนทางที่จะทำให้ความทุกข์ผ่อนคลายและนำไปสู่ความสุข ทรงชี้ทางไปสู่พระนิพพานคือการดับกิเลสและกองทุกข์ อันเป็นเหตุให้พ้นจากความเดือดร้อนใจ ความพลัดพราก และอันตรายทั้งปวง ทรงมีดวงตาห้าประการ* (คือ มังสจักษุ ทิพยจักษุ ปัญญาจักษุ พุทธจักษุ และสมันตจักษุ) อันแจ่มใสไม่มีตำหนิ ทำให้ทรงสามารถทราบเหตุทั้งหลายไม่เลือกว่าใกล้ไกลอย่างเจนจบเชี่ยวชาญและปรากฏชัด ทรงกำจัดเสียซึ่งน้ำใจที่หยาบช้าและเป็นสันดานบาปของชายหญิง สัตว์โลกทั้งหลายได้อาศัยพึ่งพิง (พระองค์) ทำให้อาจละจากบาปและทำให้บุญคือความดีเพิ่มพูนขึ้นจนเต็มบริบูรณ์

ข้าขอน้อมไหว้ด้วยเศียรเกล้าแสดงความเคารพต่อพระคุณ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ พระมหากรุณาคุณของพระพุทธ พระองค์นั้นตลอดไป

ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ
และ ดร.ชัชพล ไชยพร ถอดความ

***จักษุ ๕** พระจักขุอันเป็นสมบัติของพระผู้มีพระภาคเจ้า

๑. **มังสจักขุ** ตาเนื้อ คือ ทรงมีพระเนตรอันงาม มีอำนาจ เห็นแจ่มใส ไว และเห็นไกล
๒. **ทิพพจักขุ** ตาทิพย์ คือ ทรงมีพระญาณอันเห็นหมู่สัตว์ผู้เป็นไปต่างๆ กัน ด้วยอำนาจกรรม
๓. **ปัญญาจักขุ** ตาปัญญา คือ ทรงประกอบด้วยพระปัญญาคุณอันยิ่งใหญ่ เป็นเหตุให้สามารถตรัสรู้อริยสัจธรรม เป็นต้น
๔. **พุทธจักขุ** ตาของพระพุทธเจ้า คือ ทรงประกอบด้วยอินทริยปโรปริยัตตญาณ และอาสยานุสยญาณ เป็นเหตุให้ทรงทราบอัธยาศัยและอุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์ แล้วทรงสั่งสอนและแนะนำให้บรรลุคุณวิเศษต่างๆ ยังพุทธกิจให้บริบูรณ์
๕. **สมันตจักขุ** ตาเห็นรอบ คือ ทรงประกอบด้วยพระสัพพัญญุตญาณ อันหยั่งรู้ธรรมทุกประการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต).
***พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๗ : ๒๕๕๑*

บทสวดพระธรรมคุณ

(นำ) **สวากฺขาโต** *(รับพร้อมกัน)* **ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหี ติ.**

(สวดทำนองสรภัญญะ)

(นำ) ธรรมะคือคุณากร *(รับพร้อมกัน)* ส่วนชอบสาทร
ดุจดวงประทีปชัชวาล
แห่งองค์พระศาสดาจารย์ ส่องสัตว์สันดาน
สว่างกระจ่างใจมน
ธรรมใดนับโดยมรรคผล เป็นแปดพึงยล
และเก้ากับทั้งนฤพาน
สมญาโลกอุดรพิสดาร อันลึกโอหาร
พิสุทธิ์พิเศษสุกใส
อีกธรรมต้นทางคระไล นามขนานขานไข
ปฏิบัติปริยัติเป็นสอง
คือทางดำเนินดุจคลอง ให้ล่วงลุปอง
ยังโลกอุดรโดยตรง
ข้าขอโอนอ่อนอุตมงค์ นบธรรมจำนง
ด้วยจิตและกายวาจา *(กราบ)*

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ร้อยกรอง

ถอดความ
บทสวดพระธรรมคุณ

ธรรมะ อันได้แก่ คำสอนของพระพุทธผู้เป็นพระศาสดา (คือ ผู้ก่อตั้งพระ-ศาสนา) และทรงเป็นครูผู้สอน เป็นบ่อเกิดของคุณความดี ความชอบ และความเอื้อเฟื้อเอาใจใส่ เปรียบเสมือนดวงประทีปอันรุ่งเรืองสาดแสงส่องให้สันดานในใจของสัตว์ทั้งหลายที่มีความมืดมัว กลับมีความสุกสว่าง กระจ่างแจ่มใสขึ้น

ธรรมะอันใดเล่าประกอบด้วยมรรค (คือ ทางดำเนิน) และผลเป็นคู่แปด* และหากจะนับพระนิพพานคือ การดับสิ้นซึ่งกองกิเลสและทุกข์เข้าด้วยอีกหนึ่ง ก็จะรวมเป็นเก้า มีนามเรียกขานโดยสมมติว่า เป็นภาวะเหนือโลกอันมีความละเอียดลึกซึ้ง ล้ำลึก งามตระการบริสุทธิ์ และแสนวิเศษ อนึ่ง ธรรมะทั้งปวงอันเป็นต้นทางดำเนิน อันมีนามเรียกขานกันเป็นสองข้อสำคัญ ได้แก่ ปฏิบัติและปริยัติ ย่อมนำให้ (ผู้เดินตาม) บรรลุถึงจุดหมายที่ต้องการคือ ความหลุดพ้นจากวิสัยของโลกโดยตรงทีเดียว

ข้าขอเคารพน้อมไหว้อย่างสูงสุดแด่พระธรรม ด้วยใจ ด้วยกาย และด้วยวาจา

ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ
และ ดร.ชัชพล ไชยพร ถอดความ

***มรรค ๔** ทางเข้าถึงความเป็นอริยบุคคล, ญาณที่ทำให้ละสังโยชน์ได้ขาด

๑. **โสดาปัตติมรรค** มรรคอันให้ถึงกระแสที่นำไปสู่นิพพานทีแรก, มรรคอันให้ถึงความเป็นพระโสดาบัน เป็นเหตุละสังโยชน์ได้ ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีสัพพตปรามาส

๒. **สกทาคามิมรรค** มรรคอันให้ถึงความเป็นพระสกทาคามี เป็นเหตุละสังโยชน์ได้ ๓ ข้อต้นกับทำราคะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง

๓. **อนาคามิมรรค** มรรคอันให้ถึงความเป็นอนาคามี เป็นเหตุละสังโยชน์เบื้องต่ำได้ทั้ง ๕

๔. **อรหัตตมรรค** มรรคอันให้ถึงความเป็นพระอรหันต์ เป็นเหตุละสังโยชน์ได้หมด ๑๐

ผล ๔ ผลที่เกิดสืบเนื่องจากการละกิเลสได้ด้วยมรรค, ธรรมารมณ์อันพระอริยะพึงเสวย ที่เป็นผลเกิดเองในเมื่อกิเลสสิ้นไปด้วยอำนาจมรรคนั้นๆ

๑. **โสดาปัตติผล** ผลแห่งการเข้าถึงที่นำไปสู่นิพพาน, ผลอันพระโสดาบันพึงเสวย

๒. **สกทาคามิผล** ผลอันพระสกทาคามีพึงเสวย

๓. **อนาคามิผล** ผลอันพระอนาคามีพึงเสวย

๔. **อรหัตตผล** ผลคือความเป็นพระอรหันต์, ผลอันพระอรหันต์พึงเสวย

ผล ๔ นี้ บางที่เรียกว่า สามัญญผล (ผลของความเป็นสมณะ, ผลแห่งการบำเพ็ญสมณธรรม)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต).
***พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๗ : ๒๕๕๑*

บทสวดพระสังฆคุณ

(นำ) **สุปฏิปนฺโน** *(รับพร้อมกัน)* **ภควโต สาวกสงฺโฆ, อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, ยทิทำ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ, อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลีกรณีโย อนุตฺตรำ ปุญฺญกฺเขตฺตำ โลกสฺสา ติ.**

(สวดทำนองสรภัญญะ)

(นำ) สงฆ์ใดสาวกศาสดา — *(รับพร้อมกัน)* รับปฏิบัติมา
แต่องค์สมเด็จภควันต์
แจ้งเหตุจตุสัจเสร็จบรร- — ลุทางที่อัน
ระงับและดับทุกข์ภัย
โดยเสด็จพระผู้ตรัสไตร — ปัญญาผ่องใส
สะอาดและปราศมัวหมอง
เห็นห่างทางข้าศึกปอง — บ มิลำพอง
ด้วยกายและวาจาใจ
เป็นเนื้อนาบุญอันไพ- — ศาลแด่โลกัย
และเกิดพิบูลพูนผล
สมญาเอารสทศพล — มีคุณอนนต์
อเนกจะนับเหลือตรา
ข้าขอนบหมู่พระศรา- — พกทรงคุณา-
นุคุณประดุจรำพัน
ด้วยเดชบุญข้าอภิวันท์ — พระไตรรัตน์อัน
อุดมดิเรกนิรัติศัย
จงช่วยขจัดโพยภัย — อันตรายใดใด
จงดับและกลับเสื่อมศูนย์* ฯ *(กราบ)*

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ร้อยกรอง

*สะกดตามต้นฉบับเดิม - บรรณาธิการ

ถอดความ
บทสวดพระสังฆคุณ

พระสงฆ์หมู่ใดเป็นศิษย์ของพระศาสดา คือ ผู้ก่อตั้งพระศาสนา และได้รับปฏิบัติตามคำสอน สืบเนื่องต่อกันมาตั้งแต่สมัยเมื่อพระพุทธเจ้ายังดำรงพระชนม์อยู่ เป็นผู้เห็นแจ้งในอริยสัจ คือ ความจริงอย่างยิ่งสี่ประการ (ทุกข์, สมุทัย, นิโรธ, มรรค) จนจบสิ้น ได้บรรลุถึงหนทางอันนำไปสู่ความระงับสิ้นไปแห่งกองทุกข์และภัยอันตรายทั้งปวง ได้โดยเสด็จ คือ เดินตามรอยพระพุทธ ผู้มีความรู้แจ้งชัดสามประการ (คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) ทรงมีพระปัญญา คือความรอบรู้แจ่มใสสะอาด และพ้นจากความหมองมัว (พระสงฆ์) เป็นผู้เหินห่าง คือพ้นจากข้าศึกหมายปองร้าย ทั้งเป็นผู้ไม่มีอาการฮึกห้าว หยิ่งยโส ไม่ว่าด้วยกาย วาจา หรือใจ เป็นเนื้อนาบุญ (คือพื้นที่อันเปรียบเสมือนนาสำหรับปลูกพืชคือบำเพ็ญบุญ) อันกว้างใหญ่ของโลกและทำให้เกิดผลสำเร็จโดยเต็มบริบูรณ์ เป็นผู้มีสมญานามว่าลูกชาย (อันหมายถึงทายาท) ของพระทศพล* หรือพระผู้มีกำลังสิบ (พระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า) เปี่ยมด้วยคุณความดีมากล้นไม่มีที่สิ้นสุด เกินกว่าที่จะจดบันทึกได้

ข้าขอนอบนบแด่หมู่พระสงฆ์ผู้เป็นศิษย์ของพระพุทธ อันดำรงไว้ซึ่งพระคุณใหญ่น้อยดังที่ได้พร่ำพรรณนามาแต่ต้น

ด้วยอำนาจแห่งผลบุญที่ข้าได้เคารพกราบไหว้พระรัตนตรัย อันบริบูรณ์ประเสริฐสุดและพิเศษยิ่ง ขอจงช่วยบันดาลให้กำจัดสิ้นไปซึ่งโพยภัยอันตรายใดใดทั้งปวง ขอจงจบสิ้น ลดน้อยถอยลง และสูญสิ้นไปในที่สุด

ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ
และ ดร.ชัชพล ไชยพร ถอดความ

***ทศพลญาณ** บาลีเรียก ตถาคตพลญาณ ๑๐ คือ พระญาณอันเป็นกำลังของพระตถาคต ๑๐ ประการ ที่ทำให้พระองค์สามารถบันลือสีหนาท ประกาศพระศาสนาได้มั่นคง

๑. **ฐานาฐานญาณ** ปรีชาหยั่งรู้ฐานะและอฐานะ คือ รู้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับขอบเขตและขีดขั้นของสิ่งทั้งหลายว่า อะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้ และแค่ไหนเพียงไร โดยเฉพาะในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล และกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม เกี่ยวกับสมรรถวิสัยของบุคคล ซึ่งจะได้รับผลกรรมที่ดีและชั่วต่างๆกัน

๒. **กรรมวิปากญาณ** ปรีชาหยั่งรู้ผลของกรรม คือ สามารถกำหนดแยกการให้ผลอย่างสลับซับซ้อน ระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่วที่สัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมต่างๆ มองเห็นรายละเอียดและความสัมพันธ์ภายในกระบวนการก่อผลของกรรมอย่างชัดเจน

๓. **สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ** ปรีชาหยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่คติทั้งปวง คือ สุคติ ทุคติ หรือพ้นจากคติ หรือปรีชาหยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่อรรถประโยชน์ทั้งปวง กล่าวคือ ทิกฐธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ หรือ ปรมัตถะ คือรู้ว่าเมื่อปรารถนาจะเข้าถึงคติหรือประโยชน์ใดจะต้องทำอะไรบ้าง มีรายละเอียดและวิธีปฏิบัติอย่างไร

๔. **นานาธาตุญาณ** ปรีชาหยั่งรู้สภาวะของโลกอันประกอบด้วยธาตุต่างๆ เป็นอเนก คือ รู้สภาวะของธรรมชาติ ทั้งฝ่ายอุปาทิน-นกสังขารและฝ่ายอนุปาทินนกสังขาร เช่น รู้จักส่วนประกอบต่างๆ ของชีวิต สภาวะของส่วนประกอบเหล่านั้น พร้อมทั้งลักษณะและหน้าที่ของมันแต่ละอย่าง อาทิ การปฏิบัติหน้าที่ของขันธ์ อายตนะ และธาตุต่างๆ ในกระบวนการรับรู้ เป็นต้น และรู้เหตุแห่งความแตกต่างกันของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น

บทสวดชยสิทธิคาถา

(นำ) **พาหุ** *(รับพร้อมกัน)* **สหสฺสมภินิมฺมิตสาวุธนฺตํ**
คฺรีเมขลํ อุทิตโฆรสเสนมารํ
ทานาทิธมฺมวิธินา ชิตวา มุนินฺโท
ตนฺเตชสา ภวตุ เต ชยสิทฺธิ นิจฺจํ

(สวดทำนองสรภัญญะ)

(นำ) ปางเมื่อพระองค์ปรมพุท-
ตรัสรู้อนุตรสมา-
ขุนมารสหัสพหุพา-
ขี่คีรีเมขละประทัง
แสร้งเสกสราวุธประดิษฐ์
รุมพลพหลพยุหะปาน
หวังเพื่อผจญวรมุนิน-
พระปราบพหลพยุหะมา-
ด้วยเดชะองค์พระทศพล
ทานาทิธรรมวิธิกูล
ด้วยเดชะสัจวจนา
ขอจงนิกรพลสยาม
ถึงแม้จะมีอริวิเศษ
ขอไทยผจญพิชิตผลาญ

(รับพร้อมกัน) ธวิสุทธศาสดา
ธิ ณ โพธิบัลลังก์
หุวิชาวิชิตขลัง
คชะเหี้ยมกระเหิมหาญ
กลคิดจะรอนราน
พระสมุทะนองมา
ทสุชินราชา
รเมลืองมลายสูญ
สุวิมลไพบูลย์
ชนน้อมมโนตาม
และนมามิองค์สาม
ชยสิทธิทุกวาร
พลเดชเทียมมาร
อริแม้นมุนินทร ฯ *(กราบ)*

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์

ทศพลญาณ (ต่อ)

๕. **นานาธิมุตติกญาณ** ปรีชาหยั่งรู้อธิมุติ คือ รู้อัธยาศัย ความโน้มเอียง ความเชื่อถือ แนวความสนใจ เป็นต้นของสัตว์ทั้งหลายที่เป็นไปต่างๆ กัน

๖. **อินทริยปโรปริยัตตญาณ** ปรีชาหยั่งรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลาย คือรู้ว่าสัตว์นั้นๆ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แค่ไหน เพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อย มีอินทรีย์อ่อน หรือแก่กล้า สอนง่าย หรือสอนยาก มีความพร้อมที่จะตรัสรู้หรือไม่

๗. **ฌานาทิสังกิเลสาทิญาณ** ปรีชาหยั่งรู้ความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว การออกแห่งฌาน วิโมกข์ สมาธิ และสมาบัติทั้งหลาย

๘. **ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ปรีชาหยั่งรู้อันทำให้ระลึกภพที่เคยอยู่ในหนหลังได้

๙. **จุตูปปาตญาณ** ปรีชาหยั่งรู้จุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายอันเป็นไปตามกรรม

๑๐. **อาสวักขยญาณ** ปรีชาหยั่งรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต).
พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. *พิมพ์ครั้งที่ ๑๗ : ๒๕๕๑*

ถอดความ
บทสวดชยสิทธิคาถา

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นศาสดาเอก เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ทรงเปี่ยมด้วยความบริสุทธิ์ ทรงสำรวมพระทัยให้แน่วแน่อย่างยิ่งแล้ว กำลังจะตรัสรู้ขณะประทับอยู่ ณ โพธิบัลลังก์คือ พระแท่นใต้ต้นโพธิ์ ทันใดนั้น มีพญามาร ผู้มีแขนนับพัน เพียบพร้อมด้วยวิชาความรู้และกำลังความสามารถอันอาจจะปราบปรามผู้อื่นให้พ่ายแพ้ ได้ขี่ช้างชื่อคีริเมขล์ซึ่งสุดแสนจะโหดเหี้ยมและกำเริบคะนองเต็มที่เข้ามา พร้อมเสกอาวุธวิเศษไว้ครบมือด้วยความมุ่งหมายที่จะเข้าสู้รบ พร้อมทั้งนำเหล่ากำลังพลมารทั้งหลายมาเป็นกระบวนทัพใหญ่ ราวกับน้ำในพระมหาสมุทรอันเนืองนองมา ด้วยตั้งใจจะเอาชนะพระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นนักปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่และยังทรงเป็นยอดของผู้ชนะ พระพุทธเจ้าได้ทรงปราบพญามารและเหล่ามารทั้งหลายให้แตกพ่ายยับเยินสูญสิ้นไปเสียทั้งหมด ด้วยอำนาจแห่งพระทศพล* หรือพระผู้มีกำลังสิบ (พระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า) ผู้ทรงปราศจากมลทินโดยสิ้นเชิง และทรงมีหนทางบำเพ็ญพระบารมีอันเป็นแบบอย่างที่พึงประพฤติปฏิบัติตามนานาประการ มีทานคือ การให้ปันแก่ผู้อื่นเป็นข้อแรก

ด้วยอำนาจแห่งถ้อยคำความจริงแท้ที่กล่าวมานี้ กับทั้งความนอบน้อมต่อพระรัตนตรัยคือ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ขอให้ประชาชนชาวสยามประสบชัยชนะทุกเมื่อ ถึงแม้ข้าศึกผู้รุกรานจะวิเศษเลิศล้ำเพียงใด หรือต่อให้มีกำลังอำนาจราวกับพญามาร ก็ขอให้คนไทยอาจต่อสู้เอาชนะและทำลายข้าศึกเหล่านั้นให้หมดสิ้นไปได้ เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าทรงปราบมาร

ศาสตราจารย์พิเศษธงทอง จันทรางศุ
และ ดร.ชัชพล ไชยพร ถอดความ

***ทศพลญาณ** บาลีเรียก ตถาคตพลญาณ ๑๐ คือ พระญาณอันเป็นกำลังของพระตถาคต ๑๐ ประการ ที่ทำให้พระองค์สามารถบันลือสีหนาท ประกาศพระศาสนาได้มั่นคง ดูรายละเอียดในเชิงอรรถบทสวดพระสังฆคุณ*

ประสบการณ์ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ดร.เย็นใจ เลาหวณิช

อารัมภบท

เมื่อกล่าวถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เรามักจะหมายถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน**องค์กร** ซึ่งประกอบด้วยคนจำนวนมากกว่า ๑ มารวมกัน เพื่อกระทำกิจกรรมบางอย่างตามวัตถุประสงค์ขององค์กร แต่เนื่องจากคนมีความหลากหลายในด้านบุคลิกภาพ ความคิด จิตใจ ความคาดหวัง ความต้องการ และพฤติกรรม หากไม่มีการพัฒนาก็อาจเกิดความขัดแย้ง เกิดปัญหาต่างๆ กับองค์กร ทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ได้

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีวิธีการหลากหลาย ตั้งแต่การพัฒนาแบบลองผิดลองถูก ลอกเลียนแบบ ลอกเลียนและปรับปรุง อาศัยหลักการหรือทฤษฎีแล้วนำมาประยุกต์ ตลอดจนการวิจัยเพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหา ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา ค้นหาผลที่เกิดขึ้น และผลกระทบ แม้กระทั่งศึกษารูปแบบการพัฒนาที่มีประสิทธิผลสูง ด้วยประสิทธิภาพสูง สิ่งเหล่านี้ คือกิจกรรมที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในวงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี การวิจัยน่าจะเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่จะนำไปสู่การแสวงหาคำตอบที่ต้องการ ทำให้เกิดความมั่นใจว่า วิธีการที่ค้นพบเป็นวิธีการที่เหมาะสมหรือไม่

การวิจัยจะเกิดขึ้นเมื่อผู้วิจัย ไม่แน่ใจว่า

๑. อะไรคือปัญหาที่เกิดขึ้นกันแน่ อะไรคือปัญหาหลัก อะไรคือปัญหารอง

๒. เหตุปัจจัยของปัญหามีอะไรบ้าง

๓. เนื่องจากไม่มีใครสามารถแก้ไขปัญหาได้ทุกปัญหา จึงมีคำถามว่า ถ้าแก้ปัญหาหลักแล้ว ปัญหาจะหายไปหรือไม่ จะเลือกปัญหาหลักใด หรือกี่ปัญหามาแก้

๔. การแก้ปัญหาในแต่ละเรื่องควรแก้อย่างไร จะมีวิธีบูรณาการแก้ปัญหาหรือไม่เพื่อลดความยุ่งยาก

๕. เมื่อเลือกวิธีแก้ปัญหาแล้ว ต้องมีการ “ทดลอง” ดำเนินการแก้ตามวิธีที่คิดว่าดีที่สุด ผลที่เกิดขึ้นก็จำเป็นต้องมีการ “วิจัยประเมินผล” เพื่อเรียนรู้เรื่องทั้งหมด เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะสมเข้ากับองค์ความรู้เดิม ทำให้สมรรถนะการบริหารงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรเพิ่มขึ้น

ปัญหาที่นำไปสู่การวิจัย

ก่อนอื่นควรพิจารณาว่า “ปัญหา” คืออะไร

โดยนิยาม : ปัญหา = (ความคาดหวัง-ความเป็นจริง) x ความสำคัญ

P = (E-R)C

= (Expectation-Reality) x Concern

จากสมการข้างต้นจะเห็นว่าตัวแปรตามที่สำคัญที่สุด คือ C = Concern = ความสำคัญที่องค์กรให้น้ำหนักกับปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น

ถ้า C มีค่าน้อยมาก หรือเป็น “0” ปัญหานั้นก็ไม่ควรนำมาพิจารณา แต่ในทางกลับกันถ้า C มีค่ามาก ความคาดหวังกับความเป็นจริงแม้จะต่างกันเพียงเล็กน้อย ก็อาจกลายเป็นเรื่องใหญ่โตได้ เช่น การนัดหมายลงนามในสัญญาซื้อขายที่สำคัญ หรือธุรกรรมที่สำคัญมาก ถ้ามีการผิดนัดแม้แต่เพียง ๕ นาที อาจถึงขั้นต้องล้มเลิกการเซ็นสัญญาก็ได้เนื่องจากเกิด ***ความไม่ไว้วางใจ*** ระหว่างกันขึ้นแล้ว ในกรณีเช่นนี้ การตรงต่อเวลาเป็นเรื่องใหญ่ บุคคลในองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่ายต้องมีวินัยในการตรงต่อเวลาสูงสุด ซึ่งหมายความว่า องค์กรต้องมีการพัฒนาคนให้ตรงต่อเวลา และสร้าง***วัฒนธรรมองค์กร*** ในเรื่องการตรงต่อเวลาให้เกิด

ขึ้นอย่างมั่นคง ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่าย HRD จะต้องมีแผนงาน มีวิธีการพัฒนาคน มีการรักษา "ระบบ" อย่างเคร่งครัด และมีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงเป็นระยะๆ ตลอดไป

การพัฒนาคนในองค์กรให้***ตรงต่อเวลา***จะทำอย่างไร จึงจะบังเกิดประสิทธิผลสูง ประสิทธิภาพสูง และไม่มีผลกระทบในเชิงลบ เป็นสิ่งที่ควรตั้งเป็นประเด็นวิจัยเพื่อพัฒนาให้เกิดขึ้น เช่นเดียวกัน วิธีการพัฒนา***วัฒนธรรมองค์กร***ที่ต้องการเพื่อรองรับผลการพัฒนาให้ดำเนินอย่างต่อเนื่องตลอดไปจะทำอย่างไร เป็นสิ่งที่ควรมีการศึกษาอย่างถ่องแท้

อย่างไรก็ดี วัฒนธรรมองค์กรที่จำเป็นต่อการทำให้องค์กรเกิดการพัฒนามีหลากหลาย นอกเหนือจากการตรงต่อเวลา ซึ่งองค์กรส่วนใหญ่ต้องการ เช่น

- การอุทิศตนในการทำงาน
- การมุ่งสัมฤทธิผล ด้วยประสิทธิภาพสูง
- ความจงรักภักดีต่อองค์กร
- ความซื่อสัตย์สุจริต
- การเห็นแต่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว
- การทำงานเป็นทีมด้วยความสมานสามัคคี
- การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
- การผลิตผลงานที่มีความสำคัญต่อองค์กร
- การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- การแสดงภาวะผู้นำที่องค์กรพึงประสงค์

ในทางตรงกันข้าม ไม่มีองค์กรใดต้องการบุคลากรที่ทำงานในองค์กรในลักษณะ ***"ไม่จริงจัง ไม่จริงใจ เอาแต่ได้ ริษยา บ้าอัตตา อบายมุข"*** แต่องค์กรจำนวนมากในประเทศไทยก็กำลังเผชิญกับปัญหาเหล่านี้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งมักจะแก้ไม่ได้

ปัญหาหนักของฝ่าย HRD คือ ทำอย่างไรจึงจะทำให้องค์กรขจัดปัญหาที่ไม่ต้องการอันเกิดจากคนและเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ต้องการให้ได้ คำตอบก็คือ ***การวิจัย*** และการเรียนรู้จาก***กรณีศึกษา***ที่เคยประสบความสำเร็จมาแล้ว ซึ่งอาจนำมาดัดแปลงหรือปรับปรุงให้เหมาะกับองค์กรได้ แต่ควรจะมี***การวิจัย***ประกอบด้วย เพราะสถานการณ์ในองค์กรแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน

กรณีศึกษา

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างกรณีศึกษา ที่ผู้เขียนได้มีประสบการณ์โดยตรงในการพัฒนาองค์กร และบริหารองค์กรด้วยตนเอง

๑. การแก้ปัญหาอาจารย์แตกความสามัคคีและไม่มีผลงาน

ผู้เขียนได้รับเลือกตั้งให้บริหารคณะวิชา ณ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่ไม่คุ้นเคยมาก่อน วันแรกที่เข้าไปเริ่มงานพบแต่ข้าราชการธุรการไม่กี่คน ไม่มีอาจารย์มาทำงานแม้แต่คนเดียว สอบถามได้ความว่าอาจารย์ส่วนใหญ่มีบ้านพักอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัย เมื่อสอนเสร็จก็กลับบ้าน ไม่ใช้ห้องทำงานที่คณะ อาจารย์ซึ่งมีจำนวนรวมกัน ๑๐๐ คนเศษก็แตกความสามัคคี แบ่งเป็นกลุ่มๆ การทำกิจกรรมร่วมกันไม่ค่อยจะมี ส่วนมากสอนอย่างเดียว และไม่มีใครวิจัย

ฝ่ายธุรการก็ร่างหนังสือไม่เป็น เพราะคณบดีคนก่อนร่างเองหมด การทำงานเป็นไปอย่างเชื่องช้าไม่กระฉับกระเฉง

มีอาจารย์ผู้ใหญ่บางคนแนะนำให้หาอาจารย์มาจำนวนหนึ่งทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหาร "วงใน" เพื่อช่วยกันทำงาน แต่ผู้เขียนเห็นว่า วิธีนี้จะสร้างความแตกแยก จึงรับฟังไว้เฉยๆ แต่มิได้ทำตาม การปรึกษาหารืองานของคณะคงใช้โครงสร้างปกติของมหาวิทยาลัย คือ คณะกรรมการบริหารคณะ ซึ่งประกอบด้วย คณบดี รองคณบดี ผู้ช่วยคณบดี และหัวหน้าภาควิชา โดยมีเลขานุการคณะเป็นเลขานุการ ประชุมสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง

ในการแก้ไขปัญหานี้ ผู้เขียนใช้วิธีประชุมอาจารย์ทั้งคณะ ซึ่งจะจัดประชุมเดือนละ ๑ ครั้ง และแจ้งนโยบายการพัฒนาคณะให้ทุกคนทราบ โดยไม่มีการระบุ หรือกล่าวถึงปัญหาใดๆ ที่พบหรือตั้งข้อสังเกตใดๆ คือหลีกเลี่ยงการพูดและทำให้ทาง "ลบ" ทั้งหมด มีประเด็นเดียวที่เฉียดเข้าใกล้เรื่องนี้คือ มีนโยบายชัดเจนว่า *การตั้งคณะกรรมการเพื่อทำกิจกรรมใดของคณะจะพิจารณาจากผู้มีตำแหน่งหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ไม่มีการพิจารณาตัวบุคคลโดยเด็ดขาดว่าใครไม่ชอบใครหรือร่วมกันได้หรือไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องส่วนรวม ไม่ใช่ส่วนตัว และจะรักษากฎระเบียบ วินัย โดยเคร่งครัด พร้อมทั้งจะอำนวยความยุติธรรมอย่างเต็มที่ตามหลักธรรมาภิบาล* จากนั้น จึงจัดให้มีโครงการต่างๆ ขึ้นมากมายเพื่อช่วยกันพัฒนาคณะ เช่น โครงการส่งเสริมให้อาจารย์ทำวิจัย โครงการส่งอาจารย์ไปศึกษาต่อ

ปริญญาเอกในต่างประเทศ โครงการพัฒนาการเรียนการสอน โครงการพัฒนาโรงเรียนยากจนในชุมชน โครงการจัดงานวันแม่ โครงการพัฒนาพิธีมอบครุสิทธิ์ ตลอดจนส่งอาจารย์หมุนเวียนไปประชุมในเรื่องต่างๆ ทั้งในด้านประชุมเชิงปฏิบัติการ ประชุมทางวิชาการ การดูงาน ฯลฯ แล้วให้นำผลมารายงานต่ออาจารย์ทั้งคณะ ในการประชุมประจำเดือน ปรากฏผลว่ากิจกรรมต่างๆ ทำให้บรรยากาศของคณะเปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้ามตามที่ได้คาดหมายไว้ ไม่นานอาจารย์ส่วนใหญ่ก็มีงานวิจัย และผลงานทางวิชาการมากมาย อาจารย์จำนวนมากได้รับทุนไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอกในมหาวิทยาลัยมิสซูรี สหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้เขียนได้ติดต่อไว้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมการศึกษา ภายในเวลา ๓ ปี คณะวิชาก็มีความโดดเด่นเหนือกว่าคณะวิชาอื่นๆ ทั้งหมด และเมื่อผู้เขียนบริหารงานครบ ๔ ปี มีการเลือกตั้งคณบดีใหม่ ผู้เขียนก็ได้รับเลือกอีกครั้งหนึ่ง โดยไม่มีคู่แข่ง

ส่วนเจ้าหน้าที่ธุรการที่ร่างหนังสือไม่เป็นเช่นนั้น ผู้เขียนใช้วิธีการอบรม*วิธีเขียนหนังสือราชการ*ให้เป็นส่วนตัว ได้ซื้อหนังสือ***วิธีเขียนหนังสือราชการ*** โดยนายประวีณ ณ นคร อดีตเลขาธิการ ก.พ. ให้ศึกษา ๑ เล่ม และให้ร่างหนังสือราชการทุกฉบับ โดยผู้เขียนยอมตรวจและแก้ไขให้ทุกฉบับ เวลาล่วงมาประมาณ ๑ ปี เจ้าหน้าที่ผู้นั้นก็สามารถร่างหนังสือราชการทุกชนิดได้ดี โดยผู้เขียนไม่จำเป็นต้องตรวจแก้ไขอีกต่อไป แต่ต้องยอมรับว่าในการทำเช่นนี้ต้องมีความอดทนเป็นพิเศษที่จะไม่กล่าวคำตำหนิใดๆ เลย มีแต่การชมเชยและให้กำลังใจให้ทำสิ่งที่ดีกว่าเดิมยิ่งๆ ขึ้นไป

๒. การฟื้นฟูองค์กรที่ล่มสลาย

ในช่วงระยะเวลาที่ผู้เขียนได้เข้าทำงานกับเอกชนในเครือบริษัทยักษ์ใหญ่กลุ่มหนึ่งของประเทศ ซึ่งมีบริษัทพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นของตนเอง เพื่อให้บริการแก่บริษัทอื่นๆ ในเครือและให้บริการแก่หน่วยงานภายนอก ซึ่งในขณะนั้นคือ สำนักงาน ก.พ. ปรากฏว่าบริษัทดังกล่าวเกิดปัญหาในการบริหาร กล่าวคือ พนักงานทยอยกันลาออกเกือบหมด แต่ก่อนที่พนักงานคนสุดท้ายจะลาออก กรรมการผู้จัดการได้ชิงลาออกไปบวชโดยไม่คิดลาสิกขาอีก ผู้บริหารระดับสูงของเครือจึงมอบหมายให้ผู้เขียนไปรับหน้าที่แทน และฟื้นฟูบริษัทโดยเร็วเพื่อรับงานที่คั่งค้างมาดำเนินการต่อโดยไม่ขาดตอน ซึ่งเป็นปัญหาที่ยุ่งยากมาก เพราะ**เวลา**เป็นตัวแปรสำคัญที่คอยบีบคั้น ทำให้ต้องทำงานแข่งกับเวลา ปรากฏว่าเมื่อถึงวันที่ผู้เขียนรับมอบงานนี้ พนักงานคนสุดท้ายก็ได้ลาออกไปเรียบร้อยแล้ว

ทุกอย่างเป็นเรื่องใหม่ และเชื่อว่าน้อยคนที่จะต้องเผชิญกับปัญหายุ่งยากเช่นนี้ แต่ก็ไม่มีทางเลี่ยง จำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินการให้ได้ผลโดยเร็วที่สุด เนื่องจากเป็นบริษัทขนาดเล็กพนักงานไม่เกิน ๑๐ คน การจัดการจึงมีความซับซ้อนน้อย ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นมีดังนี้

- *รับบุคคลที่มีคุณสมบัติ "เหมาะสม" โดยเร็วที่สุดโดยประกาศทางหนังสือพิมพ์ (ขณะนั้น Internet ยังไม่แพร่หลาย)*
- *ตามทฤษฎีของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ "คนดี ดูได้จากนิสัย" ดังพระราชนิพนธ์ว่า*

"ฝูงคนกำเนิดคล้าย คลึงกัน
ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ แผกบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน กันหมด
ยกแต่ชั่วดีกระด้าง อ่อนแก้ฤาไหว"

ประเด็นสำคัญ คือ ***ความรู้*** *ไม่ใช่ปัญหา เพราะสามารถเรียนทันกันได้ง่าย แต่* ***นิสัย*** *แก้ยาก นิสัยที่ต้องการสำหรับบริษัทนี้ คือ* ***การอุทิศตน ซื่อสัตย์ เสียสละ และมีจิตวิญญาณของการให้บริการ***

- *บุคลากรที่คัดเลือกมี ๓ ประเภท*

๑) ผู้จัดการ *ซึ่งต้องมีประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล หรือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับใกล้เคียงมาก่อน และมีวุฒิปริญญาโท ทางด้านสังคมศาสตร์ การศึกษา หรือ สาขาที่เกี่ยวข้อง*

๒) พนักงานผู้ปฏิบัติการ *เป็นผู้ดำเนินการในการเป็นตัวจักรของการฝึกอบรม ต้องมีวุฒิปริญญาตรีในสาขาเช่นเดียวกับผู้จัดการ สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้ดีและ****ไม่มีประสบการณ์****ในการทำงานในองค์กรมาก่อน คือ รับจากผู้จบการศึกษามาใหม่ๆ แต่ต้องเคยเป็นสมาชิกชมรม****ทำกิจกรรมเพื่อสังคม****มาก่อน ที่คัดเลือกแบบนี้ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรใหม่ให้บรรลุ*

๓) พนักงานสนับสนุน *มีวุฒิ ปวส. สายวิชาชีพ สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้ดี และเคยทำกิจกรรมในระหว่างการศึกษาเช่นเดียวกัน ทุกคนต้องผ่านการทดสอบความสามารถทางคอมพิวเตอร์และผ่านการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ภายในระยะเวลาเพียง ๓ สัปดาห์ก็ได้บุคลากรครบ จากนั้นจึงจัดส่งเข้าสู่การฝึกอบรม ซึ่งกลุ่มบริษัทในเครือจะต้องส่งพนักงานใหม่ผ่านการฝึกอบรม ๓ วัน เหมือนกันหมด*

ปรากฏว่าในระหว่างการฝึกอบรม มีพนักงาน ๒ คน ขาดการฝึกอบรมในช่วงบ่ายวันหนึ่ง เมื่อเสร็จสิ้นการฝึกอบรมแล้ว ผู้เขียนขอให้ลาออกทันทีและรีบรับคนใหม่มาทดแทน เพื่อนพนักงานไม่พอใจ แต่ผู้เขียนยืนหยัดในหลักการด้านกฎหมายแรงงานจึงไม่มีอะไรเกิดขึ้นอีก ทุกคนตระหนักในขณะนั้นว่าทุกอย่างเป็นเรื่องจริงจัง ไม่มีการเกรงใจผู้ที่ทำไม่ถูกต้อง อย่างไรก็ดี เมื่อผ่านการทดลองงานแล้ว ถ้ามีการกระทำผิดเกิดขึ้นก็จะดำเนินการเป็นขั้นตอนตามกฎหมายแรงงานโดยเคร่งครัด

ผู้เขียนใช้เวลาอีกประมาณ ๒ เดือน เพื่อสะสางงานเดิมและเตรียมงานใหม่ โดยมีการประชุมพนักงานทุกวัน ทุกคนทำงานกันดึกดื่นโดยไม่รับค่าล่วงเวลา เพราะเป็นระยะเวลาที่ต้องเรียนรู้งาน โดยผู้เขียนทำหน้าที่เป็นทั้งครูและผู้บังคับบัญชา ใช้เวลาอีก ๓-๔ เดือนทุกอย่างก็เข้ารูป และสามารถให้บริการได้ทั้งภายในและภายนอกเครือบริษัทได้เป็นอย่างดี ในการจัดประชุมทุกครั้ง จะมีรายงานการประชุมทั้งกลุ่มย่อยกลุ่มใหญ่ และสรุปแจกให้ทันการทุกครั้ง ก่อนเลิกประชุมผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดจะได้รับแจกเอกสารรายงานการประชุมที่สมบูรณ์พร้อมรูปถ่ายผู้เข้าร่วมประชุมในโอกาสต่างๆ ตลอดเวลาที่ประชุมทั้งหมด

หลักการที่ใช้ในการพัฒนาพนักงาน คือ **ธรรมาภิบาล ๗ ประการ** ได้แก่

๑. **งดเว้นการตำหนิ** แต่ให้ทุกคนรับรู้ปัญหาและช่วยกันรายงานปัญหาที่พบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาของผู้อื่นหรือของตนเอง ถือว่า**ปัญหาเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัว แก้ไขได้** และท้าทายให้เราแก้ จึงต้องไม่กลัวปัญหา ไม่ซ่อน ไม่นั่งทับปัญหา ถ้าทำเช่นนั้น ถือว่าได้ทำร้ายองค์กร

๒. เมื่อพบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นหรือมีการทำผิดโดยไม่จงใจ ให้รีบ**วิเคราะห์ปัญหาทันที** ให้ชัดเจน และค้นหาสาเหตุเท่าที่จะทำได้ แล้ววางแผนร่วมกันในการแก้ไขปัญหา หรือป้องกันปัญหามิให้เกิดซ้ำ โดยมุ่งแก้ไขที่สาเหตุ แล้วนำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันในการประชุม

๓. **การสื่อสาร**เป็นเรื่องสำคัญ ต้องสื่อกันทั้งวาจาและลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน ถ้าเป็นเรื่องเล็กน้อยให้ใช้แต่วาจาได้ ต้องมีการประชุมกันทุกวันเพื่อสรุปปัญหา และการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม

๔. วิธีการทำงานที่ดีคือ **ทำทันที ทำงานเชิงรุก ไม่ตั้งรับ** ถ้ามีข้อสงสัย ไม่แน่ใจ ให้รีบแก้ไข หรือทำให้เกิดความกระจ่างโดยเร็วที่สุด และเมื่องานเสร็จต้องมีการประเมินผลและเรียนรู้ทุกครั้ง

๕. ส่งเสริมการมี**ความคิดริเริ่ม** ยอมให้มีการทดลองสิ่งใหม่ แต่ต้องเกิดขึ้นภายใต้การควบคุมของหัวหน้า ถ้าทำได้สำเร็จจะบันทึกเป็นความดีความชอบ

๖. ต้องถือว่า**นโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเป็นเรื่องสำคัญ** ต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัดเช่นเดียวกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น

๗. ให้ใช้**โลกทัศน์เชิงบวกและสร้างสรรค์** แต่ต้องไม่ประมาท ไม่กลัวงานหนัก ต้องประหยัด และมุ่งผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

โดยอาศัยหลักธรรมาภิบาล ๗ ประการนี้ บริษัทได้ประสบความสำเร็จในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็งและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

๓. ใช้แรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในองค์กร

อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์จะไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหากปราศจากแรงจูงใจ แรงจูงใจมีทั้งแรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายในตน (External - E and Internal - I) แรงจูงใจมีทั้งแรงจูงใจเชิงบวก และแรงจูงใจเชิงลบ (+ and -)

ดังนั้น แรงจูงใจจึงมี ๔ แบบ คือ
E+, E-, I+, และ I- ดังตัวอย่าง

E+: ทำดีเพราะอยากได้รับการเลื่อนขั้น ขึ้นเงินเดือน
E-: ไม่ทำผิด เพราะกลัวผิดระเบียบ
I+: ทำดี เพราะอยากได้บุญ
I-: ไม่ทำชั่ว เพราะกลัวบาป

งานวิจัยจำนวนมากชี้ชัดว่า **แรงจูงใจภายใน** (แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์) นั้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ที่ถาวรมากกว่าแรงจูงใจภายนอก และเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาตนเองของมนุษย์ร่วมกับเหตุปัจจัยอื่นๆ เช่น ความเชื่ออำนาจในตน จิตลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตน และความมีเหตุผล (เหตุผลเชิงจริยธรรม) เป็นต้น *(ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ๒๕๕๓)*

แต่การพัฒนาแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ผู้เขียนเคยศึกษาเรื่องนี้มาเป็นเวลานานหลายปี และพบว่ามีอุปสรรคต่อการพัฒนามากมาย เพราะคนส่วนมาก:-

- **"รู้" แล้ว แต่ไม่ "ทำ"** เพราะขาดแรงจูงใจที่เหมาะสม และตัวแปรอื่นๆ ดังที่กล่าวไว้ในตอนต้น
- **ไม่ "รู้จัก" ตนเอง** จึงไม่มีแรงจูงใจให้พัฒนาตนเองให้พ้นจากปัญหาของตนเองได้
- เป็น **"ทาส" ของอารมณ์** เอาแต่ใจตนเองคือมีอารมณ์อยู่เหนือ หรือควบคุมเหตุผลต่างๆ ไม่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา
- มัก **"เอาแต่ได้"** คือสนใจแต่ประโยชน์ที่ตนจะได้รับมากกว่าคิด "จะให้" โดยเฉพาะ"ให้แก่ส่วนรวม" และ "ให้อภัย" จะไม่กล้าพูดหรือทำในสิ่งที่คาดว่าตนจะเสียหาย
- ขาด**ความอดทน อดกลั้น อดออม** ไม่มีความพอเพียง ชอบความสะดวกสบาย มักง่าย ชอบเสี่ยงโชค ทำงานเบา อยากรวยโดยไม่ทำงาน
- ชอบ**ผัดวันประกันพรุ่ง** มักมีความ "ดื้อดึง" ประจำตัว เข้าทำนอง "ยิ่งห้ามเหมือนยิ่งยุ"
- จะยึดมั่นใน **"อัตตา"** ของตน ถือว่าตนต้องเป็นฝ่ายถูกเสมอ ผู้อื่นเป็นฝ่ายผิด เพราะได้รับการเลี้ยงดูแบบผิดๆ มาก่อน
- อยากทำสิ่งที่ตนชอบ แต่**ไม่ชอบสิ่งที่ตนต้องทำ** เช่น การทำตามหน้าที่
- ชอบเก็บเรื่องที่ไม่ควรเก็บไว้ในใจ **มีโลกทัศน์เป็นลบ** ไม่มองคนในแง่บวก ทำให้เกิดปัญหากับตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทั้งมวล
- ไม่รู้จักรับมือกับ **"ความผิดหวัง"** ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นก็มักเลือกทางออกที่ผิด ทำให้เกิดปัญหามากยิ่งขึ้น
- ไม่เชื่อ**กฎแห่งกรรม** เพราะเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยาก

นอกจากปัญหาข้างต้นแล้ว ผู้เขียนซึ่งเคยมีประสบการณ์ยาวนานหลายปีในการเป็นวิทยากรฝึกอบรมระบบ **"กลุ่มสร้างคุณภาพ" หรือ QCC** ให้แก่องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน พบว่า คำกล่าวที่ว่า **"QCC เกิดในสหรัฐอเมริกา เติบโตที่ญี่ปุ่น และตายที่ไทย"** เป็นความจริง ดังจะเห็นว่าในยุคแรกๆ ที่ QCC เข้ามาสู่ประเทศไทย องค์กรเอกชนขนาดใหญ่ เช่น ธนาคารกรุงเทพ ได้ดำเนินการในเรื่องนี้อย่างเข้มแข็ง แต่ในปัจจุบันนี้ กิจกรรมนี้ได้ตายสนิท เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น?

ผู้เขียนได้วิเคราะห์เรื่องนี้และพบว่า เหตุผลสำคัญที่ QCC ต้องจบลงในประเทศไทยเพราะ

๑. ผู้ฝึกอบรม ซึ่งมักจะเป็นฝ่าย HRD ฝึกอบรมแต่เทคนิคซึ่งใช้ในการทำงาน แต่มิได้สร้างแรงจูงใจให้บุคลากร "อยากทำ QCC" มิได้ปรับทัศนะและกรอบแนวคิด (Paradigm)

๒. การจูงใจที่เกิดขึ้นมิใช่ว่าจะไม่มีเลย เช่น การแข่งขัน เลือกทีมที่ชนะรับรางวัลหลายรูปแบบ เช่น ของขวัญ ทัศนาจรฟรีในประเทศ หรือต่างประเทศ ตลอดจนถ้วยรางวัลต่างๆ แต่ไม่เกี่ยวข้องกับการเลื่อนขั้น เลื่อนชั้น ขึ้นเงินเดือน หรือผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับงาน ทั้งๆ ที่กิจกรรม QCC ให้ทำนอกเวลางาน เป็นการบังคับให้พนักงานต้องเสียสละเพื่อองค์กรโดยได้รับการตอบแทนเพียงเล็กน้อย เมื่อดำเนินการเป็นเวลานาน ภาพของความ "เอาเปรียบ" จะยิ่งชัดเจนจนพนักงานเกิดความท้อถอย

๓. คนไทยเบื่อง่าย ยิ่งไม่มีแรงจูงใจที่เหมาะสมและเพียงพอ ยิ่งไม่อยากทำสิ่งที่จำเจ และตนไม่ได้ประโยชน์ที่ตนมีอำนาจควบคุมได้

จากบทเรียนข้างต้นรวมกับประสบการณ์ที่ผู้เขียนเคยได้รับมอบหมายให้ก่อตั้งบริษัทข้ามชาติบริษัทหนึ่ง โดยร่วมมือกับบริษัทแม่ในต่างประเทศจนเป็นผลสำเร็จ ซึ่งผู้เขียนได้จัดระบบการบริหารตามแนวทาง TQM ของญี่ปุ่น แต่ได้มีการฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรตามระบบที่ให้พัฒนาขึ้นเองเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

ข้างต้น ผลที่ได้รับในหลายปีต่อมา คือ ได้ก่อกำเนิดระบบการบริหาร **"องค์กรเจริญเร็ว"** หรือ "Rapid Development Organization-RADO" ขึ้น โดยยึดหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล และพัฒนาคนให้หลุดพ้นจากปัญหาข้างต้น พร้อมกับสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง และระบบการตอบแทนที่สมเหตุสมผล ทำให้เกิดแรงจูงใจที่ถาวรในการทำให้คนในองค์กรทำงานด้วยความทุ่มเท เสียสละ และมีความสุข

หลักการที่ใช้ใน**การพัฒนาระบบองค์กรเจริญเร็ว (อจร.)** มีดังต่อไปนี้

๑. การ**ปรับเปลี่ยนทัศนคติ** (Attitude) เป็นขั้นแรกของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักของพระพุทธศาสนา จึงมีการพัฒนารูปแบบการปรับเปลี่ยนทัศนคติและกรอบแนวคิด (Paradigm) ในลักษณะการประชุมเชิงปฏิบัติการ ๒ วัน เพื่อสร้าง *"นักพัฒนาตนเอง ครอบครัว งาน และสังคม"* ส่วนมากจัดในวันเสาร์และวันอาทิตย์ ในระยะแรกให้ชื่อว่า *"ผสมงาน ผสานใจ"* ซึ่งประเมินแล้วได้ผลตามที่คาดไว้แต่ยังมีจุดอ่อน คือ ยังไม่ "ลึก" พอ เพราะการปลูกฝังขีดความสามารถในการควบคุมตนเอง หรือ Internal Control เป็นเรื่องยาก จึงได้เพิ่ม "การพัฒนาพลังจิต" ขึ้น เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น *"การพัฒนาพลังจิตเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและความสำเร็จ"* ปรากฏว่าให้ผลดีกว่าเดิม ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

๒. สร้าง**ระบบการบริหารแบบ TQM** (Total Quality Management) โดยปรับรูปแบบการทำงานให้เป็นทีมตั้งแต่ระดับสูงสุด จนถึงระดับต่ำสุด มีการวัดพฤติกรรมทำงานคล้ายคลึงกับระบบ Balanced Score Card ต่างกันที่ว่าระบบนี้สามารถวัดเป็น "ตัวเงิน" ได้ ยังมีระบบการบริหารแบบอื่นๆ ที่นิยมใช้ทั่วไปก็นำมาใช้เพิ่มเติมด้วย เช่น MBO (Management by Objective), Business Plan, MOSA (Mission - Objective - Strategy - Action), และ ๕ ส. เป็นต้น หลักการสำคัญ คือ มีการกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางการทำงานที่ชัดเจน และมีการประเมินผลพร้อมกับการปรับตัวโดยตลอด

๓. จัดให้มี**ระบบแรงจูงใจภายนอก**จากการสร้างระเบียบขององค์กร โดยมีการให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการทำงานของพนักงานตลอดเวลา ถ้าเป็นระดับล่างจะมีการประเมินทุกวัน ถ้าเป็นระดับบนจะมีการประเมินเป็นรายสัปดาห์ เดือน ไตรมาส และปี เพื่อนำผลไปใช้พิจารณาปรับปรุงการทำงาน และตอบแทนคุณความดีตามผลงานที่บุคคลและทีมงานได้สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความยุติธรรมสูงสุด

๔. ระบบนี้สามารถช่วยให้ผู้บริหารทราบผลกำไรหรือขาดทุนวันต่อวันได้ ทำให้สามารถ**ปรับยุทธศาสตร์การบริหารได้เร็ว**โดยตั้งอยู่บนฐานของข้อเท็จจริงจากการวัด

ผู้เขียนมีประสบการณ์ในการนำระบบ อจร. ไปใช้กับบริษัท SME รายหนึ่ง ซึ่งเป็นบริษัทขนาดเล็ก มีพนักงานประมาณ ๓๐๐ คน งบลงทุนไม่เกิน ๑๐๐ ล้านบาท ก่อนใช้ระบบนี้มีกำไรประมาณปีละ ๓ ล้านบาท ทางบริษัทได้จ้างผู้เชี่ยวชาญมาเขียนแผนธุรกิจ แต่แล้วก็มองไม่ออกว่าจะพัฒนาธุรกิจให้มีกำไรเพิ่มขึ้นตามแผนได้อย่างไร โดยเหตุบังเอิญเจ้าของกิจการได้พบกับผู้เขียนและใช้เวลานานเป็นเดือนกว่าที่เขาจะพอ "เข้าใจ" ระบบ อจร. ซึ่งเขายินดีนำไปทดลองใช้ โดยที่ผู้เขียนทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผลปรากฏว่าธุรกิจมีกำไรเพิ่มขึ้นทุกปี ปีละ ๕-๘ ล้านบาท เมื่อใช้ระบบครบ ๙ ปี บริษัทมีกำไรเพิ่มขึ้นเป็น ๕๙ ล้านบาท โดยที่จำนวนพนักงานเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ขณะนี้กำลังเตรียมการขยายกิจการทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ รับการส่งเสริมการลงทุนจาก BOI และเตรียมเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในเร็วๆ นี้

บทส่งท้าย

กรณีศึกษาทั้ง ๓ เรื่อง ที่กล่าวมาแล้วเป็นเหตุการณ์เฉพาะเรื่อง ถ้าต้องการจะทำให้เป็นหลักสากลก็ควรนำประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไปสู่การวิจัยและนำไปประยุกต์ในสถานการณ์อื่นๆ ต่อไป

กรณีศึกษาแต่ละเรื่องย่อมประกอบด้วยเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย และในแต่ละเหตุการณ์ก็มีตัวแปรทั้งเหตุและผลเป็นจำนวนมาก การนำกรณีศึกษาทั้งหมดมาวิจัยจึงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แต่สิ่งที่การวิจัยช่วยได้คือ การหยิบยกเอาบางประเด็นมาศึกษา เพราะศึกษาไม่ได้เนื่องจากได้จบไปแล้ว และถ้าจะทำการทดลอง ผลก็อาจเทียบเคียงกันไม่ได้ เพราะสถานการณ์ไม่เหมือนกัน และนี่คือข้อจำกัดของการวิจัยเชิงปริมาณ

อย่างไรก็ดี กรณีศึกษาก็มีประโยชน์ในแง่ที่ว่าช่วยให้สามารถนำเรื่องจริงมาศึกษาในภาพรวมและวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ต่างๆ ทำให้มองเห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ เป็น Pattern ที่อาจนำไปใช้เป็นหลักในการประยุกต์ใช้ในกรณีอื่นๆ ได้ ยิ่งศึกษากรณีหลายกรณีจำนวนมากขึ้น ก็จะเกิดความชัดเจนในการพยากรณ์มากขึ้น กรณีศึกษาจึงถือว่าเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ช่วยนำร่องการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการเจาะลึกเฉพาะกลุ่มตัวแปรบางกลุ่มเท่านั้น ถ้ามีการศึกษาทั้งกรณีศึกษาและการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กันไป องค์ความรู้ที่พัฒนาได้จะมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ก่อนจบผู้เขียนขอสรุป “สัจธรรม” ของการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองในธรรมชาติ หรือ ในตัวมนุษย์ อันเป็นหลักสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังนี้

“อันหินกลิ้ง	***ย่อมไร้***	***ตะไคร่จับ***
ใบมีดทื่อ	***หมั่นลับ***	***กลับคมกล้า***
ออกกำลัง	***เกิดพลัง***	***ทั้งกายา***
ขยันคิด	***ผลิตปัญญา***	***ที่เฉียบคม***
ขยันทำ	***ชำนาญ***	***ชาญชีวิต***
ผลสัมฤทธิ์	***ทรงคุณค่า***	***สง่าสม***
ฝากผลงาน	***ให้ลูกหลาน***	***ไว้ชื่นชม***
ประเสริฐสม	***เป็นมนุษย์***	***รุดพัฒนา”***

นี่คือ หลัก “สัจธรรม” ที่ผู้เขียนใช้เป็นหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จากประสบการณ์ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

บรรณานุกรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (๒๕๕๓). บทความวิชาการเรื่อง **“Evidence-based policy and programs for creating moral citizen in Thailand”.** เอกสารสรุปรายงานการเสนอบทความวิชาการใน Asia-Pacific Network for Moral Education : 5th Conference เมื่อ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๓ ณ Nagasaki University, College of Education ประเทศญี่ปุ่น.

คำพูดที่เป็นความจริง ไม่ไพเราะสละสลวย คำพูดที่ไพเราะสละสลวย ไม่เป็นความจริง

บุคคลที่มีความประพฤติดี ไม่ต้องแก้ตัวโต้เถียงกับใคร ผู้ที่แก้ตัวโต้เถียงอยู่เรื่อยๆ ไม่ใช่คนดี

ผู้ที่มีความเข้าใจดี ไม่มีความรู้กว้างขวาง ผู้ที่มีความรู้กว้างขวาง ไม่ใช่คนที่เข้าใจดี

อริยบุคคลไม่เก็บออมอะไรไว้เป็นส่วนตัว ท่านยิ่งช่วยเหลือคนอื่นมาก ท่านยิ่งมีมาก ท่านยิ่งให้คนอื่นมาก ท่านเองกลับยิ่งรวยมาก

ธรรมชาติ ทำประโยชน์ให้แก่ทุกๆ คนโดยไม่พูดว่าอะไร พฤติกรรมของอริยบุคคล ให้ทานแก่ทุกๆ คนโดยไม่แย่งอะไรจากใคร

คัมภีร์เหลาจื๊อ
ล.เสถียรสุต
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๓๓

อธิบายศัพท์ : รู้ไว้ใช่ว่ากับโบราณศัพท์

ใครๆ *ก็ใช้พจนานุกรม แต่ถ้าเป็นคำโบราณที่พจนานุกรมทั่วไปไม่ได้เก็บไว้จะทำอย่างไรดี เพราะพจนานุกรมอย่าง สัพะ พะจะนะ พาสาไท หรือ อักขราภิธานศรับท์ ก็เป็นพจนานุกรมรุ่นเก่าที่รวมคำซึ่งมีใช้ในสมัยที่จัดทำพจนานุกรมนั้น พจนานุกรมโบราณศัพท์ของแท้จึงเป็นงานที่ยากยิ่ง ต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะในการรวบรวมคำ พัฒนาการของการใช้คำนั้นๆ ในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนตัวอย่างหรือปริบทของการใช้ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดความหมายของศัพท์ให้ถูกต้อง ดังเช่น* ***รัตนมาลา : พจนานุกรมแสดงความหมาย สมัย และที่มาของโบราณิกศัพท์ (๒๕๕๓) โดยศาสตราจารย์ ดร.นิยะดา เหล่าสุนทร*** *เป็นพจนานุกรมสำคัญเล่มหนึ่ง ที่วารสารไทยได้รับอนุญาตให้เลือกโบราณศัพท์ที่น่ารู้มาเผยแพร่แก่ผู้อ่าน*

ลูกอ่อน (ส.)

◎ *เมื่อแรก**ลูกอ่อน**มา ยายนี้นาก็ลืมไป* (จันทสุริยคาธ เลขที่ ๒๐)

◎ *อย่าให้**ลูกอ่อน**มาเสียน้ำใจ* (จันทสุริยคาธ เลขที่ ๒๑)

◎ *เพราะบุญของ**ลูกอ่อน**ได้สร้างสรรค์* (ขุนช้าง เสภา ต. ๑ น. ๕)

◎ *อย่าทุกข์เลยลุงจะช่วย**ลูกอ่อน**ไว้* (ขุนช้าง เสภา ต. ๒๔ น. ๑๕๖)

◎ *เออ**ลูกอ่อน**หลับตามาแต่ไหน* (ทิพสังวาล ล. ๓ น. ๑๐๔)

คำแทนผู้ที่พูดด้วย บางครั้งอาจหมายถึงผู้อื่นทั้งหญิงและชายที่มีอายุน้อย ต่อมากร่อนเป็น “ละอ่อน” หรือ “หล่อน”

ลำเดาะ (ก.)

◎ *จันไรไภยโทษอันตราย จักดาลดับหาย **ลำเดาะ**ซึ่งเคราะห์ยายี* (อาธิไท้โพธิบาท น. ๘๐๘)

◎ ***ลำเดาะ**ท้งงเคราะห์ให้วาย โทษให้หุดหาย* (อาธิไท้-โพธิบาท น. ๘๑๓)

น่าจะแผลงมาจากคำว่า “สะเดาะ” ว่า ทำให้พ้น ทำให้หลุดออก ในภาษาเขมรมีคำว่า “โฎะ” (เดาะ) ว่า แก้ ปล่อย ปลดเปลื้อง

มุก (ก.)

◎ *ช่วงบ้า**มุก**บาป ทาษีใจหยาบ* (เสือโค น. ๓๕๗)

มุข พูด

มุข (น. ๑)

◎ *อีกอื่นผู้เข็ญใจ**มุข**มงคล ก็ดี* (มหาชาติ ทานกัณฑ์ น. ๗๔)

◎ *ไว้เพื่อสำหรับตน **มุข**ปิดเป็นจังงัง* (กฏาหก น. ๔๕)

ปาก

มุข (น. ๒)

◎ *สรัพสิทธิกูมาร เล่า**มุข**หนึ่งไซร้ บูราณท่านว่าไว้* (นกกระจาบ คำกาพย์ เลขที่ ๒๑)

◎ *เจ้าคิดขับขึ้นสัก**มุข**เถิดลูกเอ๋ย* (อภัยมณี ต. ๓๕ น. ๖๐๕)

◎ *เล่านิยายจบราวสักเก้า**มุก*** (จันทะโครบ ล. ๔ น. ๑๘๔)

◎ *อ้ายโม้เสือกเข้าไปรับเล่านิทานให้เขาฟัง เล่าไปไม่ได้*

*ถึงครึ่ง**มุข*** (ระเบียบการเล่น ตำนานเสภา น. ๓๒)

◎ *ตอนหัวค่ำผลัดกันเล่าเรื่องรามเกียรติ์คนละ**มุข*** (ระเบียบการเล่น ตำนานเสภา น. ๓๒)

◎ *ให้ข้าเล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน ผลัดกันเล่าคนละ**มุข*** (ระเบียบการเล่น ตำนานเสภา น. ๓๓)

◎ *ฉันจะค้างอยู่ที่นี่ขอฟังนิทานสัก**มุข**เถิด* (ระเบียบการเล่น ตำนานเสภา น. ๓๔)

◎ *นายเล่าสัก**มุข**เปนไรจ๊ะ* (ระเบียบการเล่น ตำนานเสภา น. ๕๖)

◎ *เรื่องยังอยู่อีกมาก เพียงนี้ได้**มุข**หนึ่งเท่านั้น* (ระเบียบการเล่น ตำนานเสภา น. ๖๕)

มุข ตอน ครั้ง

มุข (น. ๓)

◎ *หมู่**มุข**ทุกตำแหน่งพนักงาน* (อิเหนา น. ๔๕๕)

◎ *บรรลังค์**มุข**โรงธาร* (กากี ฉันท์ น. ๕๗)

ฝ่ายหน้า

มุขใหญ่ (น.)

◎ *ถือเสกด้วยพระเวท**มุขใหญ่*** (ขุนช้าง เสภา ต. ๒๘ น. ๔๒)

ตำรับใหญ่

มีเหล็กก็เหมือนพร้า (สำ)

◎ *บุราณว่า**มีเหล็กก็เหมือนพร้า** ต้องกฎเขาว่าไว้แล้วเจ้า* (ขุนช้าง ละคร น. ๓๔)

ข้าทาสผู้หญิงในเรือนก็ตกเป็นสิทธิของเจ้าเรือนที่เป็นชาย

ผกาจาวแจรง (น.)

◎ *แลต้อง**ผกาจาวแจรง*** (สุธน น. ๕๔)

ดอกไม้ คำว่า "จาว" ว่า "ดอกไม้" ส่วนคำว่า "แจรง" ในภาษาเขมรว่า "แตฺรง" ว่า "ดอกเลา" ซึ่งมีสีขาว แต่ในภาษาไทยรับความหมายมาใช้เพียงดอกไม้เท่านั้น พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้อธิบายถึงความหมายของคำนี้ไว้ในหนังสือ นิติสาร-สาธก (น. ๒๒๐)

> ***ผกาแจรง**นี่เป็นคำข้างกำพุช*
> *ว่าดวงบุษบาบานพิศาลสรร*
> *ลอยกระจายที่ในสายชลาคัน*
> *เรณูนั้นกลิ่นฟุ้งจรุงใจ*

ประดาน้ำ (ก. , น.)

◎ *ร่ายคาถา**ประดาน้ำ**ดำลงไป* (รามเกียรติ์ ร.๒ น. ๑๒๖)

◎ *มิต้องให้**ประดาน้ำ**ดำลงหา* (สังข์ทอง ร. ๒ น. ๒๓๑)

◎ *จึงโจนลงคงคา**ประดาน้ำ*** (สิงหไกรภพ น. ๒๑๘)

ดำน้ำ คนดำน้ำ

ประดา (ก.)

◎ *แทง**ประดา**ลงไปในธรณี* (รามเกียรติ์ ร. ๒ น. ๑๔๖)

เรียงหน้ากันไป

ประดาดิน (ก.)

◎ *แล้วจึง**ประดาดิน**อยู่ อย่าให้มันรู้เหตุผล* (รามเกียรติ์ ร. ๑ ล. ๒ น. ๓๒๕)

ดำดิน

ประดาว่า (ว.)

◎ ***ประดาว่า**มดตัวหนึ่งก็ดี ปลวกตัวหนึ่งก็ดีมิควรฆ่าให้ตายเลย* (ไตรภูมิ น. ๑๐๒)

บรรดาว่า ในภาษาเขมรมีคำ "ปฺรฎา" ว่า ประดา

ประดาเสีย (ว.)

◎ *สงสารแต่เงาะป่า**ประดาเสีย*** (สังข์ทอง น. ๑๓๖)

◎ *ก็สุดแสนขายหน้า**ประดาเสีย*** (สิงหไกรภพ น. ๑๔๕)

◎ *มันเบียดเบียนบีฑา**ประดาเสีย*** (สอนหญิง สุภาษิต น. ๓๘๔)

◎ *เหมือนออเถ้าชรา**ประดาเสีย*** (ชูชก เทศน์เก่า น. ๑๗)

◎ *หน่อนารถก้มกราบบาท ลูกพลั้งพลาด**ประดาเสีย*** (เบ็ญมาศทอง น. ๔๓๘)

เสียมาก เลวมาก คำว่า "ประดา" มีความหมายว่า "ยิ่ง เต็มที"

ประดาหาย (ว.)

◎ *ดูลำบากประดักประเดิด**ประดาหาย*** (สุวรรณเศียร เลขที่ ๑๖)

◎ *กระไรเลยกล่าวว่า**ประดาหาย*** (บุณทนาวงษ ล. ๔ น. ๑๗๕)

เสียหายอย่างยิ่ง คำว่า "ประดา" มีความหมายว่า "ยิ่ง เต็มที"

(ศัพท์และตัวอย่างจาก รัตนมาลา : พจนานุกรมแสดงความหมาย สมัย และที่มาของโบราณิกศัพท์ โดยศาสตราจารย์ ดร.นิยะดา เหล่าสุนทร ๒๕๕๓)

การสัมมนาเรื่อง "นโยบายและแนวทางปฏิบัติการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติตามโครงการ ธงไตรรงค์ ธำรงไทย" ของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

เมื่อวันที่ ๒๑-๒๒ มีนาคม ๒๕๕๔ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้จัดสัมมนาเรื่อง *"นโยบายและแนวทางปฏิบัติการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติตามโครงการ ธงไตรรงค์ ธำรงไทย"* เพื่อระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และคณะอนุกรรมการในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติทุกชุด เพื่อประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งของการดำเนินงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีนายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ในฐานะรองประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ เป็นประธานเปิดการสัมมนาดังกล่าว และได้บรรยายพิเศษเรื่อง *"รัฐบาลกับการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ"* ณ ห้องประชุม สวนนงนุช จังหวัดชลบุรี

พิธีมอบรางวัล "คนดีศรีสังคม"

วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๔ นายองอาจ คล้ามไพบูลย์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้รับมอบหมายจากนายสุเทพ เทือกสุบรรณ รองนายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ให้เป็นประธานในพิธีมอบใบประกาศเกียรติคุณ **"คนดีศรีสังคม"** และของที่ระลึกแก่ผู้ที่ได้รับรางวัล "คนดีศรีสังคม" จำนวน ๑๒ คน เพื่อเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจ และยกย่องผู้กระทำความดี ซึ่งเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมและประเทศชาติ

สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และคณะ

กรรมการเอกลักษณ์ของชาติได้จัดทำโครงการ “ส่งเสริมคนดีศรีสังคม” มาตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้คนไทยตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งเป็นการยกย่องผู้กระทำความดีอันประจักษ์แก่สังคมและประเทศชาติ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ตลอดจนปลุกจิตสำนึก และกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนได้มีแบบอย่างที่ดีและมีส่วนร่วมในการรณรงค์รักษาและส่งเสริมคนดี ด้วยการมอบรางวัล “คนดีศรีสังคม” ให้แก่ “คนดี” เหล่านั้น ที่ผ่านมามีผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมไปแล้ว รวม ๙๑ คน และในครั้งนี้มีผู้เข้ารับรางวัลรวม ๑๒ คน แบ่งเป็น ๓ กรณี คือ

๑. ผู้แสดงออกซึ่งความเมตตา กรุณา ต่อเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากด้วยการอุทิศตนให้การช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน จำนวน ๓ คน คือ ๑) นายธีรยุทธ์ จองสี อายุ ๔๗ ปี อาชีพรับจ้าง และ ๒) นายวินัย บุปผา อายุ ๑๙ ปี อาชีพทำนา ได้ช่วยเหลือผู้สื่อข่าวหญิงบริษัทโพสต์นิวส์ ซึ่งกำลังจะจมน้ำ เนื่องจากเฮลิคอปเตอร์ตกลงในแม่น้ำเจ้าพระยาขณะถ่ายทำสารคดีบริเวณเกาะเกร็ด ๓) นางสาวภัคจิรา ธรรมศรี อายุ ๓๓ ปี พนักงานบริษัทเอกชน ให้การช่วยเหลือผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์ซึ่งถูกยิงที่หน้าอกและกกหู ส่งโรงพยาบาล

๒. ผู้แสดงออกซึ่งการปกป้องพิทักษ์สังคมด้วยความกล้าหาญ เสียสละ โดยไม่เกรงกลัวต่อภยันตราย จำนวน ๓ คน คือ ๑) นายบุญโลม แก้วขุนทด อายุ ๓๗ ปี และ ๒) นายพนม ล้ำวารีกุล อายุ ๔๙ ปี ขับรถรับจ้างสาธารณะ (แท็กซี่) ได้ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวชาวสวีเดนซึ่งถูกคนร้ายวิ่งราวกระเป๋าจนสามารถจับกุมคนร้ายได้ ๓) นายพิทักษ์ สุดดำ อายุ ๒๘ ปี ขับรถรับจ้างสาธารณะ (แท็กซี่) ขับรถสกัดคนร้ายกระชากกระเป๋าผู้หญิงจนสามารถจับกุมคนร้ายได้

๓. ผู้แสดงออกถึงความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ยักยอกหรือนำเอาทรัพย์สินอันมีค่าของผู้อื่นมาเป็นของตน ทั้ง ๆ ที่มีโอกาสจะกระทำได้ จำนวน ๖ คน คือ ๑) นายภัทรชัย เสาวรส อายุ ๓๙ ปี ขับรถรับจ้างสาธารณะ (แท็กซี่) เก็บกระเป๋าธนบัตรสีดำภายในบรรจุเงินสด ๙,๓๐๐ บาท พร้อมทั้งเอกสาร บัตรเครดิต และบัตร ATM ส่งคืนเจ้าของชาวพม่า ๒) นายพิสูจน์ สุนทรโอวาท อายุ ๕๐ ปี ขับรถรับจ้างสาธารณะ (แท็กซี่) เก็บกระเป๋าแบบมีล้อลากสีดำภายในมีถุงเล็ก ๔ - ๕ ใบ บรรจุเครื่องประดับเงินมูลค่าเกือบล้านบาท ส่งคืนเจ้าของชาวบราซิล ๓) นายไสว อินทะนา อายุ ๔๘ ปี ขับรถรับจ้างสาธารณะ (แท็กซี่) เก็บซองเอกสารสีน้ำตาลภายในบรรจุเงินสด จำนวน ๑๙๐,๐๐๐ บาท ส่งคืนเจ้าของ ๔) ร้อยตำรวจตรี แดง หนูช่วย อายุ ๗๙ ปี อดีตข้าราชการตำรวจ เก็บกระเป๋าสะพายสีน้ำตาลภายในบรรจุเงินสด จำนวน ๑๘๐,๐๐๐ บาท ส่งคืนเจ้าของ ๕) นายประจวบ ลุนสำโรง อายุ ๔๕ ปี อาชีพรับจ้าง เก็บสลากกินแบ่งรัฐบาล จำนวน ๕ เล่ม มูลค่ากว่า ๔๐,๐๐๐ บาท ส่งคืนเจ้าของผู้พิการทางสายตา และ ๖) เด็กชายคมกฤษณ์ ราศีสิงห์ อายุ ๑๒ ปี นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนประชาราษฎร์อุปถัมภ์วิทยา เก็บกระเป๋าผ้าสีน้ำเงินภายในบรรจุเงินสด จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท ส่งคืนเจ้าของ

โอกาสนี้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีกล่าวชื่นชมและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมทุกคน การที่มีโครงการนี้ทำให้คนดีได้รับการเชิดชู ยกย่องให้ปรากฏต่อสังคม ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่เป็นคนดีมักจะตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่คนอื่น โดยไม่มีเวลานึกคิดว่าตนเองจะได้รับอันตรายใด ๆ ซึ่งคนดีเหล่านี้จะมีจิตสำนึก มโนสำนึกที่ดีติดตัวมานาน ดังนั้น เมื่อมีเหตุการณ์ที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นจึงสามารถตัดสินใจช่วยเหลือได้ในทันที เพราะความดีอยู่ในจิตสำนึกอยู่แล้วไม่ต้องมีใครมาบอกให้ทำสิ่งนั้น ซึ่งผู้ที่ได้รับรางวัล “คนดีศรีสังคม” ในวันนี้ทุกคนได้แสดงออกให้เห็นว่า การทำความดีไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน ไม่ว่าจะมีการศึกษามากหรือน้อยก็สามารถทำความดีได้ทั้งสิ้น เพราะความดีเกิดขึ้นได้กับทุก ๆ คน

ปฏิทินกิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

ประจำเดือนเมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๔

วัน/เดือน/ปี เวลา	กิจกรรม/โครงการ	สถานที่
๓๑ มีนาคม-๒ เมษายน ๒๕๕๔	การเผยแพร่สารคดีเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพ ๒ เมษายน ๒๕๕๔	ออกอากาศทาง สถานีโทรทัศน์
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔	พิธีมอบรางวัลครอบครัวประชาธิปไตยตัวอย่างประจำปี ๒๕๕๔	หอประชุม กรมประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์ ซอยอารีย์สัมพันธ์ กรุงเทพฯ
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๔	การจัดอบรมสัมมนา “ธงไตรรงค์ ธำรงไทย”	โรงแรมเชียงใหม่ ออคิด อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๔	การจัดอบรมสัมมนา “ธงไตรรงค์ ธำรงไทย”	โรงแรมจอมเทียนการ์เด้น อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี
๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๔	การจัดอบรมสัมมนา “ธงไตรรงค์ ธำรงไทย”	โรงแรมวังใต้ อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๔ ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๖.๔๕ - ๐๗.๐๐ น.	การเผยแพร่บทความสดุดีบุคคลสำคัญ สัปดาห์ละ ๑ เรื่อง	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 92.5, AM 819, AM 891, www.prd.go.th

มาใช้คำไทยกันเถิด

คนไทย บางคนรวมทั้งสื่อมวลชนต่างๆ มักใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศปะปนกับภาษาไทยทั้งในการพูดและการเขียน ทั้งที่ศัพท์ภาษาต่างประเทศเหล่านั้นมีคำภาษาไทยอยู่แล้ว และไม่ใช่ศัพท์วิชาการที่จำเป็นต้องใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อสื่อความเข้าใจแต่อย่างใด

มาใช้คำไทยกันเถิด

อ้างสิทธิ์ ; เรียกร้องค่าเสียหาย ; เผด็จสวาท ไม่ควรใช้ *เคลม (claim)*

☺ เขา**อ้างสิทธิ์**ว่า เป็นเจ้าของรถคันนี้
☹ เขา*เคลม*ว่า เป็นเจ้าของรถคันนี้

☺ รถของฉันถูกชน ฉันจึงส่งใบ**เรียกร้องค่าเสียหาย**ให้บริษัทประกัน
☹ รถของฉันถูกชน ฉันจึงส่งใบ*เคลม*ให้บริษัทประกัน

☺ เขาชวนเธอไปเที่ยวเพื่อหวัง**เผด็จสวาท** แต่ไม่สำเร็จ
☹ เขาชวนเธอไปเที่ยวเพื่อหวัง*เคลม* แต่ไม่สำเร็จ

ระดับ ; ชั่วโมงเรียน ; เรียน/สอน ; ชั้นชนเหนือกว่าคนอื่น ไม่ควรใช้ *คล้าส (class)*

☺ เขาทำตัวเป็นคนมี**ระดับ** ด้วยการแต่งกายหรูเลิศ
☹ เขาทำตัวเป็นคนมี*คล้าส* ด้วยการแต่งกายหรูเลิศ

☺ วันนี้ไม่มี**ชั่วโมงเรียน**
☹ วันนี้ไม่มี*คล้าส*

☺ วันนี้งด**เรียน/สอน**
☹ วันนี้งด*คล้าส*

☺ พวกที่ถือตัวว่ามี**ชั้นชนเหนือกว่าคนอื่น** จะไม่ยอมกินอาหารข้างถนน
☹ พวกที่ถือตัวว่ามี*คล้าส* จะไม่ยอมกินอาหารข้างถนน

งานเลี้ยง/งานสังสรรค์ ไม่ควรใช้ *ปาร์ตี้ (party)*

☹ **งานเลี้ยง/งานสังสรรค์**เมื่อคืนนี้สนุกมาก
☹ *ปาร์ตี้*เมื่อคืนนี้สนุกมาก

บัญชีรายชื่อของพรรค ไม่ควรใช้ *ปาร์ตี้ลิสต์ (party list)*

☺ เขามีชื่ออยู่ใน**บัญชีรายชื่อของพรรค**แล้ว ไม่ต้องลงสมัคร ส.ส. อีก
☹ เขามีชื่ออยู่ใน*ปาร์ตี้ลิสต์*แล้ว ไม่ต้องลงสมัคร ส.ส. อีก

คาบ (การเรียนการสอน) ; ย้อนยุค ไม่ควรใช้ *พีเหรียด (period)*

☺ ครูมัธยมมักสอนสัปดาห์ละ ๑๘ **คาบ**
☹ ครูมัธยมมักสอนสัปดาห์ละ ๑๘ *พีเหรียด*

☺ ปัจจุบันสถานีโทรทัศน์นิยมเสนอละคร**ย้อนยุค**
☹ ปัจจุบันสถานีโทรทัศน์นิยมเสนอละคร*พีเหรียด*

ใช้การได้สะดวก ; ทำงานได้ผล ไม่ควรใช้ *แพร็กติเคิ่ล (practicle)*

☺ สิ่งประดิษฐ์นี้ดูเข้าทีและ**ใช้การได้สะดวก**
☹ สิ่งประดิษฐ์นี้ดูเข้าทีและ*แพร็กติเคิ่ล*

☺ บริษัทต้องการพนักงานที่**ทำงานได้ผล**
☹ บริษัทต้องการพนักงานที่*แพร็กติเคิ่ล*

ช่วง ไม่ควรใช้ *เร้นจ์ (range)*

☺ **ช่วง**ของคะแนนสูงสุดกับต่ำสุดห่างกันมาก
☹ *เร้นจ์*ของคะแนนสูงสุดกับต่ำสุดห่างกันมาก

(ศัพท์และตัวอย่างจากหนังสือ ศัพท์ต่างประเทศที่ใช้คำไทยแทนได้ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน : ๒๕๔๙)

